

Засновник: Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Видається з 01.01.1998 р. Виходить двічі на місяць. **Головний редактор** В. Горовий, д-р іст. наук, проф., заст. гендиректора НБУВ. **Редакційна колегія:** М. Закіров (заст. голов. ред.), канд. іст. наук, заввідділу політологічного аналізу, Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій, заввідділу оперативної інформації, Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів. Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова. **Адреса редакції:** НБУВ, Голосіївський просп, 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044)524-25-48, (044)525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, www.nbuviar.gov.ua. Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

№ 3 2018

ЗМІСТ

Коротко про головне

Відкриття восьмої сесії Верховної Ради України VIII скликання.....3

Аналітика

Політичні акценти

Тарасенко Н.

Давос-2018: український контекст.....4

Якименко Ю.

Закон о реинтеграции и перспективы урегулирования конфликта в Донбассе в оценках политиков и экспертов.....17

Рудь І.

Візит в Україну глави ОБСЄ А. Альфано: результати та перспективи співробітництва.....23

Потіха А.

Підсумки діяльності Президента України П. Порошенка у 2017 році в оцінках політиків і експертів.....27

Дем'яненко М.

Внутрішньо переміщені особи України: актуальні проблеми та шляхи їх розв'язання.....34

До нових стандартів самоврядування

Пальчук В.

Пріоритет 2018 року – реформування сільської медицини.....43

Економічний ракурс

Кулицький С.

**Оцінка розвитку українсько-польських економічних відносин
у сучасному політичному контексті (Продовження, початок у № 2).....55**

Наука – суспільству

До 100-річчя НАН України

Основні напрями діяльності НАН України.....63

Сучасні дослідження та розробки академічної науки.....70

Наукові видання НАН України.....73

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти.....74

Питання фінансування НАН України.....75

Аерокосмічна наука.....78

Питання екології та уникнення техногенних катастроф.....79

Наука і влада.....80

До уваги держслужбовця

Блиндарук С.

**Статистика в Україні. Довідкові видання у фондах НБУВ
(1994–2017 рр.) (Закінчення, початок у № 2).....85**

Коротко про головне

Відкриття восьмої сесії Верховної Ради України VIII скликання

Голова Верховної Ради України А. Парубій відкрив восьму сесію Верховної Ради України VIII скликання 6 лютого 2018 р. та визначив її прерогативи

Відкриваючи урочисте засідання Верховної Ради України, голова парламенту А. Парубій визначив прерогативи восьмої сесії.

Перш за все, Голова Верховної Ради наголосив на винятковій важливості питань безпеки і оборони під час війни з російським агресором. У цьому контексті А. Парубій назвав ключовим законопроект «Про національну безпеку України», внесення якого очікується найближчим часом. «Цей закон вкрай важливий не тільки для реформи сектору безпеки, а й для інтеграції України в НАТО. Інтеграція в НАТО є одним з ключових питань зовнішньої політики, що підтверджено рішенням Верховної Ради», – підкреслив Голова Верховної Ради.

Наступним важливим завданням А. Парубій назвав продовження масштабної судової реформи, яка проводиться спільно з Президентом України. «На порядку денному стоїть один з останніх важливих законів – це утворення Антикорупційного суду, – сказав він. – Сьогодні ми вже матимемо змогу включити його до порядку денного і на розгляді між першим і другим читанням зможемо опрацювати і врахувати рекомендації Венеційської комісії».

А. Парубій нагадав, що фактично всі наші закони, які стосувалися судової реформи, отримали попередні висновки Венеційської комісії і були враховані. «Так само ми зможемо зробити і з законом про Антикорупційний суд, тим більше, що він є не лише частиною української судової реформи, а зобов'язанням перед міжнародними партнерами».

Серед інших важливих завдань парламенту Голова Верховної Ради назвав блок питань, необхідних для євроінтеграції, виконання зобов'язань перед партнерами з ЄС. Голова парламенту подякував Комітету з питань євроінтеграції, уряду і Прем'єр-міністру за підготовку Спільної дорожньої карти по необхідних законах для виконання цих зобов'язань. «Це велика кількість законів з різних сфер: і економіки, і екології, і децентралізації. Підготовлена Дорожня карта, і ми взяли зобов'язання, щоб на кожній сесії у порядку денному були по декілька законів, необхідних для євроінтеграції», – зазначив А. Парубій і додав, що «у цьому питанні важлива співпраця, яка була на минулій сесії і буде на цій, між Парламентом і Урядом».

За його словами, блок економічних питань, які спільно напруцювали і уряд, і комітети Верховної Ради України, презентовані у 35 законодавчих актах, що є теж результатом співпраці між парламентом і урядом.

Надважливим питанням Голова Верховної Ради також назвав вирішення кадрових питань, зокрема призначення ЦВК, Голови Національного банку України, Уповноваженого з прав людини і Рахункової

палати України. «Це ті зобов'язання, які є перед Українським Парламентом, і сподіваюсь, що Парламент їх вирішить на цій сесії», – підкреслив він.

Майбутня реформа парламенту – це ще одні важливі рішення, які потрібно буде прийняти на цій сесії, зауважив голова парламенту. За його словами, було проведено багато дискусій і консультацій, на рівні робочої групи визначено два ключові законопроекти. «Реформа Парламенту, перш за все, необхідна самому Українському Парламенту, але це також є і зобов'язанням перед Європейським Парламентом», – уточнив він.

Голова Верховної Ради висловив упевненість, що всі парламентарії сповнені енергії і сил, що зможуть відставити будь-які політичні протистояння перед вирішенням державницьких завдань, які стоять не лише перед Верховною Радою, а й перед Українською державою. «Тут, у Верховній Раді формується порядок денний Української Держави у час великих викликів, у час протистояння російському агресору. Я впевнений – ми всі сповнені енергії і відповідальності для роботи заради майбутнього України, зміцнення України, побудови квітучої, могутньої європейської Української Держави. В добру путь! Слава Україні!» – наголосив А.Парубій *(Офіційний веб- портал Верховної Ради України (<http://rada.gov.ua>). – 2018. – 6.02).*

Політичні акценти

Н. Тарасенко, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Давос-2018: український контекст

«Створення спільного майбутнього в роз'єднаному світі» – під таким гаслом 23–26 січня у швейцарському Давосі відбувся 48-й Всесвітній економічний форум. Основні тренди для дискусій у рамках цієї теми під час давоських обговорень створили проблеми, пов'язані з технологічними, економічними, соціальними та політичними трансформаціями, що їх переживає сучасний світ. Передусім у центрі уваги перебували питання глобалізації світу, що супроводжується виникненням непередбачуваних раніше процесів: кіберзагроз, інформаційних воєн, тероризму, неконтрольованих мільйонних потоків біженців і кліматичних змін. Водночас світова економіка стає дедалі більш залежною від офшорів, криптовалют, національного протекціонізму та популізму, очікувань нової економічної кризи. Нерозв'язаними залишаються гострі екологічні та демографічні проблеми, а міжнародна політика супроводжується конфліктами, у тому числі – між ядерними державами. Убезпечити себе від катастроф і адаптуватися до змін світова спільнота може лише спільними зусиллями – такою була загальна спрямованість дискусій.

Цьогорічний Всесвітній економічний форум зібрав близько 3 тис. гостей зі 119 країн світу. Представництво Давоса-2018 виявилось одним з

найвищих за увесь час його проведення. На форум прибула рекордна кількість лідерів Великої сімки – канцлер Німеччини А. Меркель, британський та канадський прем'єри – Т. Мей та Д. Трюдо, президенти Франції та США – Е. Макрон та Д. Трамп. А ще глави Єврокомісії, СОТ, Всесвітнього банку та МВФ, генсек ООН – загалом керівники близько 40 міжнародних організацій. Ще 10 президентів, серед яких і Президент України П. Порошенко. А також 1900 керівників провідних компаній, 900 представників неурядових організацій, політичні лідери, представники громадянського суспільства, науковці, зокрема 12 лауреатів Нобелівської премії. Узяти участь у роботі форуму не так просто: членські внески стартують від 20 тис. дол. і можуть сягати 40 тис. дол. залежно від представництва.

Топ-подією форуму став приїзд у Давос президента США. Д. Трамп став першим американським лідером, який відвідав форум після 2000 р., коли в Давосі побував Б. Клінтон. Американський президент прибув у Давос навіть попри те, що його традиційна риторика щодо екології та міграційної політики дещо суперечить темі про спільне майбутнє у роз'єднаному світі. Разом із Д. Трампом перебували вісім міністрів його кабінету, у тому числі держсекретар Р. Тіллерсон і міністр фінансів С. Мнучін. Офіційних даних про те, скільки коштував такий візит, немає. Швейцарські ЗМІ оцінюють його в 40 млн дол. США та наголошують, що Б. Клінтон у 2000 р. прилетів до Давоса в супроводі 1500 осіб, у тому числі охоронців (URL: <http://www.dw.com/uk/зустріч-у-давосі-очікування-від-всесвітнього-економічного-форуму/a-42269742>).

У кількох швейцарських містах 23 січня відбулися протести проти візиту президента США Д. Трампа на Всесвітній економічний форум. «Трамп – тільки один з тих, з ким ми не згодні. Ми протестуємо щороку проти Всесвітнього економічного форуму, і приїжджає Трамп чи ні, нам все одно. Трамп, можливо, просто найяскравіший символ цього світу», – наголосив один з активістів.

Відкриваючи офіційну, політичну частину форуму, його засновник К. Шваб заявив: «Не є таємницею те, що ми живемо у взаємопов'язаному світі, що ми всі залежимо одне від одного. І на нас лежить велика відповідальність за те, щоби показати, що лише спільними зусиллями ми можемо поліпшити ситуацію у світі». Він підкреслив, що ніхто «поодиноці не може насправді конструктивним чином впоратися з глобальним складним порядком денним».

Зі вступною промовою на форумі виступив прем'єр-міністр Індії Н. Моді. Індійська делегація, яку він очолював, була найбільшою на саміті, а промова Н. Моді стала першим за 21 рік виступом глави індійського уряду у Давосі. Лідер однієї з найшвидше зростаючих економік у світі найважливішою назвав проблему зміни клімату. Н. Моді наголосив, що людство рухається від суспільства споживання до суспільства жадібності. Прем'єр-міністр Індії застеріг від того, що у світі стає дедалі більш поширеним протекціонізм, у той час як глобалізація втрачає свою

привабливість. У своєму спічі він розкритикував лідерів країн з розвиненою економікою за те, що вони не виявляють солідарності. Також політик наголосив на необхідності забезпечувати мир і стабільність у часи постійних технологічних змін (URL: <http://www.dw.com/uk/y-davosi-3-promovi-premera-indii-rozpochavsya-vsesvitnij-ekonomichnij-forum/a-42269818>; <https://mind.ua/video/20181033-davos-2018-yaki-temi-zrujnuvali-zagalnij-optimizm-i-pozitiv-na-forumi>).

Велику увагу в Давосі привернув до себе президент Франції Е. Макрон. У своїй промові політик оголосив про намір Франції повернути втрачені позиції у Євросоюзі. Е. Макрон розповів, що країна готова зробити, щоб здобути лідерство. «Ми спрощуємо і оптимізуємо процеси і спрощуємо бюрократію. Протягом останніх шести місяців ми скорочували кількість божевільних правил. Ми повинні гарантувати стабільність для людей. Ми прийняли всі ці заходи, проголосували за цю п'ятирічну стратегію по податках», – повідомив він.

Слід зауважити, що в кулуарах форуму Е. Макрона називали навіть новою надією Європи. Його промову визнано більш емоційною, чіткою та мотивуючою, ніж у А. Меркель. Тоді, коли глава Німеччини, згадувала про загрози й закликала вчити уроки історії, апелюючи до подій столітньої давнини – Першої світової війни, Е. Макрон говорив про можливі виходи та майбутнє.

Канцлер Німеччини А. Меркель приїхала в Давос уперше за останні три роки. Попередні два форуми вона пропустила, за припущеннями європейських ЗМІ, через Brexit і обрання Д. Трампа президентом США. До речі, канцлер уникнула зустрічі з ним на цьому форумі.

Свою промову А. Меркель присвятила питанню безпеки: «Ми завжди пишалися свободою пересування, але ніколи не думали про захист наших зовнішніх кордонів. Тепер ми працюємо над цією системою входу і виходу... Але треба розуміти, що проста ізоляція не допоможе нам захистити кордони. Нам потрібні хороші угоди з сусідами». «На жаль, зараз Європа не така активна у своїй зовнішній політиці, як хотілося б. Нам потрібно взяти на себе більшу відповідальність. Ми повинні взяти нашу долю в свої руки», – також сказала вона.

Росію на Давоському форумі представляв віце-прем'єр РФ А. Дворкович. Намагаючись принизити значення міжнародних антиросійських санкцій, які тривають з 2014 р., він назвав їх «незначною проблемою, на обговорення якої не варто витратити багато часу». Віце-прем'єр навіть підкреслив, що це «не Росія ховається від діалогу, а американці ховаються від нас в Давосі. Це маленьке село, але вони не хочуть розмовляти, ховаючись від реальної дискусії».

Найбільш очікуваним у Давосі був виступ президента США Д. Трампа, запланований на останній день форуму. Під час своєї промови 26 січня Д. Трамп, як він і обіцяв напередодні у Twitter, закликав інвесторів у США. Він знову проголошував своє гасло «Америка понад усе», хоч і намагався його дещо пом'якшити – мовляв, це не означає «тільки Америка». «Як

президент Сполучених Штатів я завжди буду ставити Америку на перше місце точно так само, як лідери інших країн повинні ставити на перше місце свої країни. Коли Сполучені Штати ростуть, світ зростає», – зазначив він (URL: <https://glavcom.ua/publications/usi-oblichchya-davosa-2018-chim-zapamyatavsya-vsesvitniy-ekonomichniy-forum--469106.html>).

Італійський прем'єр-міністр П. Дзентілоні відмежував Європу від США. «Керівники мають право захищати свою країну, своїх громадян і свою економіку, проте існує межа, – зауважив він. – Це рамки багатосторонніх договорів і правил, в яких ми живемо. Необхідно перезапустити Європу, щоб дозволити їй зіграти належну геополітичну роль в регіоні і в світі. Якщо виникне порожнеча, яку необхідно заповнити, Європа її заповнить».

Українська делегація, яка бере участь у форумі останні 10 років, прибула в Давос 24 січня. До її складу увійшли народні депутати України, урядовці, Київський міський голова й інші представники української влади та бізнесу. Згідно з даними, опублікованими на Єдиному веб-порталі використання публічних коштів, Державне управління справами заплатило державному авіаційному підприємству «Україна» 1,65 млн грн за переліт української делегації до Швейцарії (URL: <https://glavcom.ua/publications/usi-oblichchya-davosa-2018-chim-zapamyatavsya-vsesvitniy-ekonomichniy-forum--469106.html>).

Україна поклала на Всесвітній економічний форум особливі сподівання. По-перше, очільник МЗС України П. Клімкін анонсував зустріч у Давосі президентів США та України. По-друге, через існуючі розбіжності та претензії з боку Євросоюзу, Світового банку та МВФ, форум мав би допомогти налагодити відносини України із Заходом і створити умови для відновлення кредитування МВФ. По-третє, і офіційна українська делегація, і представники бізнес-структур, що поїхали на форум окремо, намагалися за допомогою Давоського форуму якнайширше залучити в країну інвестиційний ресурс.

Цьогоріч Україна отримала набагато більше можливостей заявити про себе на Всесвітньому економічному форумі. Під час Давосу-2018 вперше працював Український дім – Ukraine House Davos. Для його організації в Давосі орендували двоповерхову будівлю на Променад-стріт. Гаслом Українського дому було «Креативність. Інновації. Можливості». Майданчик працював з 22 по 26 січня і представляв нашу державу як перспективного партнера в галузях ІТ, агротехнологій, технологічних хабів, технології блокчейн і відновлюваної енергетики. На ньому розгорнулася ціла низка панельних дискусій, у тому числі – за участі людиноподібного робота Софії, яка стала однією з головних цікавинок форуму. Обговорювалися питання, пов'язані з ІТ-технологіями, інформацією, сільськогосподарським бізнесом, технологією блокчейн та інвестиційними можливостями. Україна не відстає від трендів і готова робити свій внесок до розбудови спільного європейського майбутнього на умовах взаємовигідного співробітництва – таким був основний меседж, що лунав з Українського дому.

«На усіх панелях, що ми проводимо, – зал переповнений. Кожен другий відвідувач – це інвестор», – повідомляв голова наглядової ради Української асоціації венчурного капіталу і прямих інвестицій А. Колодюк. За його словами, відвідуючи Давос з 2008 р., він упевнено може стверджувати, що «на Давосі-2018 Україна стала новиною року». На усі 15 панелей Ukraine House Davos, які переважно були присвячені досягненням України у сфері технологій та інвестицій, реєструвалося в 5–6 разів більше людей, ніж міг вмістити зал. На думку А. Колодюка, багато в чому успіх дискусій пояснюється відповідністю організованих Україною заходів головному тренду Давоського форуму, який вперше назвали технологічним, а не економічним, як це було протягом 48 років його існування.

Найбільш привабливим для світових інвесторів, судячи з відвідуваності заходів, організованих Україною, виявився аграрний блок. На платформі Ukraine House відбулася презентація інноваційних технологій в українському агросекторі. Керівниця проекту Agrohub Ю. Порошенко зазначила, що завдання презентації – «показати Київ і Україну як технологічний хаб Європи». Ю. Порошенко закликала інвесторів вкладати гроші в український агробізнес.

«Українська панель по агросектору викликала просто шалений інтерес. На 50 місць в залі зареєструвалося близько 300 учасників, дискусії продовжувались ще дві години після панелі. Аграрний Давос – точно наш!» – зазначив президент асоціації «Клуб аграрного бізнесу» А. Лісцитса (URL: <https://glavcom.ua/publications/usi-oblichchya-davosa-2018-chim-zapamyatavsyavsesvitniy-ekonomichniy-forum--469106.html>).

А. Беленков, директор компанії SmartFarming, один з ініціаторів проекту AgTech Ukraine, зазначив, що проведені в рамках проекту AgroHub дискусійні панелі отримали позитивний зворотний зв'язок від аудиторії, запити на співпрацю з інших країн. «Вважаю, що це найвагоміша і якісна комунікація нашої держави в сфері AgTech за весь час. Важливо тепер продовжувати розпочате і зробити Україну реальним хабом інновацій в сільському господарстві», – зауважив він (URL: <https://focus.ua/money/390466/>).

25 січня відбувся традиційний «український сніданок», організований зусиллями Фонду В. Пінчука. Минулого року П. Порошенко відмовився від участі в «українському сніданку» через появу в західних ЗМІ програмної статті В. Пінчука про досягнення компромісного миру з Росією в питаннях конфлікту на Донбасі та анексії Криму.

Виступаючи на українському сніданку, П. Порошенко зупинився на результатах «осені реформ». «Ніхто не очікував, що нам так пощастить і що ми будемо настільки ефективними» – заявив Президент. Його виступ був виразно орієнтований на інвесторів і написаний у жанрі, близькому до мотиваційної промови. За словами П. Порошенка, в Україні вже відбулася пенсійна реформа, реформа охорони здоров'я та освіти. У процесі втілення – реформа системи правосуддя, яка в кінцевому підсумку зможе ефективно захистити інтереси інвесторів. На завершальному етапі – очищення

фінансової системи. У планах – реформа приватизації, яка буде проводитись «абсолютно прозоро» за британськими законами. Після запланованої податкової реформи кошти, які вкладаються в економіку України, не будуть оподатковуватись, а «постукати у двері бізнесу» зможе лише Національне бюро фінансових розслідувань.

Судячи із заяв українських делегатів, інвестори виявили величезний інтерес до України. Так, за словами П. Порошенка, цього року до нього звернулися представники понад 80 «компаній-світових лідерів», які хочуть інвестувати в Україну. Тож Президент висловив упевненість у тому, що Україна скоро зможе посісти місце серед перших 50 країн рейтингу Doing Business.

Найбільш «україноцентричною» була панельна дискусія «Центральна та Східна Європа: новий порядок денний для континенту?», за участі П. Порошенка, Д. Грібаускайте та А. Дуди. Президент України наголосив на тому, що Росія загрожує не лише Україні, а й усій Європі, намагаючись розділити її фейками, популізмом та економічними прийомами на зразок Північного потоку-2. «Моя пропозиція проста і зрозуміла: у нас повинна бути спільна коаліція, спільна відповідь і спільна програма, щоб протистояти агресії», – заявив П. Порошенко.

Президент підтвердив європейський вектор розвитку України і окреслив його можливі терміни. За його словами, Україна та Європейський Союз повинні мати одну програму, одну стратегію розвитку. «Я абсолютно впевнений, що ми виграємо пропагандну інформаційну війну, гібридну війну – правда на нашій стороні. Після цієї перемоги над популізмом та євроскептицизмом, все буде гаразд. Єдине, що зміниться – Україна у 2021 році за підтримки Литви та Польщі, матиме європейську перспективу членства в ЄС», – заявив П. Порошенко під час відкритої панелі за участі президентів обох країн.

Утім, серед гостей форуму були і більш прагматично налаштовані щодо європерспектив України. На думку професора історії Єльського Університету Т. Снайдера, процес державотворення – у руках самої України. «Для того щоб приєднатись до ЄС, ви повинні показати, що самі можете створити державу. Я оптимістично налаштований щодо України, але існують рішення, які ще треба прийняти. І кожне рішення, яке начебто про побудову української держави, є насправді рішенням про приєднання до ЄС, немає різниці між цими двома речами», – резюмував Т. Снайдер (URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/01/31/633589/>).

А. Дуда та Д. Грібаускайте під час дискусії говорили про важливість безпекової співпраці в регіоні, а також про потребу формування єдиної енергетичної програми для ЄС, яка унеможливить розколи.

Під час інтерактивної сесії «Центральна та Східна Європа: новий порядок денний для континенту?» з боку польського президента прозвучали певною мірою несподівані, враховуючи останні двосторонні тертя, слова підтримки України. «Залишити Україну! Це повідомлення, яке я хочу направити Росії. Ми повинні тримати двері в ЄС відкритими для нових країн,

ми повинні зберегти політику відкритих дверей. Це важливо для доброго майбутнього ЄС, особливо під час Brexit», – зазначив А. Дуда. За його словами, Росію потрібно намагатися збалансувати і домагатися від неї дотримання міжнародного права та встановлених кордонів не тільки у Європі.

У рамках Всесвітнього економічного форуму в Давосі Президент України провів ряд двосторонніх зустрічей. 25 січня відбулася зустріч П. Порошенка з главою Міжнародного валютного фонду К. Лагард, яка, на думку низки експертів, була головною метою поїздки Президента України до Швейцарії. Не секрет, що останнім часом співпраця України зі своїм головним кредитором зайшла в глухий кут через неготовність офіційного Києва виконати дві ключових умови – прийняти закон про Антикорупційний суд та переглянути ціни на газ у прив'язці до імпортової ціни на блакитне паливо.

За результатами зустрічі сторони озвучили на перший погляд схожі, але насправді досить різні за дипломатичними акцентами позиції. П. Порошенко запевнив, що переговори пройшли «дуже конструктивно», «уряд готовий врегулювати питання ціни на газ». За його словами, представники кредитора приїдуть в Україну вже зовсім скоро.

К. Лагард у свою чергу акцентувала увагу на тому, що зустріч із президентом була «продуктивною і приємною», але «Україні слід скористатися наявним сприятливим зовнішнім середовищем для прискорення реформ» (URL: <https://glavcom.ua/publications/usi-oblichchya-davosa-2018-chim-zapamyatavsya-vsесvitniy-ekonomichniy-forum--469106.html>).

Слід також зауважити, що досить ґрунтовна критика української економіки прозвучала також в аналітиці, підготованій експертами Всесвітнього економічного форуму. Передусім, ідеться про Індекс інклюзивного розвитку – альтернативну систему оцінювання економіки, котра враховує не лише розмір ВВП, а й також десяток інших параметрів. Згідно зі звітом, який охоплював 74 країни, Україна зайняла 49-те місце, потрапивши в категорію країн зі швидкою негативною динамікою. Найближчі сусіди України в рейтинзі: Танзанія та Йорданія. Висновки щодо динаміки були зроблені на основі аналізу даних за 2012–2016 роки, тож частково результати України можна списати на війну, але суті проблем не це міняє. Більш детальне уявлення про проблеми України дає звіт «Готовність до майбутнього виробництва», також укладений для форуму. Ключове питання звіту: наскільки ті чи інші країни готові увійти до Четвертої індустріальної революції, осердям якої будуть кіберфізичні технології, зростання ролі цифрових технологій, розвиток інтернету речей та інші економіко-технічні інновації.

Щоб увійти до такого майбутнього, країни повинні мати не лише розвинену виробничу базу, але й умови для її адаптації до прийдешніх змін. Серед останніх аналітики виокремили п'ять основних параметрів: людський капітал, технології та інновації, якість інституцій, участь у глобальній торгівлі та інвестуванні, а також споживацький потенціал. Україну автори

звіту віднесли до категорії країн, котрі до майбутнього не готові. Оцінюючи людський потенціал, експерти поставили Україну на 34-те місце серед 100 країн, а за здатністю виготовляти складну продукцію ми посіли 41-ше місце. За якістю інституцій (рівень корупції, дотримання законності, ефективність регуляційних органів тощо) ми опинилися на 94-му місці, поміж Киргизстаном та Камеруном. За наявністю стійких ресурсів ми на 88-му місці, а за розвитком технологічно-інноваційної сфери – на 74-му. Трохи краща ситуація зі споживацьким потенціалом, а також міжнародною торгівлею та інвестиціями – тут Україна посідає відповідно 58-ме та 59-те місця. У загальному підсумку, Україна посіла 67-ме місце, між Колумбією та Єгиптом.

Цікаво, що в регіональній класифікації звіту Україну віднесено до Євразії (разом з Вірменією, Азербайджаном, Грузією, Казахстаном, Киргизією, Молдовою та Росією), а не до Європи. Однак, коли йшлося про геополітику, наша належність до євроатлантичного світу під сумнів не ставилася, а низка учасників форуму висловили солідарність з Україною у її протистоянні з Росією.

Не менш знаковою була зустріч Порошенка з віце-президентом Європейської комісії з питань Енергетичного союзу М. Шефчовичем. У прес-службі Адміністрації Президента заявили, що співрозмовники висловили задоволення у зв'язку з завершенням роботи, необхідної для запуску Фонду енергоефективності України, до якого ЄС має намір внести 100 млн євро.

Водночас зустріч П. Порошенка з Д. Трампом, яку впевнено анонсувало українське МЗС, не відбулася. Американському лідерові «не вистачило часу», – пояснив пізніше держсекретар США Р. Тіллерсон. Хоча, незважаючи на обмежений час, Д. Трамп все-таки мав двосторонні президентські зустрічі, зокрема з очільником африканської держави Руанда. Сьогодні ця країна є символом трансформаційних процесів в Африці. У ній дійсно активно впроваджують реальні економічні реформи і вже навіть називають «африканським Сінгапуром».

Утім, на думку економіста, глави Аграрної партії України В. Скоцика, не варто робити поспішних висновків, що в США, проігнорувавши зустріч із Президентом України, вирішили знехтувати нашою державою. Ті ж санкції, введені напередодні форуму, очікуваний звіт фінансової розвідки та відкриті заяви свідчать, що Україна залишається в полі пильної уваги Америки. Але це був чіткий сигнал для влади і всього вітчизняного суспільства – без виконання обіцянок з нашого боку повноцінне партнерство неможливе (URL: http://news.eizvestia.com/news_economy/full/3001-davos-2018-kakie-uroki-dolzha-usvoit-ukraina).

Позитивною в контексті уваги США до України стала зустріч П. Порошенка з державним секретарем США Р. Тіллерсоном. На брифінгу за її підсумками Президент України повідомив, що під час зустрічі обговорювали розміщення миротворчої місії на Донбасі. «Не втрачаю оптимізму, що це може відбутися вже в 2018 році», – зазначив глава держави.

Він також додав, що іншими темами розмови було постачання летальної зброї та інші безпекові питання.

«Ми також домовились про спільну координацію дій у безпекових питаннях», – зазначив П. Порошенко. «Я подякував Держсекретареві США за дзвінок, коли було підтверджено надання Україні оборонної зброї. Ми вже бачимо сьогодні нові можливості для співпраці у оборонній сфері і домовились про певні етапи цього співробітництва», – також зазначив глава держави (URL: <http://tverezo.info/post/41760>).

Президент також подякував Держсекретареві США за санкції, які запроваджуються американськими партнерами проти російських резидентів. «Упевнений в тому, що ця політика є ефективною. Для нас дуже важливо мати цей механізм впливу для того, щоб повернути Росію за стіл переговорів і забезпечити деокупацію Донбасу і звільнення Криму», – відзначив Президент.

Глава держави також окремо відзначив важливість узгодження позицій у питанні запровадження миротворчої місії на Донбасі. «Дуже важливо, щоб ми запланували та узгодили можливий проект резолюції про миротворців на Донбасі з ключовими характеристиками, які має містити ця резолюція. Ми отримали повну підтримку США, наших інших партнерів по Раді безпеки ООН», – зазначив він. П. Порошенко зауважив, що ці питання також обговорювалися під час його переговорів з голландськими, польськими колегами на форумі в Давосі. «На моє глибоке переконання, в якості першого кроку, дуже важливо якщо це буде стандартна миротворча місія Ради безпеки ООН і я не втрачаю оптимізму щодо того, що це може відбутись у 2018 році», – сказав Президент. «Я, як Президент України, і за моїм дорученням українські дипломати будуть докладати до цього максимум зусиль», – додав він.

Президент також нагадав, що сьогодні відбувається зустріч Спеціального посланника Президента США по Україні Курта Волкера з представником Росії. «Безумовно, наполягаємо на тому, щоб була продовжена дискусія щодо звільнення решти заручників і щодо звільнення політв'язнів, які перебувають у в'язницях в Росії», – підкреслив Президент. Він також поінформував Держсекретаря США про процеси, які відбувалися під час звільнення українських заручників та подякував за допомогу, яка була надана українській стороні в цьому процесі. «Ми домовились, що цей процес зараз буде продовжено», – додав він.

П. Порошенко також повідомив, що подякував США за допомогу, яка була надана українським пілотам у Кабулі. «Це ще раз продемонструвало нашу ефективну співпрацю: співробітники були переведені і розміщені в надійно захищеному місці; допомогли ідентифікувати загиблих пілотів і допомогли організувати їх повернення в Україну», – зазначив Президент.

«Це дуже важливо, бо наша співпраця, наша довіра має демонструватись, в тому числі і під час таких терористичних атак. Безумовно, координація наших дій у протидії тероризму стане краща. Ми

домовились про співпрацю у цьому напрямку», – сказав він та висловив співчуття у зв'язку з тим, що під час цієї атаки загинуло троє американців.

На полях Всесвітнього економічного форуму Президент України провів також зустріч із прем'єр-міністром Ізраїлю Б. Нетаньяху, на якій обговорили співпрацю між країнами. Зустріч була важливою після напруження, яке виникло між державами в останні роки. Після перемовин П. Порошенко заявив, що «Україна має дуже великий потенціал, і від нас залежить, наскільки ми зможемо цей потенціал реалізувати. Без інвесторів це буде дуже важко, наше завдання – переконати людей заходити в Україну, реалізовували свої проекти».

Під час брифінгу за підсумками участі в 48-му щорічному засіданні Всесвітнього економічного форуму в Давосі та проведення низки двосторонніх зустрічей у рамках форуму П. Порошенко заявив, що «все було дуже добре». «Відбулися надзвичайно детальні консультації з нашими партнерами по міжнародним фінансовим організаціям, вони були дуже конструктивні», – зазначив Президент (URL: <https://ua.korrespondent.net/world/3933675-poroshenko-pidbyv-pidsumky-vizytu-v-davos>).

За його словами, були сформовані позиції щодо приїзду експертів, та визначено, які саме кроки залишилися для того, щоб запросити місію для отримання чергового траншу. І це завдання для Українського уряду і парламенту, додав Президент. «Впевнений, сам факт того, що ми прискорили приїзд експертів для опрацювання спільних і узгоджених рішень є надзвичайно позитивним», – зауважив П. Порошенко.

Президент нагадав, що відбулися декілька зустрічей, зокрема з директором-розпорядником МВФ К. Лагард, її заступником Д. Ліптоном, з президентом Світового банку Джим Йонг Кімом. «Були детальні і ретельні розмови, які дозволяють нам з оптимізмом дивитися в майбутнє», – зазначив глава держави.

Крім того, відбулася зустріч в «Українському домі» в Давосі з президентом Європейського банку реконструкції та розвитку С. Чакрабарті. «Якщо говорити про практичні кроки, то я попросив Президента Чакрабарті, щоб у 2018 році ми приділили більше уваги приватному сектору, щоб більше кредитування ЄБРР йшло в приватний і муніципальний сектор. Бо спільні інвестиції та кредитування дозволяє підвищити прозорість інвестицій, враховуючи децентралізацію», – розповів глава держави.

Президент подякував представнику ЄС Х. Мінгареллі за позитивну характеристику результатів реформи децентралізації. «На базі спільного фінансування кардинально змінюється обличчя наших міст – і дороги, і освітлення, і школи, і міська інфраструктура, і енергозбереження. Всі напрямки, які на сьогоднішній день реалізуються. Основи їх закладаються, в тому числі, на цих моїх переговорах в Давосі. І я надзвичайно задоволений», – зауважив П. Порошенко.

«Друга характеристика Давосу 2018 року – ніколи не було такої кількості запитань щодо зустрічі від провідних іноземних інвесторів. Мене

дуже тішить той факт, що це дає додаткову аргументацію, що ми маємо рішуче просуватися вперед і щодо податкової реформи, і щодо прийняття рішення по земельному кадастру», – зазначив Президент.

Глава держави також відзначив необхідність створення Національного бюро з фінансових розслідувань, заборонивши іншим силовим органам «навіть підходити близько» до бізнесу. «Треба зробити кроки по заміні податку на прибуток на податок на виведений капітал, звільнивши від оподаткування ті кошти, які реінвестуються в розвиток української економіки. Маємо зробити все можливе для того, щоб забезпечити економічне зростання у 2018 році», – наголосив Президент.

Також відбулися зустрічі глави держави з президентами Польщі та Литви, прем'єр-міністрами Хорватії та Великої Британії, лідерами Балтійських та Балканських країн. Президент провів зустрічі з низкою провідних інвесторів, які збираються приходити в Україну – у портову та дорожню інфраструктуру, харчову та переробну галузь, енергоефективність тощо.

Президент окремо відзначив роботу «Українського дому» в Давосі. «Ставлення, надії, готовність і оптимізм по відношенню до України панували серед усіх відвідувачів нашого “Українського дому”. І за ту фантастичну роботу, яка була зроблена, я хотів би подякувати всій команді “Українського дому” в Давосі – ви зробили блискучу справу», – резюмував глава держави.

«Я ще раз хотів би наголосити – питання створення незалежної антикорупційної інфраструктури, включно з Антикорупційним судом, є питанням мого пріоритету. Це потрібно не для Світового банку, не для Міжнародного валютного фонду, не для іноземних партнерів. Це потрібно для мене і для України», – заявив Президент України П. Порошенко на брифінгу за підсумками його участі у 48-му щорічному засіданні Всесвітнього економічного форуму в Давосі.

Глава держави повідомив, що питання створення антикорупційної інфраструктури та забезпечення її незалежної, ефективної роботи, у тому числі створення Антикорупційного суду, було обговорено під час низки його двосторонніх зустрічей у Давосі. «У нас була дуже ретельна розмова про ситуацію з антикорупційними органами», – зазначив він.

Президент підкреслив, що був ініціатором створення таких органів. «Я вважаю, що ми маємо дуже ефективну позицію по створенню самих структур. Ніхто не має сумніву щодо того, що вони є незалежними», – зазначив П. Порошенко. «Я маю тверду політичну волю, яка була реалізована в тому, що я вніс до парламенту пропозицію по створенню Антикорупційного суду. І в рамках парламентських дискусій ми маємо знайти ті формулювання, які, з одного боку, не протирічать українському законодавству і українській Конституції, не порушують українського суверенітету. Але забезпечують незалежність антикорупційної інфраструктури і її ефективність», – сказав глава держави.

«Це моя принципова позиція. І не маю жодного сумніву, що так вона і буде реалізована. Це було дуже схвально оцінено і підтримано всіма нашими міжнародними партнерами», – резюмував він.

Висновки експертів щодо результативності участі України у 48-му Всесвітньому економічному форумі неоднозначні. Серед мінусів здебільшого називають туманні перспективи співробітництва з фінансовими партнерами, серед плюсів – успіхи українських аграріїв та айтішників, завдяки яким в майбутньому ці галузі зможуть залучати в країну інвестиції та валюту.

Експерт Українського інституту майбутнього І. Тишкевич, зокрема, вважає, що у відносинах із МВФ на полях Давосу прогресу не вдалося досягти. «В заявах МВФ нема ані слова про те, що вони розуміють становище України і готові почекати з нашими реформами. Тому про компроміс мови йти не могло», – зазначив він.

Утім, схоже, що політика Банкової після давоських зустрічей таки дещо змінюється. Зокрема, П. Порошенко в інтерв'ю американському виданню Bloomberg заявив, що готовий піти на поступки МВФ у питанні ціни на газ для населення (вимагається урегулювати тарифоутворення таким чином, щоб ціна включала інвестиційну складову для вітчизняного газовидобування, а по суті, підвищити) і уряд вже працює в цьому напрямі.

Економіст О. Савченко вважає, що в цілому кожна зі сторін залишилася при своїй думці. «МВФ вимагає від України створення реального, не ручного, незалежного антикорупційного суду. Більше того, цей суд має притягнути до відповідальності не колишніх чиновників, а нинішніх, що знаходяться при владі. Причому число корупціонерів, яких притягнуть до відповідальності, має бути досить великим – 50-100 осіб. Ця позиція домінує наразі в МВФ», – зазначив О. Савченко.

Головний провал українського Президента на Всесвітньому економічному форумі – це скасування зустрічі з Д. Трампом, вважає політичний експерт М. Ощановський.

«Раніше МЗС України повідомляло, що у Давосі Порошенко проведе переговори з президентом США, а вчора ввечері стало відомо, що переговорів не буде. Замість Трампа з Порошенком зустрівся Держсекретар США. Тіллерсон дипломатично заявив, що Трамп хотів зустрітися з Петром Олексійовичем, але у нього забракло часу. Зрозуміло, що зустрічі такого високого рівня готуються дуже ретельно і вони не можуть не відбутися, бо у когось не вистачило часу. Очевидно, що Трамп не планував зустрічатися з Порошенком», – зазначив він ([URL: https://informer.news/poroshenko-staje-izhojem-dlya-tsyvilizovanoho-svitu-ekspert/](https://informer.news/poroshenko-staje-izhojem-dlya-tsyvilizovanoho-svitu-ekspert/)).

Політичний експерт Г. Чижов відзначає насамперед, що Всесвітній економічний форум проходив у доволі складному плані з огляду на зовнішньополітичні обставини, у яких опинилась Україна. Адже у західних партнерів останнім часом було чимало питань до української влади. Для Києва було важливим показати, що у нас тут не все так погано, як здається на перший погляд – реформи тривають, у державу можна і варто вірити. Це частково вдалось, вважає експерт. Принаймні відносини Заходу і

представників ділових кіл України після Давосу точно не погіршились. Це вже певне досягнення на тлі усієї озвученої раніше критики.

Однозначним позитивом Г. Чижов вважає те, що Україна починає себе просувати на рівні провідних країн світу, показуючи себе як країну, де є не лише війна і корупція, а й інновації та перспективи. Потроху такий імідж вдається створювати, хоча, може, і не так швидко та ефективно, як би цього хотілось (URL: <https://politeka.net/ua/reading/579390-davos-2018-novaya-koalitsiya-poroshenko-i-vstrecha-na-100-millionov/>).

Т. Кицмей, співзасновник і член Ради директорів SoftServe, вважає, що цьогорічну презентацію України в Давосі можна назвати повною мірою успішною. «Український дім став однією з найжвавіших і популярних локацій протягом усього минулого тижня. За рахунок якісного контенту, активної залученості в подіях перших осіб держави, представників великого бізнесу і лідерів думок, подія привернула увагу міжнародних ЗМІ. Нам вдалося чітко позиціонувати Україну як стратегічного партнера для бізнесу та інвестицій в ряді секторів економіки. Загалом, після відвідин форуму я ще раз переконався, що в Україні надзвичайно високий потенціал і вона досить зріла, щоб представити себе на світовому економічному майданчику», – зазначив Т. Кицмей (URL: <https://focus.ua/money/390466/>).

Отже, у загальному підсумку, результати Всесвітнього економічного форуму в Давосі виявилися для України позитивними. Україна повною мірою використала цей міжнародний майданчик для презентації своїх технологічних досягнень, залучення інвесторів у різні галузі економіки, акцентування уваги на успіхах українських реформ і перспективах їх поглиблення, вирішення окремих питань під час дво- і багатосторонніх переговорів. Україна також показала свою зацікавленість у розв'язанні обговорюваних на форумі глобальних проблем і продемонструвала готовність взяти в цьому безпосередню участь. Водночас позитивним сигналом стала увага, яку приділила міжнародна спільнота питанню України на Всесвітньому економічному форумі.

Завершився Давос-2018 яскравим і позитивним прогнозом. Міжнародний валютний фонд підвищив свої прогнози глобального зростання на 2018 і 2019 р. до 3,9 %, очікуючи, що світова економіка продовжить відновлюватися після жвавої торгівлі та інвестицій, а також нещодавньої податкової реформи в США. Директор-розпорядник МВФ К. Лагард вважає, що потенційне зростання економіки повинно збільшуватися внаслідок впровадження реформ. Потрібно інвестувати в розробки, технології та інновації. Наразі Індія залишається найбільш швидкозростаючою економікою у світі в 2018 р., прогнозований темп зростання становить 7,4 %. Залишається сподіватися, що активна та успішна робота над впровадженням реформ в Україні незабаром зробить можливим подібне зростання і в нашій економіці.

Закон о реинтеграции и перспективы урегулирования конфликта в Донбассе в оценках политиков и экспертов

Принятие украинским парламентом Закона «Об особенностях государственной политики по обеспечению государственного суверенитета Украины над временно оккупированными территориями в Донецкой и Луганской областях» дало новый толчок к дискуссии среди политиков и экспертов о сценариях развития конфликта в Донецкой и Луганской областях.

Как отмечают наблюдатели, так называемый закон о реинтеграции может существенно изменить сложившуюся сегодня в регионе ситуацию. Главной особенностью документа, признающего Россию агрессором, а неподконтрольные Украине территории оккупированными, стало исключение пункта о приоритетном значении реализации Минских соглашений для урегулирования конфликта и предложение в этом вопросе руководствоваться резолюцией Совета Безопасности ООН по Донбассу. При этом правки о необходимости разрыва дипломатических отношений с Россией и денонсации Договора о дружбе с РФ также не были включены в закон.

Принятие закона о реинтеграции вызвало резкую критику стороны руководства РФ.

В связи с утверждением документа российский президент В. Путин провел совещание с постоянными членами Совета безопасности РФ, в ходе которого отмечалось, что закон может «самым негативным образом повлиять на перспективы “внутриукраинского” урегулирования». Кроме того, участники совещания в очередной раз подчеркнули безальтернативность Минских соглашений и «нормандского формата» в урегулировании конфликта.

В заявлении Министерства иностранных дел РФ по поводу закона о реинтеграции говорится, что этот документ «хоронит» Минские соглашения и переговоры в «нормандском формате».

Как утверждают в российском внешнеполитическом ведомстве, «результат нынешнего украинского “законотворчества” полностью противоречит минским соглашениям, которые являются общепризнанной и безальтернативной основой урегулирования конфликта на Украине. Ни о какой “реинтеграции” речь не идет. Напротив, все делается для того, чтобы еще больше расколоть Украину и оттолкнуть от себя проживающих в Донбассе граждан». Таким образом, отмечается в заявлении, украинская власть «хоронит достигнутые в Минске договоренности и весь имеющийся механизм поиска взаимоприемлемых решений по преодолению кризиса в Донбассе, включая и “нормандский формат”».

Кроме того, российская сторона подчеркивает, что принятие закона о реинтеграции «удивительным образом» совпало с анонсированным

решением о готовности США предоставить Украине летальное вооружение. Эти факторы, по мнению чиновников российского МИД, могут стать предпосылкой создания в Донбассе ситуации «чреватой опасной эскалацией на Украине с непредсказуемыми последствиями для всеобщего мира и безопасности» (URL: <https://rian.com.ua/russia/20180118/1031440850/zakon-o-reintegratsii-Kiev-minsk-MID-RF.html>).

«Мы будем добиваться того, чтобы все, что записано в минских договоренностях, выполнялось. Попытки “сбить прицел” и увести эти дискуссии в сторону, стремление найти новые повестки дня, новые методы и формы неприемлемы», – заявил, комментируя принятие закона о реинтеграции, глава российского МИД С. Лавров.

Он подчеркивает, что позиция РФ в этом вопросе базируется на том, что Минские договоренности предполагают амнистию, особый статус и выборы. «Именно такая последовательность. В ходе работы контактной группы, “нормандского формата” украинская сторона говорит: давайте наоборот – давайте сначала обеспечим полную безопасность, включая выход на границу, а потом будем все это решать. Мы им все эти годы объясняем, что полный контроль Украины над этой частью границы с Российской Федерацией является последним пунктом минских договоренностей», – заявляет С. Лавров.

При этом, по словам главы МИД РФ, Россия готова к компромиссному варианту, который принято называть «формулой Штайнмайера». В соответствии с этой формулой, закон об особом статусе временно вступит в силу в день выборов на неподконтрольной Киеву территории, и начнет действовать на постоянной основе, после того как ОБСЕ, которая будет наблюдать за выборами, выступит с окончательным докладом по их итогам.

О том, что закон о реинтеграции Донбасса нарушает Минские соглашения и «развяжет руки военным» говорит и глава самопровозглашенной Донецкой народной республики А. Захарченко. «Украина показывает, что не хочет мирного разрешения конфликта, то есть она собирается воевать и для этого делает политическую платформу», – заявляет он (URL: <https://rian.com.ua/politics/20180118/1031419387/zaharchenko-raskritikoval-zakonoproekt-o-reintegracii-donbass.html>).

Исполняющая обязанности главы МИД самопровозглашенной ДНР и ее представитель в подгруппе по политическим вопросам Трехсторонней контактной группы по мирному урегулированию ситуации на Донбассе Н. Никонорова, комментируя принятый Верховной Радой закон, заявляет, что этот документ фактически блокирует предоставление особого статуса региону, что, по ее мнению, не способствует мирному урегулированию конфликта. «Пытаясь закрепить в своем законодательстве статус республик как временно оккупированных территорий, Украина фактически блокирует вступление в силу закона об особом статусе и реализацию механизма Штайнмайера, который уже дважды одобрил нормандский формат», – говорится в заявлении Н. Никоноровой, распространенном ее пресс-службой.

Н. Никонорова подчеркивает, что принятие закона о реинтеграции осложняет работу политической подгруппы по Донбассу, «что не способствует разрешению актуальных проблем и, как следствие, становится залогом продолжения вооруженного конфликта». «Поэтому на необходимости пересмотра данного нормативного акта для устранения явных противоречий Комплексу мер настаивают не только гаранты Минских соглашений, но и ПАСЕ, где недавно была принята соответствующая резолюция. В случае если Киев не внемлет данным призывам, перспективы мирного урегулирования остаются довольно туманными», – считает она (URL: <https://rian.com.ua/politics/20180131/1031869355/v-dnr-sdelali-zayavleniyu-po-zakonu-o-reintegracii.html>).

Напомним, недавно Парламентская ассамблея Совета Европы приняла резолюцию «О гуманитарных последствиях войны в Украине», которая, в частности содержит требования к российской стороне прекратить финансовую и военную поддержку самопровозглашенных республик в Донбассе, перестать признавать паспорта, выданные там, а также обеспечить соблюдение прав человека в Крыму. Документ также содержит поправку, предложенную депутатом украинского парламента В. Новинским, в которой говорится о необходимости пересмотра закона о реинтеграции с тем, чтобы он базировался на Минских соглашениях и в полной мере обеспечивал социальную защиту и основные гуманитарные потребности гражданского населения на неподконтрольных Киеву территориях.

Украинский оппозиционный политик, представитель Киева в гуманитарной подгруппе по Донбассу В. Медведчук заявил об этом, что украинская сторона в очередной раз может заявить, что резолюция ПАСЕ носит рекомендательный характер, однако такая позиция грозит Украине репутационными потерями. «Отказ Киева выполнять требования ПАСЕ продемонстрирует всему миру, что Украина поставила крест на минских соглашениях, а значит, на реинтеграции Донбасса и мирном урегулировании вооруженного конфликта», – считает он (URL: <https://rian.com.ua/politics/20180125/1031671001/Ukraine-PACE-zakon-Donbass.html>).

Включение поправки В. Новинского в резолюцию ПАСЕ украинский эксперт О. Волошин охарактеризовал, как первую критику закона о реинтеграции на международном уровне. «Это первая международная обструкция скандального закона, из которого коалиция так хотела выкинуть ссылки на Минск», – написал он на своей странице в Facebook (URL: <https://rian.com.ua/analytics/20180124/1031613483/trend-rezoluciya-PACE-obstrukciya-zakony.html>).

Попыткой уйти от выполнения Минских соглашений называют принятие закона о реинтеграции в «Оппозиционном блоке». Представители партии отмечают в своем заявлении, что такое решение парламента ставит под удар мирный процесс, подрывает авторитет и репутацию Украины как ответственного внешнеполитического партнера.

Однако некоторые наблюдатели отмечают, что внесение поправок в резолюцию ПАСЕ по инициативе представителей украинской оппозиции фактически «легализует» закон о реинтеграции Донбасса. «Впихнули в резолюцию ПАСЕ поправку с требованием внести изменения в закон об оккупированных территориях. Не отменить, а внести правки. Таким образом, Оппоблок провел официальную легализацию закона об оккупированных территориях на международном уровне. Порошенко за такое аплодирует стоя», – комментирует эту ситуацию политический аналитик Д. Корнейчук (URL: <https://rian.com.ua/analytics/20180124/1031613483/trend-rezoluciya-PASE-obstrukciya-zakony.html>).

В то же время украинская сторона настаивает, что принятый документ не перечеркивает Минские договоренности по Донбассу. «Закон о реинтеграции Донбасса фиксирует истинное положение вещей — оккупацию части Украины Российской Федерацией. Все разговоры, что он перечеркивает минские договоренности – это словоблудие и попытки переложить с больной головы на здоровую», – так высказалась о законе первый вице-спикер Верховной Рады И. Геращенко (URL: <https://rian.com.ua/politics/20180119/1031486049/geraschenko-o-reintegracii-donbassa.html>).

В свою очередь народный депутат, заместитель министра по временно оккупированным территориям Ю. Грымчак называет принятый закон «базовым» и считает, что в будущем он потребует изменений. По его словам, законопроект о реинтеграции Донбасса должен оптимизировать управление военнослужащими в зоне АТО. «С точки зрения управления войсками, ситуация становится более логична. Сейчас штаб АТО подчинен Службе безопасности Украины, структуре, которая не может управлять боевыми действиями», – отмечает он (URL: <https://rian.com.ua/politics/20180116/1031343437/zakon-o-reintegratsii-donbassa-pomenyajut.html>).

О том, что закон о реинтеграции расширяет возможности Вооруженных сил Украины и других военных формирований, заявил секретарь Совета нацбезопасности и обороны А. Турчинов. По его словам, то, что в принятом законе Россия «четко и недвусмысленно названа государством-агрессором, а территории отдельных районов Донецкой и Луганской областей – оккупированными», полностью перечеркивает попытки РФ «замаскировать войну против Украины под “миротворческую операцию” и значительно усиливает позицию нашей страны в международных судах» (URL: <https://nv.ua/ukraine/politics/zakon-o-reintehratsii-donbassa-rasshirjaet-vozmozhnosti-dlja-vsu-turchinov-2445944.html>).

Политический аналитик Д. Корнейчук заявляет, что принятый парламентом закон направлен на скорейшее выполнение Минских соглашений, поскольку предполагает создание четкой вертикальной структуры управления военными частями, где нет места добровольческим батальонам. «А именно полностью убрать добробаты с фронта – это одно из требований Кремля для “перезапуска” Минских соглашений», – полагает

эксперт (URL: <https://rian.com.ua/analytics/20180119/1031463225/trend-reintegraciya-Donbass-deputaty-otkryt-yashik-Pandora.html>).

Обозреватели обращают внимание, что принятие закона о реинтеграции состоялось накануне очередной встречи спецпредставителя президента США по Украине К. Волкера и помощника президента РФ В. Суркова, и именно эту тему называют главной в ходе состоявшейся встречи. Но, как сообщают СМИ, никаких конкретных решений по итогам этой встречи принято не было, из чего большинство наблюдателей делают вывод, что стороны по-прежнему демонстрируют различные подходы в вопросе решения проблемы Донбасса.

«Думаю, что встреча связана с голосованием за закон о реинтеграции Донбасса. Даже не встреча связана, а голосования подгонялись под эту встречу. Потому что мы знаем, когда в первый день не удалось принять эти законы, президент приезжал в ВР, общался с народными депутатами и, я думаю, искал аргументы, дабы убедить их на следующий день проголосовать, что и произошло. Достаточно важным было, чтобы голосование состоялось до встречи Сурков-Волкер. Но даже если бы его не произошло, встреча бы состоялась. Другой вопрос, насколько сильные бы позиции были у Волкера и была бы у него возможность для маневра», – рассуждает директор Украинской политконсалтинговой группы Д. Разумков (URL: <https://gs.fm/video/20171009/5718724.html>).

Как напоминают наблюдатели, одной из основных тем в переговорах К. Волкера и В. Суркова продолжает оставаться возможность размещения в Донбассе миротворческой миссии ООН, но по поводу конкретного формата такой миссии сторонам пока договориться не удается.

По словам К. Волкера, у миссии должен быть полный контроль над всей зоной конфликта, а не только по линии соприкосновения. Российская же сторона считает в свою очередь, что миротворческие силы могут находиться только на линии соприкосновения и пользоваться при этом только персональным легким вооружением. Такая концепция, по мнению К. Волкера, в случае реализации не сможет гарантировать безопасность в регионе, и лишь усугубит конфликт.

«Россия предложила другую концепцию – так называемую защитную силу, которая оберегала бы только наблюдателей ОБСЕ. Контроль за границей она не предусматривает. Поэтому бесконечный поток российских сил на вооружение через международную границу продолжался бы... Такая концепция не гарантирует безопасность, а лишь углубит конфликт. И ни одна страна, предоставляющая войска, не захочет оказаться в такой ситуации: когда есть открытая граница и марионеточные группировки», – отмечает спецпредставитель Госдепартамента США по Украине. По его словам, США, Франция и Германия согласны принять такое предложение за основу, но с существенными дополнениями, реализация которых дала бы возможность украинской стороне контролировать российско-украинскую границу. «Границу бы это не закрыло. Она останется в таком случае открытой, однако появится контроль. Войска и вооружение не будут его пересекать. Это даст

почву для реализации минских соглашений», – говорит К. Волкер ([URL: https://nv.ua/ukraine/politics/volker-objasnil-pochemu-ssha-ne-sohlasny-s-pozitsiej-rossii-po-mirotvortsev-v-donbasse-2448350.html](https://nv.ua/ukraine/politics/volker-objasnil-pochemu-ssha-ne-sohlasny-s-pozitsiej-rossii-po-mirotvortsev-v-donbasse-2448350.html)).

Таким образом, констатируют эксперты, закон о реинтеграции Донбасса, если и послужит действительной реинтеграции, то только в качестве одного из элементов в целом комплексе необходимых мер, компромисса по которым пока достичь не удастся.

Как отметит экс-представитель Украины в Трехсторонней контактной группе в Минске Р. Бессмертный, сегодня принятие этого закона имеет лишь информационные последствия. «Принят закон, который формально называет Россию агрессором, но при этом а) остается в силе так называемый “большой” договор о дружбе, б) действуют дипломатические отношения, в) растет товарооборот. Так кто же больше делает для гибридизации этой войны – Россия, совершившая прямую агрессию, или Украина, которая продолжает работать в двух режимах: мира и ведения войны?» – рассуждает он.

По мнению Р. Бессмертного, для работы Нормандской группы, трехсторонней Контактной группы и в подгрупп Минского процесса этот закон будет иметь только информационные и эмоциональные последствия и никаких фактических.

Кроме того он отмечает, что между новым законом и комплексом законов об обороне существует ряд правовых коллизий: «С одной стороны, законодатель как бы пытался решить вопрос управления этим процессом и подчинить все эти подразделения Объединенному штабу и Командующему объединенных сил. И этой же нормой законодатель вступил в противоречие с законами о Вооруженных силах Украины, о Национальной гвардии, о СБУ, о контрразведывательных органах и т.д. И теперь при возникновении спора, тем более судебного, возникает конфликт».

Формально, заключает Р. Бессмертный, принятие закона о реинтеграции означает, что его авторы придумали «третий режим, не являющийся ни миром, ни войной» ([URL: https://nv.ua/opinion/bezsmertnyj/tretij-rezhim-dlja-ukrainy-mezhdu-mirom-i-vojnoj-2447056.html](https://nv.ua/opinion/bezsmertnyj/tretij-rezhim-dlja-ukrainy-mezhdu-mirom-i-vojnoj-2447056.html)).

Директор Института глобальных стратегий политолог В. Карасев, комментируя принятый закон, пишет, что этот документ «в результате бессодержательных дискуссий и многочисленных поправок вылился в какую-то абсурдную гибридность».

По его мнению, закон состоялся бы, если бы в нем изначально был заложен «смысл правового закрепления факта войны, нарушения государственной границы и изменения территориальной целостности государства, последствий аннексии и оккупации Крыма». «Именно право как основание, база, платформа необходимы для выхода из ловушки гибридности, приведения ситуации в правовые рамки новой реальности – “войны”, “конфликта”, “аннексии”. Тогда бы, опираясь на четкие правовые основания, мы бы не “зависали” перед предложением Путина “забрать корабли”», – резюмирует политолог ([URL:](https://nv.ua/opinion/bezsmertnyj/tretij-rezhim-dlja-ukrainy-mezhdu-mirom-i-vojnoj-2447056.html)

<https://rian.com.ua/view/20180118/1031407993/karasev-zakon-o-reintegracii-donbassa.html>).

«Многие наши иностранные коллеги говорят, что закон декларативен и что на урегулирование конфликта не повлияет. Эту же риторику поддерживают наши народные депутаты... Кроме названия, реального урегулирования мы не увидим», – говорит о перспективах принятия закона о реинтеграции директор Украинской политконсалтинговой группы Д. Разумков (URL: <https://rian.com.ua/video/20180121/1031511498/razumkov-zakon-reintegracii-Donbass-miru-ne-priblizit.html>).

По словам военного эксперта Д. Снегирева, эффективность закона о реинтеграции очень спорна. Он также не будет способствовать решению вопроса с введением миссии ООН на Донбасс. «Процесс по миротворцам будет искусственно затягиваться. А возможность введения миссии ООН и урегулирования конфликта будет использоваться в качестве избирательных лозунгов президентской и парламентской кампаний в Украине. Будут встречи в формате Волкер-Сурков, переговоры, политические баталии, но вопрос миссии отодвинется ближе к следующей зиме» – прогнозирует эксперт (URL: https://24tv.ua/ru/plan_rossii_srabotal_jekspert_pro_zakon_o_reintegracii_n915337).

Таким образом, неопределенность и противоречивость позиций сторон остаются главными характеристиками нынешнего этапа урегулирования конфликта на Юго-Востоке. Принятый парламентом закон о реинтеграции Донбасса не снимает эту неопределенность, а в некоторых своих аспектах, как считают многие наблюдатели, может еще больше ее усугубить. Сложная внутривластная ситуация в Украине и проблемы внешнеполитического характера также не добавляют ясности перспективам принимаемых сегодня решений. Поэтому ситуация в регионе, оставаясь ключевым фактором нынешней политической ситуации в стране, будет определять ее и в обозримом будущем, и потребует от власти еще больших усилий и взвешенных комплексных мер по деэскалации конфликта.

І. Рудь, мол. наук. співроб. ФПУ НБУВ

Візит в Україну глави ОБСЄ А. Альфано: результати та перспективи співробітництва

30–31 січня 2018 р. в Україні з робочим візитом перебував міністр закордонних справ та міжнародного співробітництва Італії, діючий голова ОБСЄ А. Альфано.

Як відомо, Італія головує в ОБСЄ з 1 січня 2018 р. (до цього цю посаду обіймав австрійський представник С. Курц).

Нині в складі місії працюють близько 700 озброєних спостерігачів. За дорученням 57 країн-членів ОБСЄ експерти організації проводять

моніторинг ситуації на Донбасі. Крім того, ОБСЄ прагне налагодити діалог між сторонами конфлікту.

Рішення про відправлення спостерігачів було прийнято в березні 2014 р.

Постійна рада Організації з безпеки і співробітництва у Європі (ОБСЄ) щороку продовжує мандат Спеціальної моніторингової місії в Україні, – нинішній діє до 31 березня 2018 р. Бюджет місії на рік становить 105,5 млн євро.

Отже, візит нового глави ОБСЄ А. Альфано був пов'язаний з необхідністю оцінки сучасної ситуації на Донбасі та продовження мандату моніторингової місії (URL: <http://www.dw.com/uk/a-37968996>. 2017. 17.03)

Крім того, програмою візиту було передбачено переговори міністрів закордонних справ України та Італії П. Клімкіна та А. Альфано, а також участь двох міністрів у спільному українсько-італійському бізнес-форумі.

Однак під час візиту відбулися певні корективи, і А. Альфано зустрівся також і з Президентом України П. Порошенком.

На особистій зустрічі Президент України П. Порошенко і голова ОБСЄ глава міністерства закордонних справ та міжнародного співробітництва Італії А. Альфано обговорили пріоритетні питання двосторонньої взаємодії.

Глава зовнішньополітичного відомства Італії привітав активізацію італійського бізнесу в Україні в результаті поліпшення інвестиційного клімату шляхом проведення успішних реформ».

Крім того, П. Порошенко привітав А. Альфано з початком головування в ОБСЄ та подякував за включення питання врегулювання ситуації в Донбасі з пріоритетами їх роботи. Також окремо було звернуто увагу на подальше погіршення ситуації з правами людини на території окупованого Криму.

Президент України поінформував італійського співрозмовника про ситуацію в Донбасі і привітав рішення А. Альфано відвідати цей регіон, який потерпає від російської агресії, 31 січня 2018 р.

Глава Української держави подякував представнику Італії за підтримку суверенітету і територіальної цілісності України, зокрема співавторство відповідних резолюцій Генеральної Асамблеї ООН, а також з питань європейської та євроатлантичної інтеграції (URL: https://zik.ua/news/2018/01/30/prezydent_ukrainy_proviv_zustrich_z_glavoyu_ob_sye_andzhelino_alfano_1255321).-2018.-30.01)

31 січня новий глава ОБСЄ А. Альфано відвідав Маріуполь разом із главою українського МЗС П. Клімкіним. Під час цього візиту у прифронтове місто глава ОБСЄ заявив, що для досягнення мирного врегулювання ситуації на Сході України всі сторони повинні виконувати свої зобов'язання, про це повідомляється на офіційному сайті міськради м. Маріуполь. «Для мене неприпустимо, щоб в Україні, в серці Європи, відбувалися речі, які ми зараз спостерігаємо на Донбасі. Я вважаю, що кожен повинен виконувати свої зобов'язання для досягнення мирного врегулювання ситуації. Саме в цьому контексті і з цими переконаннями я розпочинаю свою діяльність як чинний голова ОБСЄ», – підкреслює А. Альфано.

У свою чергу міністр закордонних справ П. Клімкін подякував А. Альфано за те, що він почав роботу на посаді голови ОБСЄ з відвідування України й особисто побачив, як живе країна в умовах конфлікту (URL: <https://ua.korrespondent.net/ukraine/3935501-hlava-obsie-rozpoviv-scho-potribno-dlia-myru-na-donbasi>. 2018. 31.01)

Крім того А. Альфано провів зустріч із головою Донецької військово-цивільної адміністрації П. Жебрівським. Про це чиновник повідомив у своєму Facebook акаунті.

Коментуючи подробиці візиту А. Альфано, П. Жебрівський написав: «На власні очі побачити, скільки горя приніс в Україні так званий “русский мир”, зміг міністр закордонних справ і міжнародного співробітництва Італійської Республіки, чинний голова ОБСЄ Анджеліно Альфано. Разом із міністром закордонних справ України Павлом Клімкіним він відвідав Маріуполь, побував у маріупольському офісі ОБСЄ, проїхав маршрутом патрулювання наглядової місії в КПВВ “Гнутове”. Важливі меседжі від пана Альфано – щодо безумовної підтримки територіальної цілісності України та якнайшвидшого відновлення миру. Підтримка міжнародної спільноти вкрай важлива для України. Лише спільними зусиллями можна примусити Росію до миру» (URL: <https://www.slovoidilo.ua/2018/01/31/novyna/bezpeka/zhebrivskyj-rozpoviv-pro-vizyt-holovy-obsye-donbas>. 2018. 31.01)

Паралельно з візитом глави ОБСЄ А. Альфано в Україну відбувалася зустріч Тристоронньої контактної групи (ТКГ) з врегулювання конфлікту на Сході України в Мінську

За підсумками спецпредставник ОБСЄ в Тристоронній контактній групі (ТКГ) М. Зайдік (М. Sajdik) заявив журналістам 31 січня, що кількість порушень режиму тиші на Донбасі порівняно з часом до нині діючого перемир'я знизилася. Тим часом українська сторона назвала тривожним той факт, що всі обстріли з боку бойовиків – прицільні.

Про зменшення порушень режиму припинення вогню порівняно з часом до перемир'я заявив журналістам в Мінську і представник Росії в ТКГ Б. Гризлов.

Прес-секретар екс-президента України Л. Кучми Д. Оліфер у повідомленні про зустріч у мережі Facebook зазначила, що «хоча загалом кількість обстрілів з боку РФ/ОРДЛО стала меншою, є вкрай тривожним те, що усі обстріли – прицільні, а кожен другий обстріл відбувається з використанням заборонених Мінськими домовленостями озброєнь».

Як зазначив М. Зайдік, у підгрупі з безпеки сторони підтвердили відданість режиму припинення вогню, а також заявили про необхідність видати відповідні накази щодо дисциплінарних заходів за порушення режиму.

Крім того, нагадаємо, що нещодавно офіційний Київ і невизнана влада в Донецьку з Луганськом обмінялися списками полонених

Звільнення заручників є основним напрямом роботи гуманітарної підгрупи ТКГ, повідомила прес-секретар Л. Кучми Д. Оліфер Нагадаємо, за

офіційною інформацією, заручниками в Донбасі залишаються 108 осіб – СБУ.

За словами М. Зайдіка, підгрупа з безпеки також обговорювала необхідність ремонту ключових об'єктів цивільної інфраструктури та очищення підходів до пунктів пропуску від мін та рослинності. «Одним з основних питань економічної підгрупи було відновлення роботи оператора Vodafone на території Окремих районів Донецької та Луганської областей. Сторони погодилися, що це життєво важливо для цивільного населення по обидва боки від контактної лінії», – сказав М. Зайдік.

Водночас, за словами Д. Оліфер, в ОРДЛО продовжують блокувати проведення аварійно-відновлювальних робіт для забезпечення мобільним зв'язком. Як зазначила Д. Оліфер, в економічній підгрупі систематично порушуються також питання повернення української державної та приватної власності, яку було захоплено в ОРДЛО. «Зокрема, досі представники ОРДЛО не повернули “Укрзалізницю” майно у кількості 30 000 одиниць рухомого складу», – написала Д. Оліфер у мережі Facebook.

І. Геращенко повідомила, що пріоритетною темою для гуманітарної групи залишається звільнення заручників, які й досі утримуються на окупованих територіях. «Відстоюємо позицію, що після звільнення минулого тижня Савкова, робота має активно продовжуватися. Маємо конкретні пропозиції, які зараз дискутуються», – написала І. Геращенко у Facebook. Наступне засідання ТКГ пройде в Мінську 14 лютого ([URL: http://www.dw.com/uk/a-42392742](http://www.dw.com/uk/a-42392742). 2018. 31.01)

Для розуміння ролі ОБСЄ у врегулюванні конфлікту на Сході України слід оприлюднити такі дані.

Так, у 2017 р. спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні в Донбасі зафіксувала понад 400 тис. випадків порушення «тиші», 478 жертв серед цивільного населення, у тому числі 40 дітей.

Ці дані були оприлюднені на брифінгу в Краматорську першим заступником глави СММ ОБСЄ в Україні А. Хугом.

«Факти говорять достатньо чітко про те, чому продовжується насилля. Факти, які місія наводила впродовж минулого року, і в 336 звітах, що були опубліковані на нашому сайті на трьох мовах. У цих звітах ми зафіксували більше 400 тисяч випадків порушення режиму припинення вогню... Ця ситуація має дуже серйозні наслідки для цивільного населення, що живе поблизу, або на самій лінії зіткнення», – наголосив А. Хуг.

Він додав, що місія також зафіксувала більше 4 тис. випадків, коли важке озброєння танків, мінометів, артилерійських систем, реактивних систем залпового вогню «знаходились там, де їх не має бути». «Спеціальна моніторингова місія також зафіксувала будівництво нових окопів по обидві сторони лінії зіткнення. Ми бачили переміщення військової техніки по обидві сторони лінії зіткнення. Також була задокументована активність сторін з навчання. Усі ці факти викладені в наших звітах», – сказав Хуг.

Перший заступник глави СММ ОБСЄ в Україні підкреслив, що ці факти сторони конфлікту «мають сприйняти серйозно», тому що «у

протилежному випадку ми впевнені, що нестабільність та непередбачуваність ситуації біля лінії зіткнення продовжиться».

А. Хуг констатував, що від насильства продовжують страждати цивільні і в 2018 р. «Минулої неділі і в наступні дні ми дізналися про декілька випадків жертв серед цивільного населення. Ці випадки також були задокументовані у щоденних звітах СММ ОБСЄ», – додав перший заступник голови СММ ОБСЄ в Україні

(URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/2389593-obse-na-donbasi-za-minulij-rik-zaginuli-478-civilnih-sered-nih-40-ditej.html>. 2018. 25.01)

Отже, візит нового глави ОБСЄ А. Альфано, що відбувся 30–31 січня поточного року, був пов'язаний з необхідністю оцінки сучасної ситуації конфлікту в Донбасі та продовження мандату моніторингової місії.

Зустріч А. Альфано з українським керівництвом дала вагомі підстави для підтримки дій України з боку ОБСЄ та стала аргументом для продовження дії місії ОБСЄ після березня 2018 р.

У той самий час різні оцінки гостроти самого конфлікту в Донбасі між Україною та представниками ОБСЄ викликає занепокоєння і створює умови для «замороження» конфлікту без фактичного розведення збройних формувань по лінії розмежування.

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Відносини України та США на сучасному етапі в оцінках політиків і експертів

В Україні реалістично оцінюють значення України для Сполучених Штатів Америки і сподіваються на поглиблення співпраці з цим стратегічним партнером. При цьому є розуміння, що в США розглядають Україну у більш широкому європейському контексті, а не як самостійного гравця. Україна важлива для США тому, що європейська безпека важлива. Україна також становить інтерес як модель успішного реформування та демократичного розвитку для інших країн регіону, включно з Росією. Але, якщо довіра з американського боку будується на спроможності виконувати взяті на себе зобов'язання в рамках боротьби з корупцією, то з боку України – у рамках спроможності США захистити територіальну цілісність і суверенітет України.

2017 р. приніс Україні як позитивні, так і негативні події, але все ж таки, якщо порівнювати рік, що минув, з 2016 р., то він був не таким складним для нашої держави, як попередній, попри ряд політичних скандалів, які відбулися наприкінці осені та на початку зими. Наприкінці 2016 р. багато хто, як в Україні, так і в Європі та США, були шоковані несподіваною перемогою Д. Трампа на президентських виборах, риторику та частину передвиборних обіцянок якого сприймали досить негативно. Його сприймали як ледь не проросійським кандидатом через його заяви про те, що США лише виграє,

якщо матиме хороші відносини з Росією і те, що він припускав зняття антиросійських санкцій, а також обіцяв переглянути відносини з НАТО та ЄС (URL: <http://www.proselo.com.ua/politichni-pidsumki-roku-dlya-ukra%D1%97ni/>. 2018. 8.01).

Проте, як інформують ЗМІ, ці побоювання розвіюються. Натомість влітку та восени відбулися дві зустрічі між Д. Трампом та П. Порошенком, під час яких обговорювалися проблеми співробітництва двох країн. Після цих зустрічей напруження у відносинах зменшилось. Україна почала купувати американське вугілля, а в грудні Трамп підтримав оборонний бюджет США на 2018 р., де Україні виділяється 350 млн дол. допомоги в тому числі на летальну зброю, що при Обамі здавалося неможливим. Зокрема, було прийняте важливе рішення про поставку протитанкових ракетних комплексів в Україну.

Президент України П. Порошенко назвав відносини зі Сполученими Штатами Америки хорошими, незважаючи на деякі розбіжності.

Як відомо, у Давосі не відбулася зустріч П. Порошенка з Д. Трампом, натомість Президент України зустрівся з держсекретарем США Р. Тіллерсоном і обговорив з ним питання розміщення миротворчого контингенту на Донбасі.

У свою чергу голова Міністерства закордонних справ України П. Клімкін заявив, що українсько-американські відносини перебувають на висоті. «Я вважаю, що це дійсно відносини між союзниками. Минулого року було дуже багато контактів, у тому числі контактів на високому рівні. Хочу сказати, що характер усіх контактів був реально дружнім, а не тільки союзницьким: і зміст, і атмосфера», – наголосив голова МЗС (URL: https://ukr.lb.ua/world/2018/01/22/387867_ukrainskoamerikanski_vidnosini.html. 2018. 22.01).

За його словами, другим важливим аспектом є співпраця в галузі безпеки: тренування, постачання військового устаткування, зокрема кілька ключових рішень, у тому числі про постачання летального озброєння Україні. «Це має важливе символічне значення, але й дуже важливе практичне значення: воно дає Росії безумовний сигнал, що все те, що Росія, безумовно, робить і, безумовно, планує, отримає відсіч, у тому числі за допомогою американської зброї», – зазначив П. Клімкін.

Третім аспектом співпраці США з Україною міністр назвав публікацію нового пакета американських санкцій проти Росії. «Дуже важливо використовувати цей тиск на Росію, щоб працювати для деокупації Донбасу і деокупації Криму», – підкреслив глава МЗС.

Посол України в США В. Чалий також вважає, що відносини США і України розвиваються динамічно і мають хороші перспективи. Зокрема, на зустрічі з помічником Держсекретаря США з консульських питань К. Рішем він обговорив пріоритетні напрями українсько-американських двосторонніх відносин.

За словами В. Чалого, на тлі динамічного розвитку відносин України і Сполучених Штатів у політичній, економічній, безпековій сфері, подальший

розвиток контактів між людьми і лібералізація режиму поїздок громадян набуває особливо важливого значення, і Україна зацікавлена в реалізації конкретних кроків у цьому напрямі. Як інформують ЗМІ, під час зустрічі сторони обговорили подальшу лібералізацію візового режиму між Україною та США, забезпечення прав та інтересів усиновлених дітей-громадян України в США, окремі питання захисту прав українських громадян. Зі свого боку К. Ріш висловив готовність до активізації двостороннього діалогу.

У відомстві закордонних справ України сподіваються, що Вашингтон продовжить робити кроки для підтримання суверенітету і територіальної цілісності України, зокрема передбачені положеннями Закону «Про протидію противникам США за допомогою санкцій».

Як зазначають представники МЗС, закон від 2017 р. «Протидія противникам Америки через санкції» (CAATSA) передбачає подальше посилення санкційного режиму проти РФ, включаючи запровадження додаткових санкцій проти російських спеціальних проектів з видобутку нафти, фінансових установ, проявів корупції в РФ, порушників прав людини, російського оборонного та розвідувального секторів, розвитку російських енергетичних трубопроводів та приватизації.

За інформацією ЗМІ, 29 січня 2018 р. Мінфін США оприлюднив передбачений новим законом про санкції «кремлівський список», до якого увійшли 96 великих бізнесменів, які мають статки понад 1 млрд дол., а також 114 чиновників і голів держкомпаній.

Закон «Про протидію противникам США за допомогою санкцій» (Countering America's Adversaries Through Sanctions Act; CAATSA) зобов'язує міністра фінансів США подати до конгресу доповідь щодо антиросійських санкцій після консультацій з директором національної розвідки та державним секретарем. У додатку до доповіді, який залишиться засекреченим, можуть бути особи з меншими статками, які не належать до числа найвищих посадових осіб. Окремою його частиною є список підприємств, що мають частку держави понад 25% і виручку більше ніж 2 млрд дол.

Щоправда, невідомо, як це вплине на відносини США і України, адже в Росії заявляють, що такі дії американців не примусять росіян поступитися в принципових питаннях. А Крим і Донбас є надто принциповими питаннями. Зокрема, Росія вже не виключає можливість розгортання миротворчої місії ООН по всій території в Донбасі, включаючи російсько-український кордон, але все ж наполягає на врахуванні інтересів лідерів ОРДЛО. Як зазначив спеціальний представник США з питань України К. Волкер, є бажання вбачати ширший мандат для миротворчих сил, ніж лише захист спостерігачів, включаючи доступ до усїєї території конфлікту, у тому числі прилеглої до міжнародного кордону.

При цьому американський дипломат зазначив, що цього разу під час його переговорів із Сурковим у Дубаї 26 січня російська сторона була більш відкритою в питанні розміщення миротворців в Донбасі. «Ми не представили конкретний план. Ми мали дискусію, як це можна реалізувати на практиці.

Ви повинні мати миротворчі сили на всій території, відтак, лише за такої умови буде можливість провести вибори. І це буде одним із завдань миротворчих сил, щоб забезпечити безпеку виборів», – наголосив спецпредставник США по Україні (URL: <https://www.5.ua/polityka/volker-rosiia-vzhe-ne-vykliuchaie-rozghortannia-myrotvorchoi-misii-po-vsii-terytorii-na-donbasi-163998.html>. 2018. 30.01).

Разом з тим, за словами К. Волкера, російська сторона пов'язує цю проблему з виконанням Києвом політичних пунктів Мінських домовленостей. У свою чергу Україна вимагає від РФ спочатку повного виконання безпекового блоку домовленостей, включаючи повне припинення вогню та виведення російських військ з Донбасу.

К. Волкер уточнив, що Росія не повністю погоджується з пропозиціями США і назвав неприйнятним російський проект резолюції про розміщення миротворців в ОРДЛО. «Росія запропонувала іншу концепцію – так звану захисну силу, яка оберігала б тільки спостерігачів ОБСЄ. Контроль за кордоном вона не передбачає. Тому нескінченний потік російських сил і озброєння через міжнародний кордон тривав би», – зазначив К. Волкер (URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2018/01/29/7169846/>. 2018. 29.01).

Він підкреслив, що США не можуть погодитися з такою пропозицією. «Така концепція не забезпечить безпеку, а лише поглибить конфлікт. І жодна країна, що надає війська, не захоче опинитися в такій ситуації: коли є відкритий кордон та маріонеткові угруповання», – наголосив К. Волкер. На його думку, відновлення контролю над українсько-російським кордоном зможе створити передумови для реалізації Мінських домовленостей.

Крім того, К. Волкер передав помічнику президента Росії В. Суркову список з іменами українських заручників, яких необхідно долучити для обміну.

К. Волкер також повідомив, що зустрівся із звільненими п'ятьма заручниками. «Я повідомив деякі конкретні імена, які були надані мені заручниками, коли я зустрів їх у Києві, щоби ідентифікувати багатьох людей, які все ще утримуються в неволі», – пояснив спецпредставник США (URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2018/01/29/7169946/>. 2018. 29.01). При цьому він зазначив, що не може говорити про конкретні часові рамки наступного обміну або кількості заручників, яких можуть обміняти. «Це те, я знаю, над чим відбувається робота у Тресторонній контактній групі та в рамках інших каналів, але я хочу підкреслити, що я порушував це питання та наполегливо закликав, щоби були подальші обміни, і пан Сурков взяв до відома це», – наголосив К. Волкер.

На його переконання, Росія відіграє ключову роль у конфлікті в Донбасі і має погодитися припинити його. «Дуже важливо комунікувати з РФ напряму. Вона відіграє ключову роль у цьому конфлікті. І якщо ми хочемо його вирішити, потрібно працювати з Росією. Вона повинна погодитися припинити конфлікт, тож діалог – дуже важливий», – заявив він (URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2018/01/28/7169839/>. 2018. 28.01). При цьому він наголосив, що не так важливо, у яких питаннях є порозуміння з РФ, як те,

у чому існують розбіжності. К. Волкер наголосив, що за міжнародними законами Мінські угоди вважаються дійсними і «виклик – у тому, як їх імплементувати».

Також він зазначив, що «не чув, щоб Росія називала себе миротворцем щодо України». «Вони кажуть, що не беруть безпосередньої участі (у конфлікті), що це (бойовики) – російські добровольці, які перейшли кордон, щоб допомогти місцевим сепаратистам, які борються за власні цілі в Україні. Але ми знаємо протилежне і бачили на власні очі, що це – некоректний опис того, що відбувається», – заявив К. Волкер. За його словами, Росія дала вказівку, контролювала і посприяла цьому із самого початку, проте вона відкидає таку участь.

Натомість росіяни мають протилежну точку зору, але запевняють, що будуть вивчати пропозиції американської сторони щодо України. Зокрема, прес-секретар президента РФ Д. Песков зазначив, що тепер Москва буде аналізувати пропозиції американців, які були озвучені на зустрічі (URL: <https://www.segodnya.ua/world/russia/peregovory-volkera-i-surkova-po-ukraine-v-kremle-zayavili-o-sovpadenii-mneniy--1109347.html>. 2018. 29.01).

Не всі в Україні погоджуються з твердженням представників влади про успіхи у відносинах нашої країни і США. Вони наголошують на тому, що через прорахунки української влади американці досить насторожено ставляться до України. Показовим, на їхню думку, стала відмова Д. Трампа зустрітись із П. Порошенком у Давосі. Як зазначив політолог П. Олещук, Д. Трамп зустрічається з президентом Руанди і не зустрічається з президентом України, тому що менше цікавиться Україною, ніж більш перспективною африканською країною.

Політолог, директор Фонду «Українська політика» К. Бондаренко також вважає, що Руанда, країна з найбільш динамічним розвитком в Африці, більше зацікавила Д. Трампа. Адже це країна передбачувана і стабільніша, ніж Україна. «Зараз Руанда в своїх зовнішньополітичних пріоритетах коливається між США і Китаєм. А тепер скажіть чесно: на місці Трампа, маючи обмеження в часі і вільних півгодини, ви б особисто з ким зустрілися – з диктатором Руанди або диктатором України?» – підкреслив політолог (URL: <https://rian.com.ua/analytics/20180129/1031773699/Poroshenko-Davos-milliarder-stat-mir-luzer.html>. 2018. 29.01).

Подібну точку зору висловили політичний експерт Ю. Романенко, політолог М. Павлів та ще низка експертів і політиків, які наголошують, що Україна за роки незалежності зробила так мало у своєму розвитку, що викликає більше занепокоєння, ніж інтересу.

Народний депутат України С. Власенко конкретизував відмову Д. Трампа від зустрічі з П. Порошенком недостатніми діями української влади в боротьбі з корупцією. «Те, що відбувається з країною, в мене вселяє дуже велике занепокоєння. За останні 3 роки країна зробила величезний крок назад незважаючи на те, що кожен день в ефірах провладних каналів розповідають, які у нас відбуваються реформи. На жаль це всі вже розуміють, не тільки українські громадяни, а й іноземні партнери. Зокрема, на форумі в

Давосі президент Трамп відмовився від зустрічі з Порошенком, розуміючи, що відбувається в країні з корупцією Президента і його оточення. Зверніть увагу, за великий проміжок часу у Порошенка не було серйозних міжнародних зустрічей і візитів», – зазначив С. Власенко (URL: https://zik.ua/ru/news/2018/01/30/vlasenko_obyasnyl_chno_oznachaet_otkaz_trampa_vstretytsya_s_poroshenko_1254649. 2018. 30.01).

Зазвичай представники опозиції жорстко критикують владу, не враховуючи досягнень влади, а лише акцентують увагу на негативних моментах. І вважати, що відносини США і України погіршилися, немає підстав. Як зазначив держсекретар США Р. Тіллерсон під час розмови з П. Порошенком, Д. Трамп хотів з ним зустрітися, але йому не вистачило часу і він відбув до Вашингтона (URL: https://zik.ua/ru/news/2018/01/27/tyllerson_nazval_prychynu_pochemu_tramp_y_poroshenko_ne_vstretylys_v_davose_1253229. 2018. 27.01).

Перед Д. Трампом стоять складні завдання, вирішення яких вимагає значних зусиль. Він позиціонує себе як захисник економічного благополуччя американців, при цьому потреби робітничого класу у нього займають особливе місце. Головну загрозу для громадян США президент вбачає у несправедливій торговій політиці партнерів, в угодах про вільну торгівлю і в постановах, які обмежують бізнес загалом.

Політолог і американіст М. Ратніков, аналізуючи перший рік роботи команди Трампа, робить акцент на кадровій політиці. Створюючи свою команду, Д. Трамп проявляє гнучкість і динамізм. Характеризуючи загальний стан справ у США, М. Ратніков вказує, що країна стала більш поляризованою всередині. «Трамп ламає плітекономіку богемної буржуазії. Він безжально ріже всі екологічні програми, він скорочує всі види державних грантів для громадянських активістів. Це все були фінансові потоки, на яких жили люди. Це не може їх не дратувати. Фактично ми спостерігаємо черговий консервативний поворот», – зазначив експерт (URL: <https://vesti-ukr.com/mir/264347-kakimi-skandalami-pervyj-hod-prezidentstva-trampa-i-kakie-strakhi-ne-sbylis>. 2017. 8.11).

На цьому тлі важливо розуміти, що відбувається з рейтингом довіри до Д. Трампа. Принциповою його відмінністю від попередників є те, що за весь час спостережень він має найвищий рівень довіри громадськості в економічній сфері і одночасно низький рівень політичної підтримки. Тому не дивно, що в Д. Трампа не вистачає часу на політичні дискусії.

Щодо ставлення США до України, то як зазначив посол США в Росії Д. Хантсман, Україна критично важлива для відновлення відносин Росії зі США.

Разом з тим американський дипломат звертає увагу на недостатні кроки української влади в подоланні кризи. За його словами, багато американців дуже уважно стежили за вторгненням в Україну, ця тема постійно була в новинах, і саме в цій проблемі ключ до виходу з-під санкцій, хоча б частково. «Ситуація в Україні представляє певні труднощі, особливо тому, що помітного прогресу тут ми не бачимо. Саме Україна, можливо, єдина така

важлива тема, яка могла б вдихнути нове життя у двосторонні відносини Москви і Вашингтона. Принаймні таке зараз сприйняття в США», – наголосив Д.Хантсман (URL: https://espresso.tv/news/2017/12/04/ukrayina_krytychno_vazhlyva_dlya_vidnovlennya_vidnosyn_ssha_i_rosiyi_posol. 2017. 4.12).

При цьому він заявив, що довіра між Росією та США зараз на нулі. «Довіра просто на нулі. А довіра – це передумова для спільної роботи і просування вперед у відносинах як між людьми, так і між країнами», – підкреслив дипломат.

Глава міністерства оборони США Д. Меттіс на переговорах з міністром оборони України С. Полтораком також звернув увагу на недоліки в проведенні реформ і зазначив, що США очікує прийняття в Україні закону про національну безпеку, який стане основою для успішних реформ у сфері оборони. Про це йдеться в заяві представника Пентагона Д. Уайт за підсумками зустрічі міністрів оборони України і США. «Він похвалив міністра Полторака за постійну хоробрість його країни перед обличчям російської агресії і знову підтвердив підтримку США цілей української військової реформи», – ідеться в повідомленні (URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2018/02/3/7170440/>. 2018. 3.02).

Разом з тим Д. Меттіс підтвердив підтримку українського народу в боротьбі за незалежність і територіальну цілісність. «США стоять з вами пліч-о-пліч і будуть продовжувати чинити тиск на РФ, щоб вони відвели сили і озброєння. США і надалі будуть віддано працювати над розвитком боєздатності Збройних Сил України та досягнення ними сумісності з НАТО», – зазначив Д. Меттіс.

У свою чергу С. Полторак заявив, що Україна буде послідовно дотримуватися намічених планів реформування української армії, що дасть можливість посилити безпеку країні. Він також подякував за підтримку з боку США, зокрема і за рішення поставок летальної зброї до України. За його словами, рішення про передачу протитанкових систем Javelin буде прийнято «дуже своєчасно», а часові рамки не мають значення. «Це дуже серйозний, потужний сигнал Україні про те, що вона залишилась не сам на сам з Росією і це сигнал самій Росії, що нас підтримує весь світ. Крім того це потужний сигнал і іншим колегам, з якими ми працюємо, що треба більш активніше працювати з Україною», – наголосив міністр оборони України (URL: https://24tv.ua/poltorak_v_ssha_rozpoviv_pro_termini_peredachi_ukrayini_dzheveliniv_n921912. 2018. 3.02).

Отже, відчувається серйозна підтримка України з боку США і є надія, що вона буде посилюватись і допоможе нашій країні відновити суверенітет і забезпечити мир і процвітання на всій території. Важливо розуміти, що відносини України і Сполучених Штатів не будуються тільки на зустрічах П. Порошенка з Д. Трампом. Адже це цілий комплекс дій, зустрічей, спілкувань, а також спільних конференцій і розмов. Це відбувається не лише на рівні керівників країн, а й на рівні парламенту, кабінету, бізнесу.

Внутрішньо переміщені особи України: актуальні проблеми та шляхи їх розв'язання

Проблема внутрішньо переміщених осіб (ВПО), залишається однією з найгостріших для сучасної України. Військовий конфлікт в Донбасі та анексія Криму призвели до того, що близько 1,5 млн українців були змушені покинути власні домівки. За оцінками експертів, наша держава посідає дев'яте місце у світі за кількістю ВПО. Реагуючи на такі виклики, влада намагається підтримувати переселенців, проте наразі ситуація залишається досить складною.

24 січня 2018 р. у Києві в приміщенні прес-центру «Інтерфакс-Україна» Програма «Радник з питань ВПО», за підтримки Посольства Великої Британії, разом із представниками Міністерства тимчасово окупованих територій і внутрішньо переміщених осіб України та Міністерства соціальної політики презентували звіт за результатами моніторингу соціальної згуртованості та конфліктної чутливості діяльності органів влади, які стосуються ВПО.

Експерт Програми «Радник з питань ВПО», автор дослідження, І. Лоюк підкреслила, що цей моніторинг – основа для розробки заходів, щоб допомогти переселенцям стати частиною громади, до якої вони перемістилися. «Ми маємо оцінити всі фактори, як економічні так і соціальні, які заважають інтеграції, виявити упередження щодо ВПО в кожному окремому регіоні та спрямувати зусилля на вирішення виявлених проблем. Це і є виважений та розумний підхід для вирішення проблем соціальної згуртованості», – каже І. Лоюк.

Вона також зауважила, що нинішній моніторинг – двокомпонентний. Було проведено дослідження соціальної згуртованості громад, тобто наскільки вони почуваються спільнотою. Другий компонент – конфліктна чутливість рішень місцевої та національної влади. Для цього оцінювалися громади за трьома критеріями: конфліктність або толерантність, задоволення основних життєвих потреб та поляризація суспільства (URL: <http://www.radnyk.org/novi-mozhlyvosti-analizu-ryzykiv-vynyknennya-konfliktiv-monitorynh-dlyamtot.html?lang=uk>).

Результати моніторингу відображено в таких висновках:

1. Було виявлено достатньо високий рівень нетерпимості громад щодо основних «маркерів нетерпимості». Конфлікти на тлі нетерпимості переважно виявляються в сутичках і бійках між різними групами з залученням значної кількості осіб. Найбільшу ступінь нетерпимості було виявлено в Харківській області, найменшу – у Київській та Львівській областях. Мають бути реалізовані кампанії в регіонах, які будуть спрямовані на виховання толерантності, забезпечення сприйняття різноманітності та протидію інформаційній агресії.

Показовим є той факт, що найвищий рівень нетерпимості до ВПО був зареєстрований у Харкові та Харківській області, а найнижчий – у Київській та Львівській областях. Це дає підставу говорити про руйнування кремлівського міфу про те, що до людей з Донбасу та Півдня найгірше ставляться на Заході України, нібито, наша країна розділена ментально. А фактично на Львівщині найкраще ставляться до вихідців з Донбасу, де вони можуть зустріти не тільки гарне відношення, а й доступне житло, умови для бізнесу, нові робочі місця. Це свідчить про те, що для людей, яких свого часу медіа розділяли як ворогів, ця інформація виявилася неправдивою. Ті регіони, які один одному демонструвались як ворожі, насправді стали найбільшими побратимами та це демонструється сьогодні на яскравих життєвих прикладах і на статистичних даних. Взагалі цей історичний етап має безліч мінусів і катастроф, але, на думку деяких експертів, саме внутрішня міграція ще дасть свій історичний плюс: ще більше об'єднає українців і створить відчуття дому, незалежно від регіону. Особливо в тих, у кого такого відчуття не було і вони були сильно прив'язані виключно до власного району проживання (URL: https://24tv.ua/chergoviy_miv_kremlya_zruynovano_yak_stavlyatsya_do_vnutrish_no_peremishhenih_osib_na_zahodi_n918110).

2. Щодо стану забезпечення основних життєвих потреб у досліджених регіонах, то найгірша ситуація склалася в Луганській та Донецькій областях, що обумовлено високим рівнем безробіття. Найкраща ситуація – у Києві, що пояснюється високим рівнем середньої заробітної плати. Проблеми з високою вартістю оренди житла у відношенні до середньої заробітної плати виявлені в Дніпропетровській, Харківській та Київській областях. У зв'язку з зазначеним необхідно вжити заходів, що будуть спрямовані на створення робочих місць для ВПО в Донецькій та Луганській областях та на формування можливостей оренди соціального житла для ВПО Дніпропетровській, Харківській та Київській областях.

3. Було виявлено системну проблему, а саме відсутність підтримки ВПО місцевими органами влади, які не розробляють програми для інтеграції ВПО та не передбачають у місцевих бюджетах фінансування їх соціальних потреб.

4. Дослідження продемонструвало загострення конфліктів у багатьох сферах групової взаємодії ВПО, представників приймаючих громад та учасників АТО. Здебільшого це зумовлено відсутністю реального публічного діалогу навколо соціально важливих рішень. Необґрунтовані рішення поряд з ігноруванням інтересів усіх сторін призводять до конфлікту та загострення протистояння навіть у тих сферах, які ще три роки тому оцінювались як безконфліктні.

5. Подальше проведення моніторингу і запобігання можливим конфліктним проявам має бути забезпечене встановленням процедур системного збору інформації про конфлікти, зокрема конфлікти з ВПО, у кожному регіоні. Оцінювання має здійснюватись, зважаючи на кількість залучених сторін та наслідки конфлікту. З цією метою варто запровадити

механізм громадського моніторингу конфліктної чутливості управлінських рішень, які приймаються органами державної влади та місцевого самоврядування, зокрема рішень, які торкаються інтересів ВПО та покликані сприяти їх соціальній адаптації.

На жаль, охоплений Моніторингом перелік проблем, у силу своєї специфіки, не є вичерпним. ВПО майже щодня доводиться стикатися з цілою низкою труднощів щодо доступності житла, зайнятості, а також зі складнощами при отриманні пенсій та соціальних виплат, оформленні документів, реєстрації місця проживання тощо.

Експерти Української Гельсінської спілки з прав людини та «Донбас СОС» констатують – незважаючи на той час, що минув з початку збройного конфлікту, держава досить повільно розв’язує проблеми ВПО, при цьому іноді створюючи нові проблеми. «Після майже чотирьох років збройного конфлікту, в чинному законодавстві залишається чимало дискримінаційних положень, які завдають значних майнових та немайнових збитків для переміщених осіб. Призначення соціальних виплат ставиться у залежність від місця перебування особи, що не дозволяє їй вільно пересуватись в межах території України, а тривалі верифікації особи та місця її проживання не лише порушують право на повагу до приватного життя, але й надовго позбавляють людину її законних виплат», – заявила юрист громадської приймальні УГСПЛ у справах Криму Г. Рассамахіна (URL: <https://glavcom.ua/news/derzhava-povilno-virishuje-problemi-vnutrishno-perebishchenih-osib-pravozahisniki-466686.html>).

Через специфіку обліку різних державних органів невідома навіть точна кількість таких переселенців. Під час дослідження «Загублені в папірцях: дотримання соціальних прав внутрішньо переміщених осіб» було з’ясовано, що для 7 % переселенців жоден член їхньої сім’ї не перебуває на обліку в органах соціального захисту. В інших випадках на обліку перебуває лише 1–2 члени сім’ї (48 %), оскільки реєструються лише особи, які мають право на отримання тих чи інших соціальних виплат або послуг.

Внаслідок відсутності чіткої державної політики у сфері прав людини, 2016–2017 рр. стали роками дискримінації ВПО, які є пенсіонерами чи отримувачами будь-якої соціальної допомоги, а також абсолютного обмеження пенсійного забезпечення громадян України, які проживають на непідконтрольних державній владі територіях. Яскравим доказом цього є нещодавнє рішення суду на позов ГО «Донбас СОС» проти Постанови КМУ № 365, якою затверджується порядку призначення та контролю за соціальними виплатами внутрішньо переміщеним особам. «Суд визнав Постанову № 365 протиправною з вимогою її скасування. Але вона продовжує діяти. З іншого боку нечуваною виглядає ситуація зі створенням штучних бар’єрів для інтеграції ВПО – так, ті ВПО, які не претендують на додаткову допомогу від держави і відмовляються від довідки ВПО, не можуть цього зробити – вони змушені ставати об’єктами контролю незаконної Постанови № 365 під ризиком втрати своєї пенсії», – заявила координатор ГО «Донбас СОС» О. Гвоздьова.

Правозахисники зазначають, що соціальні права не обмежуються лише отриманням пенсій та виплат на дітей. «До громадських приймалень УГСПЛ внутрішньо переміщені особи звертаються також і з питань, пов'язаних із отриманням різного роду соціальних послуг; щодо працевлаштування, професійної підготовки та освіти; доступу до культури; допомоги у вирішенні житлового питання; охорони здоров'я та медичної допомоги», – говорить аналітик УГСПЛ А. Блага.

«На наш погляд уряд повинен переглянути політику захисту прав ВПО та привести нормативно-правові акти у відповідність до норм міжнародного та національного права, а також стандартів ООН та Ради Європи», – зазначила Г. Рассамахіна.

Слід зазначити, що на початку 2018 р. було представлено результати інших досліджень по проблемах ВПО, зокрема з Криму. Експерти та юристи, які проводили моніторингову роботу в цьому напрямі, також доходять висновку, що прогалини в українському законодавстві викликають системні проблеми та порушення прав мешканців тимчасово окупованих територій Криму та внутрішньо переміщених осіб з Криму. За результатами цих досліджень було представлено дорожню карту, щоб усунути існуючі дискримінаційні положення (URL: <http://uacrisis.org/ua/63886-okupovani-terytorij-krymu>).

Перше, що повинна зробити Україна, – встановити адміністративну процедуру документування фактів народження та смерті осіб на тимчасово окупованій території. Питання статусу осіб, які відбувають або відбули покарання в місцях позбавлення волі у Криму, також залишається невирішеним. Тому активісти вимагають від уряду розробити механізм повернення цих осіб на територію України та відновлення їхнього статусу. Український уряд повинен також затвердити законодавчі акти, які дозволять підтримати родини політв'язнів Криму.

Невирішеними залишаються проблеми, пов'язані із статусом «нерезидента», зокрема дискримінація в доступі до банківських послуг. «Для вирішення проблеми необхідно скасувати закон про вільну економічну зону “Крим” та внести законопроект, який врегулює відповідні питання», – зазначила голова правління Кримської правозахисної групи О. Скрипник.

Ще одним кроком українського уряду має стати спрощення процедури евакуації особистого майна з Криму та покращення санітарно-гігієнічних умов на пунктах пропуску.

Є. Андріюк, заступник координатора громадської ініціативи «Крим СОС», наголосила, що уряд має звернути увагу на захист персональних даних ВПО та припинити практики обміну цими даними з державними органами Російської Федерації. «Питання у тому, що, будучи в умовах військового конфлікту, ми передаємо всі персональні дані тих людей, які переїхали як переселенці або залишаються громадянами України, державі-агресору – ці дані можуть бути легко використані проти цих людей», – підкреслила вона.

Процедура паспортизації також має бути вдосконалена. «Сьогодні люди чекають на отримання паспортів до 2-х місяців і весь цей час не можуть повернутись до Криму», – говорить Є. Андріюк.

Т. Печончик, голова Центру інформації про права людини, підкреслила, що українська влада повинна вирішити питання з доступом ВПО до місцевих виборів та спростити доступ до освіти. Також необхідно спростити доступ до Криму іноземних журналістів, адвокатів та правозахисників. «Процедура видачі доступу є досить складною, бюрократичною та обтяжливою. Ми вважаємо, що ця процедура має бути змінена з дозвільної на повідомлювальну», – зазначила Т. Печончик.

Вимоги поліпшення умов життя та надання соціальних гарантій для ВПО до української влади висувують і в Парламентській асамблеї Ради Європи. У своїй резолюції ПАРЄ «Гуманітарні наслідки війни в Україні», яка була підготовлена депутатом Е. Варейкісом, ідеться про те, що розробка українською владою стратегії для внутрішньо переміщених осіб має бути одним з її пріоритетів (URL: <https://www.unian.ua/society/2362168-pare-rekomendue-kievu-rozrobiti-yak-prioritetnu-strategiyu-dlya-vnutrishno-peremischenih-osib.html>).

Зауважимо, що резолюція була переконливо проголосована в рамках зимової сесії ПАРЄ. «За» проголосувало 56 депутатів, «проти» – нуль, «утрималися» – 10 із 66 депутатів, які взяли участь у голосуванні. «Ухвалення всеосяжної стратегії для внутрішньо переміщених осіб, гарантування їхніх політичних та соціальних прав та їх інтеграція має бути одним з пріоритетів української влади», – ідеться у висновках, якими супроводжується резолюція. Зокрема, у резолюції зазначені пропозиції з кількома можливими програмами, які спрямовані на захист прав ВПО.

Серед інших питань у резолюції пропонується українській владі надати механізм для забезпечення права голосу для ВПО. Асамблея також закликала міжнародну спільноту провести міжнародну гуманітарну конференцію щодо України з метою залучення фінансування плану гуманітарної допомоги та розробки стратегії координації гуманітарної допомоги. Асамблея просить Банк розвитку Ради Європи створити доступні програми позик з метою підтримки житлових проектів вразливих верств населення, включаючи ВПО, які потребують постійної домівки.

За таких умов одним із пріоритетних завдань української влади та уряду зокрема, має бути поліпшення умов життя та надання економічних та соціальних гарантій для вимушених переселенців. Відмітимо, що певні досягнення в цьому контексті все ж спостерігаються. Так, з метою покращення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб урядом прийнято Постанову від 17.01.2018 р. № 15 «Про внесення змін до пункту 3 Порядку надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг».

Представляючи проект постанови, міністр соціальної політики А. Рева зазначив, що документ розроблений на виконання окремого доручення

Прем'єр-міністра України про необхідність посилення соціального захисту ВПО. «Зазначеною постановою підвищується розмір грошової допомоги особам, які отримують пенсії, та сім'ям у складі яких є діти (на кожную дитину) до 1 000 гривень на місяць. Для усіх без винятку сімей вимушених переселенців збільшується граничний розмір загальної суми грошової допомоги до 3 000 гривень на місяць, та до 5 000 гривень для багатодітних сімей», – заявив А. Рева. За його словами, наразі готується проект змін до Положення про порядок призначення субсидій, яким спрощується доступ ВПО до їх отримання. Таким чином, субсидії призначатимуться на підставі декларування ними повного складу сім'ї, тобто, без необхідності реєстрації та без договору оренди житлового приміщення (URL: <https://1news.com.ua/ukraine/vnutrishno-peremishheni-osobi-otrimayut-zbilshenu-shhomisyachnu-dopomogu.html>).

Також Міністерством з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб у 2017 р. було розроблено Стратегію інтеграції ВПО та впровадження довгострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2020 року, яку було затверджено Кабінетом Міністрів України. Стратегія спрямована на розв'язання державою проблеми внутрішнього переміщення громадян України та його наслідків, зокрема приймаючих територіальних громад, створення ефективних інструментів державного управління, задоволення нагальних та постійних потреб ВПО.

Начальник управління з питань ВПО та гуманітарного співробітництва міністерства І. Калупаха заявила, що відомство розробляє план реалізації Стратегії. Про це вона заявила під час звіту Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб за 2017 рік щодо виконання розпорядження Кабінету Міністрів від 11 січня 2017 р. № 8-р «Про затвердження плану заходів, спрямованих на реалізацію деяких засад державної внутрішньої політики щодо окремих районів Донецької та Луганської областей, де органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження» (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2387055-plan-zahodiv-z-reintegracii-donbasu-zvitue-ministerstvo-z-pitan-timcasovo-okupovanih-teritorij.html>). За її словами, серед цілей стратегії є соціально економічна інтеграція ВПО, враховуючи інтереси приймаючої сторони, налагодження ефективної взаємодії внутрішньо переміщених осіб з приймаючими громадами.

Як відомо, крім багатьох матеріальних негараздів переселенців, існує і моральна складова, що, напевно, є найболючішою. І вона пов'язана зі стереотипним ставленням до переселенців з боку інших громадян. Тож у міністерстві звертають увагу суспільства на той факт, що термін «внутрішньо переміщена особа» не є соціальним статусом і жодним чином не вирізняє цю групу з нашої великої української громади. Усі громадяни України мають законне право проживати в будь-якій частині країни, незалежно від того, у якому з регіонів вони народилися.

Тому Міністерство з питань окупованих територій хоче ліквідувати статус ВПО в Україні. Про це повідомив заступник міністра з питань

тимчасово окупованих територій Ю. Гримчак. Він зазначив, що після ліквідації цього статусу це будуть «просто громадяни України, які приїхали і живуть так, як вони вважають за потрібне». За його словами, ВПО не є проблемою для місцевих громад. «Вони, навпаки, є підсиленням громад. Це збільшує потенціал громад. Бо досить значна частина людей, які переїхали – це високоосвічені, бізнесмени, активні люди. Тобто сьогодні ми хочемо зробити так, щоб статус ВПО зник на території України», – сказав заступник міністра (URL: <https://dn.depo.ua/ukr/dn/ministerstvo-z-pitan-okupovanih-teritoriy-hoche-likviduvati-status-vpo-v-ukrayini-20180121712484>).

Що стосується права голосу ВПО, Ю. Гримчак визнав проблему. «У нас є велика проблема, яка стосується не тільки ВПО. У тому числі і трудових мігрантів. Вони не мають права голосу. І ті пропозиції, які пропонуються нашими правозахисниками, не враховують досвід, який мають політики в нашій країні, як у нас цілими автобусами люди їздять і голосують», – зазначив урядовець. Він також нагадав, що в Україні громадяни голосують на виборах за місцем реєстрації. «Але у нас реєстрація досить тяжка. Чому? Навіть не стільки зареєструвати, скільки потім позбавити людину цієї реєстрації, якщо вона виїхала. Якщо людина написала, що хоче там виїхати, то тільки через суд. Це ціла проблема. Ми хочемо спростити це. І знову ж таки, підсилюючи здатність громад сьогодні. Це програма прийнята теж Кабміном», – зазначив Ю. Гримчак.

Разом з тим він звернув увагу на проблему реєстрації ВПО. «Цифра постійно змінюється. Умовно, 1,5 мільйона, то це точно. Це тільки ті, хто зареєстрований. Я думаю, що ще десь мільйон, а, може, й всі два, які не зареєстровані», – додав Ю. Гримчак.

Зауважимо, що, незважаючи на всі труднощі, Кабмін все ж намагається розв'язувати проблему житла для ВПО. Серед останніх таких кроків можна назвати рішення про віднесення переселенців до категорії громадян, які мають право на отримання приміщень з фондів житла для тимчасового проживання. Так, 17 січня 2018 р. уряд ухвалив Постанову № 20 «Про внесення змін до порядків, затверджених постановою КМУ від 31 березня 2004 року № 422», якою внутрішньо переміщені особи віднесені до категорії громадян, які мають право на отримання приміщень з фондів житла для тимчасового проживання, а також визначено необхідний перелік документів (URL: <https://prm.ua/uryad-doruchiv-zabezpechiti-pereselentsiv-zhitlom-timchasovogo-prozhivannya/>).

Також Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб у рамках реалізації в 2018 р. пілотного проекту щодо забезпечення тимчасовим житлом переселенців розподілить 51 квартиру у двох містах. «У 2017 році місто Маріуполь та місто Покровськ Донецької області отримали субвенцію з державного бюджету та виділили 50 % з місцевого бюджету на придбання житла для внутрішньо переміщених осіб. Так, в Покровську було придбано 9 квартир, в Маріуполі – 42 квартири. Це житло буде розподілене уже в поточному році між внутрішньо переміщеними особами з використанням досвіду Грузії за бальною

системою», – повідомила начальник управління з питань внутрішньо переміщених осіб та гуманітарного співробітництва МінТОТ І. Калупаха (URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2387055-plan-zahodiv-z-reintegracii-donbasu-zvitue-ministerstvo-z-pitan-timcasovo-okupovanih-teritorij.html>).

У контексті розв'язання проблем ВПО не можна не згадати інші окремі проекти, які, на жаль, недостатньо масштабні, проте цілком успішно реалізуються в Україні за підтримки органів центральної влади, органів місцевого самоврядування, міжнародних організацій, а також урядів інших країн.

Так у Львові створять Центр соціальної підтримки дітей-сиріт та внутрішньо переміщених осіб. Наприкінці січня 2018 р. депутати проголосували за ухвалу «Про створення центру соціальної підтримки осіб з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування і внутрішньо переміщених осіб». У Центрі, окрім проживання, можна буде отримати фахову юридичну та психологічну допомогу. Центр підпорядковуватиметься управлінню соціального захисту Львівської міської ради. Проект створення цього центру реалізовує Львівська міська рада спільно з Українським фондом соціальних інвестицій за фінансової підтримки уряду Німеччини. «Ми отримали серйозну підтримку німецьких платників податків, і за ці кошти ми робимо повністю ремонт приміщення. В першу чергу ми передбачаємо цей центр для дітей-сиріт, а також і для тих, які переселилися, і це питання ми ще будемо обговорювати в робочому порядку, щоб максимально врахувати інтереси тих львів'ян, які є в потребі», – зазначив під час розгляду питання міський голова Львова А. Садовий (URL: <http://city-adm.lviv.ua/news/society/social-sphere/245531-u-lvovi-stvoriat-tsentr-sotsialnoi-pidtrymky-ditei-syrit-ta-vnutrishno-peremishchenykh-osib>).

30 січня 2018 р. у Кропивницькому обласному центрі зайнятості відбулася презентація проекту громадської організації «Десяте квітня» «Правова допомога внутрішньо переміщеним особам та розширення прав і можливостей громад на півдні України та в місті Кропивницький». Проектна діяльність поширюється на Одеську, Миколаївську, Херсонську та Кіровоградську області, включаючи міста, районні центри та сільську місцевість, які приймають у своїх громадах ВПО і реалізується за підтримки Управління Верховного комісара ООН у справах біженців.

У рамках проекту внутрішньо переміщеним особам надається правова допомога, здійснюється індивідуальна підтримка найуразливіших осіб з цієї категорії та гарантується екстрений індивідуальний захист. Також передбачена підтримка спільнот внутрішньо переміщених осіб. Усі види допомоги в рамках проекту надаються безкоштовно.

Під час презентації проекту представниками ГО «Десяте квітня» О. Ткаченко та Е. Зейтуллаєвою презентовано основні напрями реалізації проектної діяльності: пряма правова допомога (первинна та вторинна) ВПО та особам, які постраждали внаслідок конфлікту; організація та проведення навчальних заходів, спрямованих на покращення мирного співіснування,

інтеграцію у приймаючих громадах, розвиток, посилення спроможності, зміцнення потенціалу ініціативних груп ВПО, спільнот етнічних меншин (Рома, кримських татар), неурядових організацій, які працюють із ВПО; проведення заходів, прийняття участі разом з активними представниками спільнот ВПО в робочих групах, комітетах органів виконавчої влади на місцях та органів місцевого самоврядування, задля забезпечення сприянню побудови конструктивного діалогу з органами влади, включенню ВПО до всіх державних програм захисту, тощо; інформування про наявні програми підтримки ВПО, у тому числі, з питань працевлаштування, пошуку житла, участі у програмі «Доступне житло», допомогу в підготовці документів для участі у програмі та інше; проведення правоосвітніх заходів, групових консультацій із ВПО; адвокаційна робота, спрямована на покращення загальних умов і захист прав ВПО та інше (URL: <https://gre4ka.info/suspilstvo/42511-u-kropyvnytskomu-prezentuvaly-proekt-oon-dlia-vnutrishno-peremishenykh-osib-foto>).

Також 31 січня цього року на засіданні Кабінету Міністрів прийнято Постанову «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2015 р. № 1154 і від 5 квітня 2017 р. № 224», якою продовжено строк проведення у Львівській, Полтавській та Харківській області пілотного проекту із залучення до роботи непрацюючих працездатних громадян до 31 грудня 2018 р. та поширено досвід цього пілоту ще на три області.

Пілотний проект, який має назву «Рука допомоги», Мінсоцполітики впроваджує за підтримки Світового банку з 1 грудня 2016 р. Метою проекту є відпрацювання практики допомоги малозабезпеченим громадянам та ВПО у працевлаштуванні та повернення таких громадян на ринок праці.

Враховуючи велику зацікавленість в участі у пілотному проекті як з боку громадян, так і з боку окремих регіонів і об'єднаних територіальних громад, уряд підтримав пропозиції Мінсоцполітики щодо:

- продовження строку дії пілотного проекту до 31 грудня 2018 р.;
- долучення до реалізації пілотного проекту трьох об'єднаних територіальних громад (Баранівська міська об'єднана територіальна громада Житомирської області, Кіптівська сільська об'єднана територіальна громада Чернігівської області та Миколаївська міська об'єднана територіальна громада Донецької області);
- розширення стимулюючих механізмів створення робочих місць для учасників пілотного проекту. У 2018 р. фінансова допомога буде також надаватися діючим суб'єктами господарювання, які будуть створювати робочі місця для учасників пілотного проекту. Кошти для реалізації пілотного проекту передбачено в державному бюджеті на 2018 р. у сумі 20 млн грн (URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/uryad-prodovzhiv-diyu-pilotnogo-proektu-pracevlashtuvannya-chleniv-malozabezpechenih-simej-ta-vnutrishno-peremishenih-osib>).

Таким чином, констатуємо, що ситуація з ВПО в Україні залишається досить складною. Проведені дослідження та моніторинги допомагають максимально повно розкрити проблеми, що потребують розв'язання.

Відзначимо, що мають місце окремі позитивні кроки з боку центральної влади, які певною мірою сприяють налагодженню ситуації з ВПО, проте необхідно забезпечити дотримання всіх прав і свобод громадян, які стали заручниками обставин. Позитивні тенденції спостерігаються і від реалізації окремих пілотних проектів на місцях. Та разом з цим в окремих регіонах маємо проблеми з інтеграцією ВПО в приймаючі громади, що проявляються у підвищеній конфліктності тощо. Але потрібно нарешті навчитися сприймати вимушених переселенців не як загрозу, а як перевагу, своєрідний національний ресурс. Серед них є досить багато інтелектуальних фахівців, успішних бізнесменів і підприємців. Вони роблять свій внесок у місцеву економіку, багато хто з них намагається «будувати мости» між Сходом та Заходом, а в перспективі вони зможуть відіграти визначальну роль для внутрішнього примирення в Україні.

До нових стандартів самоврядування

В. Пальчук, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Пріоритет 2018 року – реформування сільської медицини

У 2018 р. уряд запланував здійснити конкретні заходи щодо підвищення рівня медицини на сільських територіях. Первинна медицина на селі має бути якнайшвидше реформована, якість медичної послуги наближена до людини й мати зовсім іншу якість. Саме таку мету має ініціатива «Доступна, якісна медицина у сільській місцевості», над впровадженням якої розпочато роботу. Для цього Верховна Рада України прийняла Закон, поданий Президентом України, «Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості» (№7117). Він передбачає додаткове фінансування сільської медицини, створення ефективної системи мотивації лікарів, впровадження практики телемедицини тощо. Цей законопроект є частиною медичної реформи і дає можливість разом з місцевою владою розв'язати нагальні проблеми сільської медицини: відсутність лікарів, погано обладнані амбулаторії та ФАПи.

Президент П. Порошенко наголосив, що необхідно роз'яснювати, наскільки ці зміни важливі і не дати нікому можливості уповільнити процес, забалакати та забюрократизувати. «Не хочу, щоб ми витратили гроші, побудували фельдшерсько-акушерський пункти і на цьому зупинились. Якщо не буде телемедицини, професійних лікарів, не буде працювати система, не буде обладнання, і ця “компанійщина” закінчиться через рік – то я не хочу до цього братися», – підкреслив Президент.

Він також зазначив, що мова йде не просто про будівництво нових фельдшерсько-акушерських пунктів. Це затвердження мінімального обсягу обладнання, яке має бути в кожному селі, умови для перебування там лікаря або представника середнього медичного персоналу, який зможе зробити всі

необхідні аналізи на цьому обладнанні. Крім того, у кожному сільському ФАПі має бути автомобіль, який за необхідності зможе доставити пацієнта в лікарню.

У Міністерстві охорони здоров'я зазначають про три кроки, необхідні для поліпшення якості медичних послуг у сільській місцевості. По-перше, залучити працювати в село фахового лікаря. По-друге, дати цьому лікарю гідну зарплату і гідні умови роботи: гідний кабінет, сучасне медичне устаткування, службовий транспорт тощо. По-третє, треба забезпечити цьому лікареві гідні умови життя на побутовому рівні. «Маємо на увазі житло та інфраструктуру для його сім'ї. Адже до села зазвичай їхатимуть саме молоді лікарі, у яких будуть чи вже є сім'ї та діти. Хтось має профінансувати створення інфраструктури, проведення Інтернету, закупівлю службового авто для лікаря тощо. Президентський законопроект якраз вирішує цю проблему», – наголосив заступник міністра охорони здоров'я П. Ковтонюк.

За даними Мінрегіону України, сьогодні в близько 3 тис. сіл та селищ наявні 4 тис. амбулаторій та 12 700 ФАПів. Стан їхній вкрай жахливий. Лише у 28 % цих закладів є водозабезпечення, третина з яких – це колодязі. Лише в 18 % є санвузли. Лікарі ж не хочуть туди їхати, бо сільська медицина фінансується за залишковим принципом, а в сільських амбулаторіях та ФАПах немає навіть найнеобхідніших умов. ФАП перетворився на проміжний пункт, через який пацієнта транспортують з точки «А» в точку «Б» – у район чи область, де є певний рівень медицини. Таким чином ФАПі не здійснюють функцію первинної ланки медицини.

Для порівняння: в усьому світі первинна ланка в сільській місцевості ефективно працює і вирішує на місці до 80 % медичних звернень. У країнах ЄС співвідношення звернень пацієнтів на первинний та інші рівні медицини кардинально протилежне і становить 70 % звернень на первинну ланку 30 % – на вторинну. В Україні статистика невтішна: 80 % пацієнтів отримують допомогу на другому чи третьому рівнях, оминаючи первинну ланку – амбулаторії та сімейних лікарів.

Такі факти констатують, що сьогодні базова медицина в сільській місцевості практично ліквідована. А відтак жоден лікар не здатний в існуючих умовах надати якісне лікування

ПЕРВИННА МЕДИЧНА ДОПОМОГА У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

КІЛЬКІСТЬ СІЛЬСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ - **22 775**

4 000

АМБУЛАТОРІЙ

Амбулаторія в селі Заозерне, Волинська обл.

12 700

ФАПів

Амбулаторія в селі Середній майдан, Івано-Франківська обл.

Амбулаторія в селі Пікулівичі, Львівська обл.

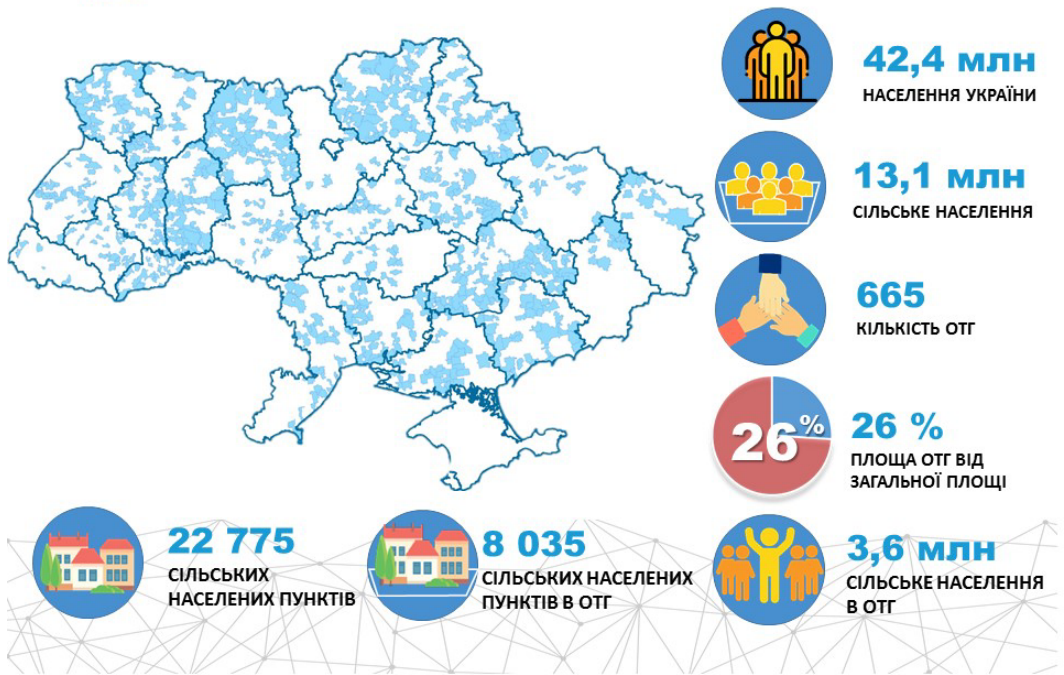
Амбулаторія в селі Ясениця, Львівська обл.

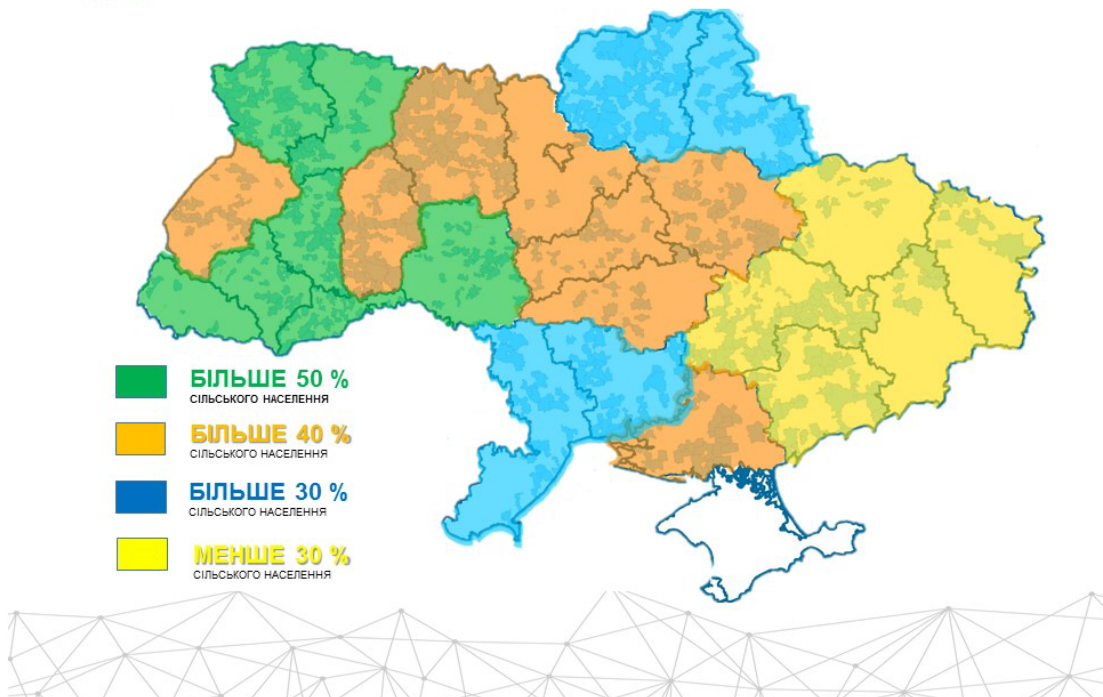
В Україні понад 13,1 млн, а в деяких областях – навіть понад 60 % населення – сільське. Коли говорять, що в Україні 35 % населення проживає в сільській місцевості, не завжди розуміється, що це лише «середня температура по палаті». У країні є сім областей, в яких 50 % і більше – це сільське населення, вісім областей, де цей показник – близько 40 % і більше. Так, наприклад, у Львівській області маємо найвищий показник: у селах та селищах проживає 959 жителів. І лише п'ять регіонів, де сільського населення менше 30 %. Крім того, з реформою децентралізації цього року в Україні вже створено 665 ОТГ. Це – 26 % території країни, де мешкають 5,7 млн людей. Причому переважна більшість – це сільське населення – 3,6 млн мешканців, понад 8 тис. сіл та селищ об'єднані в ОТГ.

СІЛЬСЬКІ ГРОМАДИ

СІЛЬСЬКІ ГРОМАДИ

Очевидно, що з децентралізацією в Україні формується нова модель сільського розвитку з новою системою управління та новими економічними відносинами. При цьому важливо розуміти, що коли говорять про розвиток сільських територій, мова йде виключно про розвиток людського потенціалу,

це є головною метою реформи. Тож сільські мешканці потребують особливої уваги держави.

Реформа сільської медицини, передусім, первинна медицина в селі має стати доступною і якісною. Тому медичні практики мають стати автономними та самокерованими (для цього вже ухвалено закон про автономізацію, він набрав чинності). Не менш важливо для медичних практик у селах отримати реальне фінансування – і це зроблять закони № 6327, 6604 за принципом «гроші ходять за пацієнтом». Медики в селах зможуть заробляти гроші.

Крім того, у селах потрібно перепланувати мережі, побудувати або дообладнати амбулаторії. Майже всюди треба вирішувати питання громадського транспорту та доїзду пацієнтів до лікарів. Усе це — ресурси. Прийнятий законопроект № 7117, внесений на розгляд парламенту Президентом, забезпечить 5 млрд грн на підсилення інфраструктури на селі протягом двох років.

Завдяки цим інвестиціям сільські громади зможуть:

- збудувати нові амбулаторії з можливістю проживання родини лікаря;
- закупити автомобілі, щоб лікарі могли пересуватися між селам;
- оновити обладнання амбулаторій;
- забезпечити швидкісний Інтернет.

Законопроект № 7117 є частиною медичної реформи і дає можливість разом з місцевою владою вирішити нагальні питання. Багато громад вже готові надавати свої будинки лікарям за 1 грн – тобто лікар не буде витрачатися на оренду і його зарплата буде ще вищою, ніж у місті.

Загальна мета – щоб лікар у селі надавав первинну медичну допомогу на тому самому рівні, що і в місті.

З огляду на це, закон 7117 покликаний створити дієву модель первинної медицини. Насамперед через формування мережі первинної ланки сільських медичних закладів, впровадження сучасних технічних рішень і мотиваційних переваг для лікарів.

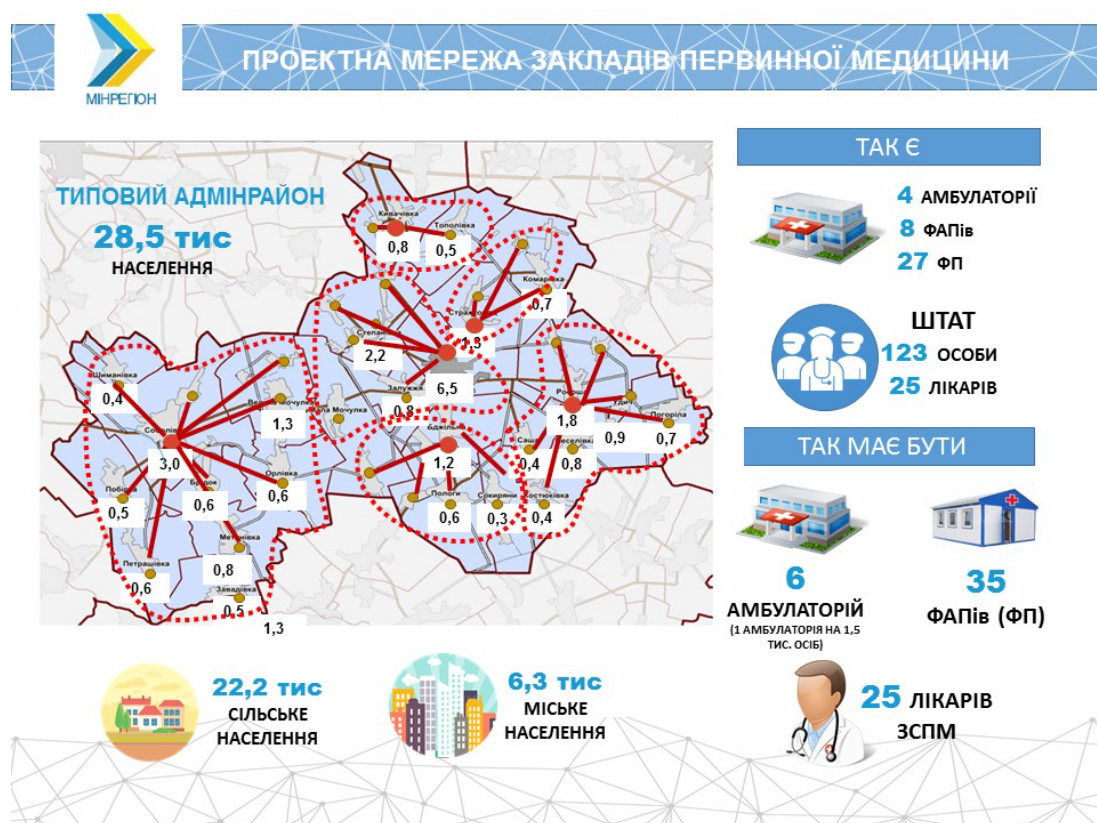
Для того аби створити ефективну мережу первинної ланки медицини на селі запропоновано її будувати на рівні району. Адже завдання – забезпечити медичну послугу первинного рівня на усій площі сільської території. Наразі МОЗ спільно з місцевим самоврядуванням і лікарями розробляють методіку формування дієвої мережі амбулаторних дільниць. Планується переорієнтувати первинну ланку безпосередньо на амбулаторію, де є лікар, обладнання, транспорт і якісні можливості первинної допомоги. Модель сільської «первинки», до якої прагнуть дійти, – навантаження на одного лікаря – 1,5 тис. пацієнтів, із доступністю до амбулаторії в 5 км.

На часі максимальне посилення чинних закладів первинної медицини. Ідеться про реконструкцію, технічне переоснащення, кадрове посилення. Там, де відчувається критична необхідність, планують будувати нові заклади. У багатьох випадках звести новий об'єкт «з нуля» простіше, швидше й економніше, аніж ремонтувати старий. Тому наразі розробляються в

Мінрегіоні типові проекти медичних закладів первинної ланки (ФП, ФАП, амбулаторія), які можна буде швидко і якісно зводити по всій країні.

Мова про проект сучасного закладу (незалежно від того, чи це реконструкція, чи будівництво), який враховує вимоги медичної установи з надання людям якісних послуг. У його основі стандарти і санітарні вимоги, визнані міжнародною практикою. Для кожного медзакладу первинного рівня буде затверджено обов'язковий перелік обладнання відповідно до послуг, що надаватимуться, із засобами телекомунікації, інформатизації, швидкісного інтернету та мобільного зв'язку.

Фінансовий ресурс на розбудову мережі сільської медицини є – 4 млрд грн. Вони передбачені в держбюджеті.

Окреме надважливе питання для реанімації сільської медицини – кадрове забезпечення. Адже формування мережі можливе лише з чітким забезпеченням її медичним персоналом. В Україні склалася катастрофічна ситуація зі старінням кадрового складу сільських медиків. Сільська молодь, навіть закінчивши медичний виш і отримавши відповідну освіту, не поспішає повертатися в село.

В уряді зазначають, що цю проблему вирішуватимуть паралельно на різних рівнях, долучивши до цього не лише МОЗ, а й МОН. Зокрема, оновлюватимуть навчальні програми для майбутніх лікарів та медпрацівників – від шкільної парти, і далі до університетів, інститутів підвищення кваліфікації та післядипломної освіти. Так, наприклад, серед ініціатив – профорієнтаційна робота з майбутніми випускниками шкіл. Ідеться про створення профільних підготовчих відділень для жителів

сільської місцевості в немедичних закладах вищої освіти в містах та започаткування профільних класів у сільських школах. Плюс – право першочергового зарахування до медичних вишів абітурієнтів, які уклали угоду про відпрацювання не менше трьох років у своїх сільських громадах. Також розглядатимуть варіант підвищення стипендіального забезпечення для таких студентів, можливо частково за рахунок громад, де вони потім працюватимуть.

Крім того, передбачається мотиваційний пакет медичного персоналу. Законодавча ініціатива пропонує забезпечити сільського лікаря не лише місцем роботи в сучасній амбулаторії, а й гідною зарплатнею та житлом. Насамперед ідеться про лікарів первинної ланки. За розрахунками, зарплата сільського лікаря первинної медичної допомоги залежно від кількості пацієнтів сягатиме 15–30 тис. грн, медичної сестри – 4–8 тис.

Інший важливий аспект вирішення кадрового питання – житло. Саме тому типовий проект сільської амбулаторії передбачає, окрім медичних приміщень, ще й комфортне службове житло лікаря. Також забезпечити лікаря житлом цілком спроможні і органи місцевого самоврядування.

Крім того, зрозуміло, що чимало сільських населених пунктів є важкодоступними і є віддаленими одне від одного. Тож сільському лікарю доведеться брати відповідальність за декілька сіл села. Це питання може бути вирішене за умови забезпечення його автотранспортом у якості додаткової мотивації. Наразі тільки 17 % сільських ФАПів і амбулаторій забезпечені транспортом. Держава інвестуватиме, і вже інвестує, у будівництво та реконструкцію доріг, що з'єднують сільські амбулаторії з районними та обласними лікарнями. Кошти на розбудову транспортної інфраструктури це – ресурс держбюджету і місцевих бюджетів, гроші від «митного експерименту», ДФРР, субвенції на розбудову інфраструктури ОТГ, а з 2018 р. – ще й Дорожнього фонду.

Важливо усвідомлювати, що сільська медицина – то не тільки приміщення і лікар, але й сучасне обладнання та ліки. Сільська амбулаторія повинна бути забезпечена портативними кардіографами, тонометрами, пульсоксиметрами, обладнанням для лабораторій для експрес-аналізу сечі та крові, які можуть передати дані через інтернет-зв'язок, апаратами Ротта, небулайзерами, та іншим обладнанням для якісного обслуговування, а також переліком фармацевтичних препаратів та препаратів за програмою «Доступні ліки».

Важливий напрям – впровадження телеметричної медицини, що передбачається законом 7117. За її допомогою лікар сільської амбулаторії зможе в режимі онлайн отримати консультацію в медичному закладі вторинного та третинного рівня, передати аналізи та результати досліджень пацієнта. Наступні кроки із задіянням мережі Інтернет – використання сучасних онлайн-сервісів – навчальних, із підвищення кваліфікації, а також – підключення до системи eHealth, запровадження електронних карток пацієнтів.

Мова йде про консультативну підтримку персоналу ФАП з боку лікарів вищого рівня, за рахунок чого фахівець на відстані зможе здійснити консультації пацієнта.

Крім того, забезпечення сільської місцевості швидкісним Інтернетом (необхідним для розбудови телеметричної мережі) важливе не лише для розвитку первинної медицини. Адже це додаткові можливості для дошкільних навчальних закладів, шкіл, будинків культури, можливість впровадження онлайн-навчання, проходження різнопланових тренінгів та курсів, у тому числі і з навчання іноземної мови.

Програма розвитку сільської медицини відповідає загальній концепції реформування системи охорони здоров'я і одного з її базових положень – посилення медицини первинного рівня. Успішність її впровадження залежить від злагоджених і швидких дій всіх задіяних профільних відомств: Мінрегіону, МОЗ, МОН, а також місцевих органів влади.

Президент П. Порошенко підписав Закон № 2191-VIII «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2017 рік»». За словами М. Гайдар, керівника офісу ініціативи Президента «Сільська медицина», це дуже важливий документ, оскільки дасть змогу використовувати виділені на сільську медицину кошти в поточному році. Нині розробляється чіткий і прозорий механізм відбору та реалізації проектів на регіональному рівні.

У документі передбачається збереження залишків коштів субвенції на заходи з розвитку системи охорони здоров'я в сільській місцевості на

рахунках спеціального фонду. Це дасть можливість продовжити фінансування ініціативи Президента «Сільська медицина» у 2018 р.

Законом, зокрема, передбачається і збільшення видатків на медичну субвенцію для забезпечення своєчасної виплати заробітної плати працівникам закладів охорони здоров'я.

Учасники загальних зборів Асоціації об'єднаних територіальних громад засвідчили, що готові до змін на первинній ланці медичної допомоги та приділяти увагу сільській медицині. Керівники об'єднаних територіальних громад розуміють важливість запропонованих змін, оскільки це реальна можливість покращити стан здоров'я жителів їхньої громади.

Представники ОТГ з ентузіазмом зустріли презентовану експертами проектного офісу «Сільська медицина» ініціативу Президента України. Проекти проходять через прозорий конкурс. Один із критеріїв – участь громади у співфінансуванні. «Гроші на сільську медицину – це інвестиція у здоров'я нації. Нині на ці цілі передбачено 5 млрд грн», – зазначила О. Сивак, експерт проектного офісу «Сільська медицина».

Виділені кошти підуть на покращення стану медицини на селі, зокрема будівництво нових амбулаторій, оснащення, забезпечення транспортом. Проекти громад у першу чергу мають бути спрямовані на якість та доступність медичної допомоги.

За словами О. Сивак, надзвичайно важливо, що ініціатива Президента «Сільська медицина» дасть змогу змінити умови надання меддопомоги за безпосередньої участі самих громад. Останні виявили бажання бути залученими до процесу відбору найкращих проектів.

Для регіонів підготовлено спільний рекомендаційний лист Мінрегіону та МОЗ із чіткою маршрутною картою та покроковими інструкціями щодо формування первинної медичної мережі в сільській місцевості. Концепція закону 7117 передбачає створення мережі медичних закладів первинної допомоги в сільській місцевості з якісною послугою.

За словами віце-прем'єр-міністра, міністра регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ Г. Зубка, новостворена мережа буде об'єднувати первинну, вторинну і третинну ланку надання медичної допомоги, включаючи телеметричну передачу даних при диспансеризації. Для цього потрібно запустити електронну базу Е-Health, створити в кожному населеному пункті інтернет-мережу з залученням місцевих бібліотек і навчальних закладів. «Це проведення інвентаризації існуючих закладів, визначення спроможних територій, будівництво нових амбулаторій, проведення інтернет-мережі, створення мотиваційного пакету для медичного персоналу, транспортне забезпечення тощо. Крім маршрутної карти і ваших пропозицій щодо створення мережі, ми будемо надавати також і консультаційну допомогу, і в рамках однієї територіальної одиниці запускати проекти, які необхідні з точки зору регіонального розвитку», – зауважив урядовець.

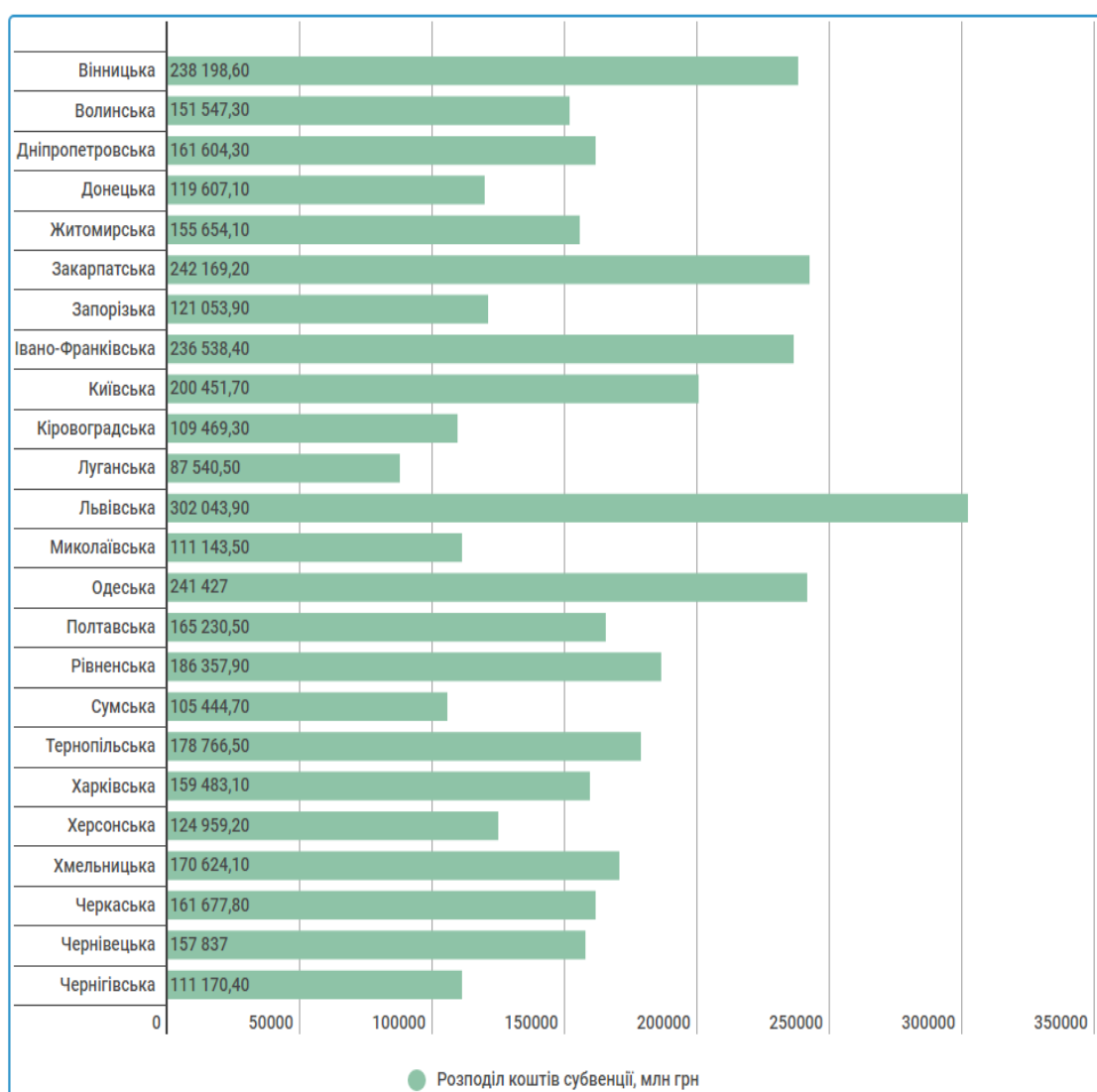
Відповідно до постанови Кабінету Міністрів № 983, протягом січня поточного року облдержадміністрації мають подати до Мінрегіону пропозиції щодо проектів та заходів, які фінансуватимуться за рахунок

субвенції державного бюджету на розвиток системи охорони здоров'я в сільській місцевості. Розмір субвенції загалом становить 4 млрд грн. Кошти спрямовуватимуться на:

- будівництво медичних закладів у сільській місцевості,
- придбання медичного обладнання для закладів охорони здоров'я в сільській місцевості;
- розвиток телекомунікаційної інфраструктури;
- забезпечення житлом та автотранспортом медичних працівників, що працюють у сільській місцевості.

Надалі об'єкти, на фінансування яких залучається субвенція, фінансуватимуться або утримуватимуться за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Розподіл коштів субвенції між областями виглядає так:

2018 р. для регіонів стане роком розвитку сільської медицини, значного збільшення фінансування з державного бюджету медичної галузі. Тому в областях визначаються з пріоритетами реформування сільської медичної галузі. У Тернопільській області, зокрема, на розвиток сільської медицини

буде спрямовано понад 170 млн грн. За рахунок додаткового фінансового ресурсу, перевиконання дохідної частини обласного бюджету за 2016 та 2017 р., коштів іншої субвенції, що надаються обласному бюджету, розподілу залишків коштів освітньої та медичної субвенцій, перерозподілу коштів резервного фонду обласного бюджету обласна рада вже у 2017 р. змогли додатково спрямувати кошти на фінансування ряду найбільш необхідних, соціально-значимих видатків закладам охорони здоров'я – 21 млн грн.

Зараз у Тернопільській області функціонує 18 центрів первинної медико-санітарної допомоги, серед яких – медичні заклади первинної ланки, що вже є відокремленими та незалежними від районної юрисдикції.

У рамках реформування медичної галузі на Житомирщині визначили населені пункти та райони, у яких планують побудувати перші 25 амбулаторій за кошти державного бюджету у 2018 р. Так, у 12 районах Житомирщини визначено населені пункти, де є необхідність побудови нових амбулаторій. Для якісного надання медичних послуг жителям сіл та селищ у першу чергу в Житомирській ОДА запропоновано створити амбулаторії в Бердичівському, Житомирському, Коростенському, Любарському, Олевському, Попільнянському, Пулинському, Радомишльському, Ружинському, Хорошівському, Черняхівському та Чуднівському районах. Це будуть сучасні 25 амбулаторій, у яких сільські жителі швидко зможуть отримати професійну медичну допомогу на первинній ланці.

Амбулаторії будуть оснащені згідно з табелем у повному обсязі та всім необхідним обладнанням. Проект мережі побудови нових амбулаторій на Житомирщині формували з урахуванням пропозицій об'єднаних територіальних громад.

На розвиток медицини Херсонської області затверджено кошти в сумі понад 124 млн грн на реалізацію проектів будівництва комунальних закладів охорони здоров'я та їх медичне оснащення. Так в області планують відкрити 204 нові фельдшерсько-акушерські пункти та 85 лікарських амбулаторій.

Також у поточному році для нашого регіону передбачено виділення з державного бюджету таких субвенцій: 11 млн 538 тис. грн – на придбання ангиографічного обладнання; 3 млн 754 тис. грн – на придбання додаткових медикаментів для екстреної медичної допомоги; 27 млн 204 тис. грн – на відшкодування вартості лікарських засобів для хворих на серцево-судинні захворювання, цукровий діабет та бронхіальну астму (в рамках реалізації Урядової програми «Доступні ліки»).

У Кіровоградській області серед інших пріоритетних напрямів на поточний рік – реалізація великого проекту з будівництва сільських амбулаторій. З Державного бюджету на ці цілі планується виділити 109 млн грн, додатково виділятимуться кошти на співфінансування з місцевих бюджетів. Керівництво області сподівається, що на Кіровоградщині з'явиться понад 20 нових амбулаторій. Це абсолютно новий рівень – сучасні приміщення площею у 260 кв. м кожне. Цей проект також передбачає придбання близько 50 автомобілів медичного транспорту та різного медичного обладнання і засобів зв'язку для надання швидких консультацій.

Поки в ОДА анонсують про реалізацію ряду амбітних проектів щодо розвитку медицини на сільських територіях, в ОТГ вже втілюють у життя заходи щодо покращення стану медицини. Так, у Великокопанівській об'єднаній територіальній громаді, що на Херсонщині, є вільна вакансія сімейного лікаря. Аби привабити спеціаліста, місцева влада придбала йому житло та автомобіль для обслуговування пацієнтів за викликом. За рівнем медичного обладнання кабінет майбутнього лікаря не поступається аналогічному кабінету, скажімо, у столиці.

У селі Горошова Мельнице-Подільської ОТГ Тернопільської області відкрито нову відкрили амбулаторію загальної практики сімейної медицини, де зможуть отримувати первинну медичну допомогу жителі всієї Мельнице-Подільської громади.

У процесі децентралізації медичні заклади ОТГ стають самостійними і самодостатніми. Після проведення реорганізації – автономізації закладу охорони здоров'я шляхом перетворення в комунальні некомерційні підприємства – всі оперативні функції буде передано керівництву автономізованого закладу охорони здоров'я. Місцева ж влада відповідатиме за утримання та оснащення закладу, як розпорядник бюджетних коштів. За таких умов наразі між ОТГ обговорюються можливості муніципального співробітництва у сфері реформування рівня первинної медичної допомоги.

На сьогодні в різних регіонах проходять практичні семінари, у рамках яких відбувається консолідація зусиль фахівців, влади всіх рівнів та конструктивної громадськості у формі відкритого діалогу, щоб змодельовати роботу закладів первинної ланки в нових умовах. «Ми намагаємося дати колегам з регіонів реальні робочі інструменти, які дозволять змодельовати матеріальну складову роботи їхнього закладу за нових умов фінансування. Ми розробили такий собі калькулятор, де кожна громада зможе розрахувати скільки коштів отримає лікар, коли гроші підуть за пацієнтом. Тут, по суті, немає правильних і неправильних рішень. А наше завдання надати чіткі правила гри та ознайомити із робочими інструментами», – зазначила О. Сивак, експерт проектного офісу «Сільська медицина».

Таким чином, у 2018 р. дано старт реформі сільської медицини. Головна мета – забезпечити якісну диспансеризацію в сільській місцевості, вчасне виявлення захворювань, насамперед генетичних на ранніх стадіях, системний нагляд за певними групами хворих, проведення профілактичних й оздоровчих заходів. Держава законодавчо закріпила першочергове завдання – інтегрувати якісні медичні послуги безпосередньо на сільські території. Тому вибрано комплексний підхід до кадрів – зарплата, житло, транспорт та можливість отримання освіти та підвищення кваліфікації. Самі сільські заклади охорони здоров'я будуть відремонтовані та оснащені Інтернетом й сучасним обладнанням, включаючи міні-лабораторії, портативні діагностичні комплекси та рентген-апарати.

Водночас загальний успіх реформи сільської медицини залежить від здатності держави і місцевої влади змінити ситуацію з якістю і доступністю медичних послуг для мешканців сільської місцевості (*Матеріал*

підготовлено за інформацією таких джерел: Адміністрація Президента України (<http://www.president.gov.ua>); МОЗ України (<http://www.moz.gov.ua>); Мінрегіон України (<http://www.minregion.gov.ua>); «Цензор.НЕТ» (<https://censor.net.ua/>); Житомирська ОДА (<http://oda.zt.gov.ua/>); Тернопільська ОДА (<http://www.oda.te.gov.ua/>); Херсонська ОДА (<http://khoda.gov.ua/>); Кіровоградська ОДА (<http://www.kr-admin.gov.ua/>); Дніпропетровський Центр розвитку місцевого самоврядування (<https://ru-ru.facebook.com/officereformdp/>); Тернопільська ОР (<http://te-rada.org/list/?type=view&id=5809>).

Економічний ракурс

С. Кулицький, ст. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Оцінка розвитку українсько-польських економічних відносин у сучасному політичному контексті

(Продовження, початок у № 2)

Стан і перспективи розвитку українсько-польських економічних відносин у сфері торгівлі

Українсько-польські економічні відносини розвиваються за кількома напрямками, які можуть по-різному реагувати на зміни у двосторонніх політичних відносинах Польщі й України. Основною сферою українсько-польських економічних відносин є взаємна торгівля товарами і послугами. Причому цей процес має як офіційний, та і, так би мовити, неофіційний характер. В останньому випадку йдеться про, так звану «човникову», торгівлю та навіть контрабанду.

Стосовно офіційної торгівлі, то на підставі аналізу даних Державної служби статистики (Держстату) України можна говорити, що українсько-польська торгівля в нинішньому столітті розвивалась, у цілому, вельми динамічно, хоча й доволі нерівномірно. Нині Польща є важливим зовнішньоторговим партнером нашої країни. У 2016 р. Польща, за даними Держстату України, за обсягами експорту українських товарів посідала 3 місце серед країн світу (6,1 %) і 1 місце – у Євросоюзі (16,3 %). Також у цей же період за обсягами імпорту товарів в Україну Польща посідала 7 місце (6,9 %) серед країн світу і 2 місце (15,7%) – у ЄС.

При цьому у 2016 р. товарообіг у торгівлі товарами між двома країнами, за даними Держстату України, зріс порівняно з 2004 р. (у середині якого Польща стала членом Європейського Союзу) у 2,5 раза, а якщо порівнювати підсумки 11 місяців 2017 р. (останні наявні данні на момент публікації) – то у 2,9 раза. Причому стрімке зростання обсягів польсько-українського товарообігу почалося саме із вступом Польщі до ЄС. Зокрема, у

2005 р. (тобто лише за рік) товарообіг у торгівлі товарами між двома країнами, за даними української державної статистики, зріс на 24,1 %. Причому, якщо експорт українських товарів у Польщу за цей рік зріс на 3,2%, то поряд з цим імпорт польських товарів в Україну збільшився на 39,5%.

Водночас зі вступом Польщі до ЄС радикально змінилося сальдо України в торгівлі товарами з Польщею. Так, якщо у 2004 р. Україна мала хоч і дуже незначне, але позитивне сальдо в торгівлі товарами з Польщею, то вже у 2005 р. ситуація різко змінилася на протилежну. Сальдо України в торгівлі товарами з Польщею, починаючи з 2005 р., стало від'ємним. І його величина відтоді щорічно вимірювалась принаймні сотнями мільйонів доларів США. А в окремі роки (наприклад, 2007, 2008, 2010, 2013 р.) становила 1 млрд дол. і більше. Такі зміни в українсько-польській торгівлі пов'язані саме з членством Польщі в ЄС. До речі, представлена статистика побіжно свідчить, що висловлювання політиків і політологів, які останнім часом наводились в деяких європейських, у тому числі й польських, ЗМІ щодо ймовірного виходу Польщі з Європейського Союзу, якщо вона не отримуватиме фінансову підтримку з фондів ЄС, по суті, не відображають реальні наміри польської еліти. Адже в цьому випадку польська економіка опиниться в якісно іншій, причому, мабуть, значно гіршій геоекономічній та геополітичній ситуації, ніж тепер. Та й нещодавній візит польського прем'єр-міністра М. Моравецького, мабуть, також свідчить про необґрунтованість подібних припущень. Зокрема, як би таке сталося, то реальний статус польських підприємств у їх стосунках з українськими партнерами (і не лише з українськими) автоматично б знизився.

Однак поки польсько-українські економічні відносини розвиваються, як зазначалося вище, доволі динамічно, хоча й, іноді, з певними складнощами. Динаміка українсько-польської торгівлі товарами протягом 2004–2017 рр. формувалася під впливом ряду потужних екзогенних факторів. Ключовим із цих чинників був вступ Польщі до Європейського Союзу. Саме ця подія призвела до випереджаючих темпів зростання імпорту польських товарів в Україну з одночасним зростанням експорту українських товарів до Польщі. У результаті зросло від'ємне сальдо України в торгівлі товарами з Польщею. Так, найбільші обсяги імпорту товарів в Україну з Польщі спостерігались у 2008 р. і становили 4280 млн дол. Також, за даними Держстату України, у 2008 р. спостерігалася найбільша абсолютна величина від'ємного сальдо України в торгівлі товарами з Польщею – 1942 млн дол.

Утім, глобальна фінансово-економічна криза, яка докотилася до України наприкінці 2008 р., негативно позначилася й на українсько-польській торгівлі, скоротивши її обсяги у 2009 р. майже вдвічі. Хоча характер двосторонньої торгівлі при цьому, у цілому, не змінився і сальдо України в торгівлі товарами з Польщею залишалось від'ємним, хоча і з меншими абсолютними значеннями, ніж раніше. Аналіз статистичних даних дає підстави говорити, що із закінченням глобальної фінансово-економічної

кризи українсько-польська торгівля поступово стала відновлювати втрачені раніше позиції.

Наступні максимальні абсолютні значення імпорту товарів з Польщі в Україну та від'ємного сальдо України в торгівлі товарами з Польщею, відповідно – 4074 млн дол. і 1526 млн дол., були досягнуті у 2013 р., тобто напередодні початку активної фази російської гібридної проти України, включаючи пряму військову російську агресію. Утім, обумовлена російською агресією економічна криза в Україні негативно позначилася на купівельній спроможності українських підприємств і населення. Тому імпорт товарів в Україну з Польщі в цей період скорочувався швидше, ніж експорт українських товарів до Польщі. У результаті різко скоротилося від'ємне сальдо України в торгівлі товарами з Польщею. У 2015 р. воно становило 346,7 млн дол., а за абсолютним значенням – було в 4,4 раза менше, ніж у 2013 р.

Але вже у 2016–2017 рр. українсько-польська торгівля зростала після економічного шоку, обумовленого російською агресією та окупацією Росією частини території України. Однак при цьому, на відміну від періоду 2005–2013 рр., темпи зростання польського експорту в Україну (тобто імпорту для української економіки) вже не надто перевищували темпи експорту українських товарів до Польщі. Як зазначає кореспондент Польського радіо, Польща надолужила втрати, яких у торгівлі з Україною вона зазнала протягом 2014–2015 рр. Тоді внаслідок економічної кризи ВВП східного сусіда Польщі впав на 6,6 % у 2014 році та аж на 9,8 % у 2015. Ці проблеми були, однак, тимчасовими... «Польські фірми використали економічне відродження нашого сусіда. Ми знаходимось дуже близько до цього ринку, а наші підприємці досить добре знають його потреби», – розповідає Я. Пехота, президент Польсько-української економічної палати. «Відбулася також стабілізація українського банківського сектора та курсу гривні, що сприяє нашому експортові», – додає С. Матушак із Центру східних досліджень у Варшаві. За його словами, швидкому зростанню експорту до України сприяло також набуття чинності договору про поглиблену й комплексну зону вільної торгівлі України з ЄС (DCFTA), завдяки якому було ліквідовано чимало бар'єрів на шляху взаємного товарообігу (URL: <http://www.polradio.pl/5/119/Artykul/341817>).

Дійсно, на зазначені зміни в українсько-польській торгівлі після 2014 р. суттєвий вплив мало набрання чинності Угоди про асоціацію між Україною і Європейським Союзом. Адже це полегшило українським підприємствам доступ на ринок ЄС, а підприємствам із країн-членів ЄС – на український ринок. На імпорті товарів в Україну з Польщі такі зміни формату українсько-польської торгівлі могли позначитися за двома напрямками.

По-перше, полегшення доступу українським підприємствам на ринок ЄС і досвід, який українські підприємства набувають у цій діяльності, потребує нових посередників у їх комерційній діяльності на європейському ринку замість старих. Причому не виключено, що до категорії останніх належать й деякі польські підприємства. Адже історія принаймні частини

ділових зв'язків України і Польщі сягає ще часів СРСР. Цілком можна вважати, що Польща для частини українського бізнесу була, свого роду, «вікном до Європи». Утім, Угода про асоціацію між Україною і ЄС поступово позбавляє польський бізнес такого виду конкурентної переваги.

По-друге, польські підприємства на українському ринку так чи інакше отримали нових конкурентів з інших країн Євросоюзу, пропозиція яких для української сторони могла бути вигіднішою за польську. Тому у деяких польських експортерів в Україну могли з'явитися додаткові стимули для досягнення переваг у цій конференції або ж освоєння якихось товарних ніш на українському ринку. З цією метою польські підприємці можуть, під виглядом експорту в Україну товарів польського виробництва, вдаватись до тих чи інших форм реекспорту в Україну товарів походженням із країн, що не є членами ЄС, а отже, і не підпадають під дію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Непрямим чином імовірність такого перебігу подій у тих чи інших ланках польського експорту в Україну підтверджується, зокрема, нещодавною заявою Я. Валеса, Євродепутата від Польщі, доповідача з українського питання при обговоренні у Європарламенті в січні цього року наслідків дії Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Як повідомляє кореспондент «Подробностей», Я. Валес заявив: «Багато європейських компаній піднімають питання про недотримання Україною встановлених правил про Зону вільної торгівлі. Йдеться про перешкоди на українській митниці – велика кількість перевірок походження товарів або ж обмежень, що стосуються прийому копій документів» (URL: <http://podrobnosti.ua/2222103-v-es-podveli-itogi-ekonomicheskogo-sotrudnichestva-s-ukrainoj.html>).

Однак з приводу цього слід зазначити таке. Насамперед, при обговоренні зазначеного питання у Європарламенті не була представлена точка зору українських митників. Принаймні кореспондент «Подробностей» з цього приводу нічого не повідомив. І, що особливо важливо зазначити, приховування продавцями країни реального походження товару, з метою отримання тієї чи тієї форми комерційної вигоди, є вельми поширеним прийомом міжнародної торгівлі. І вважати, що до таких прийомів при експорті товарів в Україну, у принципі, не можуть вдаватись європейські, у тому числі й польські підприємці, просто безглуздо.

Тому не виключено, що наведена вище заява Я. Валеса у Європарламенті може бути не лише реальним відображенням відповідної економічної проблеми в польсько-українській торгівлі, а також або формою лобювання інтересів польських підприємств в Україні, або ж своєрідною формою політичного ПР, зверненням до польських виборців. У контексті зазначеної заяви також можна згадати як Росія свого часу, коли ще тільки йшло обговорення перспектив підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, пояснювала запровадження нею більш жорстких заходів митного контролю імпорту українських товарів до Росії саме загрозою реекспорту в Росію через Україну товарів з Європейського Союзу.

Не можна також не згадати й про те, що попри беззастережну підтримку Польщею санкцій Європейського Союзу щодо Росії через окупацію Криму і активну підтримку сепаратистів на Донбасі, деякі польські підприємства заради отримання прибутку, по суті, ці санкції порушили. Зокрема, як повідомило на початку вересня 2017 р. польське видання Dziennik Gazeta Prawna, антрацит з окупованого Донбасу продають у Польщу, а прибуток спрямовувався тодішньому ватажкові терористичної організації «ЛНР» І. Плотницькому. За даними видання, експортом вугілля в Польщу з окупованих територій займалася фірма Doncoaltrade, зареєстрована в м. Катовіце у 2012 р. У польському державному реєстрі її головою і основним акціонером є О. Мельничук, який протягом певного часу був так званим заступником міністра енергетики та вугільної промисловості «ЛНР». Міністр енергетики Польщі К. Тхужевські підтвердив, що вугілля з окупованого Донбасу було ввезене в цю країну в обсязі 11 тис. т, або кількість, яку за добу споживає один енергетичний блок теплоелектростанції. Згодом міністр енергетики України І. Насалик повідомив, що Польща пообіцяла заборонити купівлю вугілля з окупованого Донбасу. Утім, як свідчить реакція згаданої вище польської газети на порушення режиму європейських санкцій проти Росії та підтримуваних нею сепаратистів на Сході України, у польському суспільстві, вочевидь, існують доволі потужні громадські сили, які вельми приязно ставляться до України та дотримуються європейських правових норм.

Досі ми аналізували українсько-польську торгівлю товарами. Але поряд з нею відбувається також аналогічна торгівля послугами. Щоправда, обсяги українсько-польської торгівлі послугами, порівняно з торгівлею товарами, незначні. Так, якщо у 2016 р. Україна, за даними Держстату, експортувала товарів до Польщі на 2200,0 млн дол., а імпортувала з Польщі – на 2693,3 млн дол., то український експорт послуг до Польщі в цей самий період становив 224,1 млн дол., а імпорт послуг з Польщі – 134,3 млн дол. У сукупному українському експорті до Польщі на товари припадало 90,8 % його вартості, а в сукупному польському імпорті в Україну – 95,3 %. Таким чином, проведений вище аналіз офіційної українсько-польської торгівлі товарами цілком адекватно відображає динаміку офіційної українсько-польської торгівлі загалом.

Водночас із міжнародної практики відомо, що дані національного статистичного обліку різних держав щодо їх взаємної торгівлі можуть не збігатися. Українсько-польська торгівля в цьому плані не стала винятком. Як зазначає кореспондент Польського радіо, за даними Головного статистичного управління Польщі, протягом перших трьох кварталів 2017 р. «польські підприємці продали в Україні товарів на суму 13,4 млрд злотих, тобто близько 3,8 млрд американських доларів. Це на 32% більше, ніж 2016 р. І в результаті було побито рекорд 2013 року, коли польський експорт до України складав 13,3 млрд злотих» (URL: <http://www.polradio.pl/5/119/Artykul/341817>).

Утім, за даними Держстату України, імпорт товарів з Польщі в Україну за підсумками I–III кварталів становив 2,4 млрд дол. США. З іншого боку, те,

що в Україні є польським імпортом, у Польщі є експортом в Україну. Однак проведене порівняння офіційної державної статистики Польщі та України стосовно одного й того самого товарного потоку замість рівняння демонструє розбіжність приблизно на 1,4 млрд дол. США. Подібні розбіжності можуть бути пов'язані як з відмінностями в порядку національного статистичного обліку різних держав, так і з функціонуванням різних схем, як, наприклад, приховування вартості імпортованих товарів для зменшення мита в країні їх надходження. Не можна також у цьому випадку відключати ймовірності поставок в Україну з Польщі певних обсягів контрабандних товарів.

У цьому контексті варто звернути увагу на те, що, як вже зазначалося вище, за роки незалежності нашої держави поряд з офіційною польсько-українською торгівлею, значного розвитку набула й неофіційна, так звана «човникова», торгівля, у якій Україна виступає, в основному, як імпортер польських товарів. Причому в цьому випадку часто йдеться не про чітко визначену законом контрабандну діяльність, а про формально легітимний економічний процес. Хоча, на думку деяких експертів, механізм цієї «човникової» торгівлі, що сформувався останнім часом, цілком можна класифікувати як своєрідну «узаконену контрабанду». Або ж принаймні якась частина товарів фактично завозиться в Україну «човниками» контрабандно поряд з легальним їх імпортом.

А нещодавно, у відповідь на запит українського інтернет-видання «Економічна правда», Міністерство фінансів Польщі оприлюднило дані про обсяг імпорту товарів з Польщі в Україну за документами TAX FREE з 2013 р. по I квартал 2017 р. За вказаний період в Україну за документами TAX FREE, тобто без сплати податку на додану вартість (ПДВ) і митних зборів, було ввезено товарів на суму понад 3,5 млрд євро. Причому протягом зазначеного періоду з року в рік відбувалося збільшення вартості такого імпорту товарів. Так, із Польщі в Україну за документами TAX FREE за 2016 р. було ввезено товарів на 1048,6 млн євро, а лише в I кварталі 2017 р. – вже на 495,1 млн євро (URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/09/11/628926/>). До того ж, вочевидь, протягом 2017 р. потік такого імпорту товарів з Польщі в Україну зростає і далі. Наприклад, як повідомляє Rzeczpospolita з посиланням на польських прикордонників, у одному лише Підкарпатському воєводстві протягом 2017 р. польсько-український кордон перетнуло 13,5 млн людей. «Це рекорд і на мільйон більше, ніж 2016 року», – говорить речниця Бескидського відділу Прикордонної служби Польщі майор Е. Пікор. При цьому українці вивезли з Польщі товари на 2,364 млрд злотих (тобто на більш ніж 560 млн євро), тоді як ще 2013 р. загальна вартість таких товарів у Підкарпатському воєводстві становила 1,286 млрд злотих (URL: <http://www.polradio.pl/5/115/Artykul/345387>). І це дані лише щодо одного польського воєводства, правда, з дуже інтенсивним транскордонним рухом між прикордонними регіонами України і Польщі. Якщо ж додати сюди ще й інші польські регіони, то, поза всяким сумнівом, зазначений потік вартості польських товарів, що ввозилися минулого року в Україну, зростає в кілька разів. Заради об'єктивності слід

наголосити, що потік такого імпорту надходить в Україну не лише з Польщі, а й з інших країн. Просто Польща серед цього типу країн-імпортерів, як мінімум, серед перших.

Тому цілком закономірно, що «Президент підписав Закон № 2245-VIII “Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році”, ухвалений Верховною Радою 7 грудня 2017 р. Серед іншого закон передбачає зміну правил оподаткування товарів, що ввозяться фізичними особами на митну територію України в ручній поклажі та/або у супроводжуваному багажі через автомобільні та залізничні пункти пропуску. Так, з 1 січня фактично запроваджуються часові обмеження, тоді як “неоподатковуваний” поріг у 500 євро залишається без змін. Не обкладаються податком на додану вартість увезені товари, сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалента 500 євро та сумарна вага яких не перевищує 50 кг, фізичною особою, яка була відсутня в Україні більше ніж 24 години і яка в'їжджає в Україну не частіше ніж один раз протягом 72 годин. Якщо часових обмежень не дотримано, неоподатковуваний поріг становить 50 євро».

Це викликало акції протесту на українсько-польському кордоні, яку в ЗМІ охрестили «бунтом «човників». Адже «до 2018 р. українці мали змогу хоч щодня, повертаючись з-за кордону, завозити речі на 500 євро, тобто приблизно на 15000 тис. євро/місяць на одну особу». За новими правилами гранична місячна сума зменшилася приблизно втричі. Зі свого боку учасники згадуваної акції протесту стверджували, що нові норми створюють їм незручності, вимагають додаткових витрат у разі подорожі до тієї ж таки Польщі для придбання якісних європейських продуктів і взагалі обмежують їхні конституційні права.

Утім, Л. Прокіпчук, керівник Львівської митниці ДФС, вважає, що нові норми не є перешкодою для звичайних людей: «Середня заробітна плата в жовтні у Львівській області становила 6617 грн (для прикордонних районів ця сума ще нижча), тобто для того, щоб людина із середньою заробітною платою могла придбати товар вартістю 500 євро (16500 грн), вона повинна відкладати кошти майже 3 місяці. То чи так часто ця людина поїде за кордон на закупівлі. Мабуть, що ні. В кращому разі – раз на рік. Уявімо, що сім'я з 4 осіб на один день поїхала на закупи до Польщі. Згідно з новими правилами така сім'я без ночівлі в Польщі може скористатися можливістю ввезти без сплати податків товарів загальною вартістю 200 (4x50) євро. Відтак значна частина людей, що проживають у прикордонних районах, матимуть і надалі можливість купити харчові продукти чи медикаменти вартістю до 50 євро (1650 грн) на особу, незважаючи на додаткові умови, встановлені законопроектом».

Зовсім не здивований протестами проти норми «24 години» Б. Кушнірук, головний експерт-аналітик Українського аналітичного центру: «Законодавча ініціатива стосовно “24 годин” є природною і необхідною реакцією на широкомасштабне поширення контрабанди. Якщо порівнювати

статистичну інформацію щодо експорту та імпорту, наприклад, Польщі та України, то неозброєним оком можна помітити невідповідність у 2 млрд дол. – приблизно таким є обсяг контрабандних товарів, які щорічно нелегально ввозяться в Україну. Як наслідок – економіка країни втрачає мільярди гривень. І це не лише втрати бюджету від недоотриманих товарів, а й втрати, спричинені викривленням конкурентної ситуації (адже контрабандисти, не сплачуючи ПДВ та мита, перебувають у набагато вигідніших умовах, ніж підприємці, які ввозять товари легально). Як наслідок – умови ведення бізнесу в країні загалом погіршуються. Настає парадоксальна ситуація, коли держава своєю бездіяльністю заохочує до порушення законодавства та використання схем, “караючи” підприємців, які працюють чесно. На мою думку, запропоновані обмеження щодо часу перебування громадян за кордоном, є достатньо слабкими. Вони не здатні зруйнувати бізнес-процеси, що склалися у прикордонних регіонах. Проте можуть стати суттєвою проблемою у здійсненні контрабанди. Тому не дивно, що саме ця норма законопроекту викликає особливий спротив серед парламентарів».

Як наголошує кореспондент «Дзеркала тижня», «сама норма про 24 години перебування за кордоном – це зобов’язання, які взяла на себе Україна, приєднавшись ще 2011 року до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур».

«Обмеження для ввезення товарів громадянами без сплати податків – це не ноу-хау української влади, а рекомендації Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур. Зокрема, в ній передбачено “правило 24 годин”. Тобто особа, яка претендує на пільгу, має бути відсутньою в країні в’їзду не менше ніж 24 години. Це означає, що міжнародна спільнота вже давно стикнулася с проблемою “піджаків” і виробила спосіб протидії. Наприклад, у США, якщо особа була за кордоном частіше ніж раз на місяць і не перебувала за межами країни понад 48 годин, то пільга зменшується до 200 дол.», – каже А. Саварець, експерт з правових питань центру CASE Україна. Крім того, за розрахунками кореспондента «Дзеркала тижня», український бюджет щорічно не отримує податків на сотні мільйонів гривень, а може й більше, від розглянутої вище комерційної діяльності вітчизняних «човників» (URL: https://dt.ua/article/print/business/ukrayina-v-zaruchnikah-u-kontrabandistiv-266625_.html).

Водночас слід усвідомлювати, що реалізація розглянутої вище норми про «24 години» найімовірніше негативно позначиться на доходах, а отже – і інтересах доволі значної групи польських підприємців, що продають свої товари українським «човникам», і пов’язаними з цими підприємцями особами. Але, оскільки розглянуті вище законодавчі новації є легітимним правом держави Україна, яке до того ж узгоджується з нормами міжнародного права, то офіційних заперечень польської сторони проти цього закону не буде. Хоча не виключено, що у контексті наближення в Польщі майбутніх місцевих, парламентських, навіть президентських, виборів, якась частина польського політикуму може спробувати скористатися цією

конфліктною ситуацією задля отримання голосів виборців. Тому відповіді на питання чи спробують якісь представники польської сторони (не обов'язково офіційні) якось підтримати українські групи впливу, що виступають проти згаданої вище правової норми про «24 години» або ж чи буде спроба вплинути на зміну цієї норми українськими депутатами із залученням якихось дипломатичних каналів поки немає.

Наука – суспільству

До 100-річчя НАН України

Основні напрями діяльності НАН України

31 січня 2018 р. під головуванням президента Національної академії наук України академіка Б. Є. Патона відбулося чергове засідання Президії НАН України.

У межах зібрання було, зокрема, заслухано дві наукові доповіді. З теми «Перспективи створення наноносіїв для доставки генетичного матеріалу в клітини» виступив завідувач відділу регуляції проліферації клітини і апоптозу Інституту біології клітини НАН України (м. Львів) член-кореспондент НАН України Р. С. Стойка.

Доповідь «Здобутки та перспективи розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського: до 100-річчя від часу заснування» виголосив генеральний директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського член-кореспондент НАН України В. І. Попик (м. Київ).

Крім того, члени Президії НАН України розглянули низку поточних питань, серед яких – проведення XII Всеукраїнського фестивалю науки, виконання рішення Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, робота аспірантури й докторантури наукових установ НАН України.

Більше дізнавайтеся цього тижня зі спеціального прес-релізу [в розділі «Засідання Президії»](http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news1/Pages/View.aspx?MessageID=2924) на веб-сайті НАН України (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news1/Pages/View.aspx?MessageID=2924>)). – 2018. – 31.01).

На сайті НАН України www.nas.gov.ua відкрито новий інформаційний ресурс Охорона прав інтелектуальної власності та трансфер технологій в наукових установах.

Сайт присвячений наданню інформації щодо актуальних питань охорони інтелектуальної власності, що включає:

– права на об'єкти права інтелектуальної власності, створені за бюджетні кошти;

- охорона прав інтелектуальної власності при реалізації проектів Рамкової програми досліджень та інновацій ЄС «Горизонт 2020»;
- службові об'єкти права інтелектуальної власності;
- укладання договорів з винахідниками, авторами;
- виплата винагороди;
- проведення патентних досліджень;
- патентна інформація вільного доступу;
- охорона конфіденційної інформації;
- підрозділи з питань трансферу технологій;
- трансфер технологій, укладання договорів;
- використання об'єктів права інтелектуальної власності;
- створення господарських товариств з метою використання об'єктів права інтелектуальної власності;
- патентно-кон'юнктурні дослідження;
- наукові публікації та авторське право, ліцензії вільного доступу при виданні наукових журналів, застосування знаку охорони авторського права;
- оцінка майнових прав інтелектуальної власності, визначення ставок роялті;
- облік об'єктів права інтелектуальної власності; бухгалтерський облік нематеріальних активів; звітність, відкриття наукових тем;
- контроль діяльності у сфері трансферу технологій та охорони інтелектуальної власності.

Наводяться законодавчі акти та акти НАН України з питань охорони прав інтелектуальної власності та трансферу технологій.

Наведено інформацію щодо результатів щорічного Конкурсу установ НАН України за досягнення кращих показників у винахідницькій роботі, створенні, охороні та використанні об'єктів інтелектуальної власності та за звання «Винахідник року Національної академії наук України»

Особливість надання інформації – також її розміщення для цільових груп користувачів:

- винахідники та автори;
- підприємці;
- підрозділи з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності;
- редакції наукових журналів.

На сайті передбачено розміщення відповідей на поширені запитання від наукових установ та їх працівників з питань охорони інтелектуальної власності та трансферу технологій. Відповіді готуються фахівцями Центру досліджень інтелектуальної власності та трансферу технологій НАН України.

Також на сайті передбачено наведення новин щодо охорони прав інтелектуальної власності у науково-технічній сфері.

Підтримання сайту здійснюється Центром досліджень інтелектуальної власності та трансферу технологій НАН України.

У зв'язку з зацікавленістю у розвитку сайту розробники сайту були б вдячні за поради та співпрацю з фахівцями наукових установ НАН України та інших установ щодо вдосконалення сайту.

Це стосується можливого розміщення на сайті методичних матеріалів (посилань на них) щодо комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності; трансферу технологій у бюджетній сфері тощо. Передбачається розміщення інформації щодо прикладів комерціалізації розробок наукових установ НАН України, формування посилань на методичні іноземні видання щодо трансферу технологій тощо.

Контактні дані ЦДІВТТ НАН України: e-mail: ciptt@nas.gov.ua; тел. (044) 239-67-59, 239-67-64, 239-65-02 (*Національна академія наук України (http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news1/Pages/View.aspx?MessageID=2924).* – 2018. – 29.01).

16 січня 2018 р. в Інституті літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України відбувся Міжнародний круглий стіл «Творчість Василя Стуса і сучасність», організований Науковим центром дослідження проблематики українського шістдесятництва цього інституту й присвячений 80-річчю від дня народження поета. Ініціатором і модератором заходу стала керівник центру доктор філологічних наук, професор Л. Тарнашинська. Активну участь в організації й технічному забезпеченні круглого столу взяли молодший науковий співробітник відділу шевченкознавства інституту кандидат філологічних наук Д. Єсипенко та секретар-координатор центру, молодший науковий співробітник відділу світової літератури кандидат філологічних наук Т. Михайлова.

На захід було запрошено дослідників як з України, так і з-за кордону (Австралії, Великої Британії) – переважно молодих учених-стусознавців. Приємним дарунком для учасників круглого столу стала присутність побратима й сучасника В. Стуса – дисидента-правозахисника В. Овсієнка. Все це окреслило перспективу своєрідного духовно-інтелектуального діалогу поколінь у контексті осмислення непересічної постаті митця.

Розпочав засідання директор Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, академік-секретар Відділення літератури, мови та мистецтвознавства НАН України академік М. Жулинський, який виокремив особливу місію інституту в пропагуванні й популяризації творчості В. Стуса – талановитого аспіранта цієї наукової установи та відважного борця за свободу духа, слова, України. Власне, сила духу, як наголосив доповідач, – це та незмінна вертикаль, що стала підґрунтям для стоїчної потуги творчості митця, котрий, дивлячись у вічі смерті, вірив у «нове народження» і «переможне повернення» до отчого краю: «...Ми ще повернемося, обов'язково повернемося, бодай – ногами вперед, але: не мертві, але: не переможені, але: безсмертні». Вагому роль у цьому «поверненні» творчості поета до сучасників відіграв, власне, Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України, зокрема відділ рукописних фондів, який

упорядкував і видав твори В. Стуса у чотирьох томах і шести книгах (1994–1999 рр.). За словами Л. Тарнашинської, посприяв цьому й сам М. Жулинський, який наприкінці 1980-х років одним з перших почав пропагувати творчість В. Стуса на сторінках газети «Літературна Україна» в рубриці «Сторінки призабутої спадщини».

Наукову бесіду поживавив виступ побратима В. Стуса – В. Овсієнка, який у 1975–1976 рр. перебував з поетом у Мордовських таборах, а у 1980-х роках – на засланні на Уралі, зокрема у 1984 р. кілька місяців сидів із В. Стусом в одній камері. Шанований гість цитував поезії митця, наводив малознані факти з його біографії, з-поміж яких – історія пермського зошита – рукописної збірки «Птах душі», до якої ввійшло близько сотні віршів, написаних верлібром. Із них вціліли й дійшли до наших днів тільки п'ять чи шість поезій. Наприкінці виступу доповідач ознайомив присутніх із двотомником «Світло людей», у якому вміщено також спогади-нарис автора про В. Стуса.

Неординарний і багатогранний образ поета представили й наукові доповіді молодих учасників круглого столу – вітчизняних і зарубіжних дослідників-стусознавців.

Розпочав серію цих виступів викладач україністики Центру Миколи Зерова Університету Монаша (Мельбурн, Австралія) доктор філософії А. Акіллі. У своїй доповіді «Ще раз про інтертекстуальність Стусової поезії...» він представив учасникам семінару глибокий інтертекстуальний аналіз мотиву граніту у двох віршах зі збірки *Dichtenzeit* («Час творчості») В. Стуса – «Рушай убік...» і «Така пустеля моря і пісків...». Розкривши антитетичність і смислову полівалентність культурологічного образу граніту в ліриці поета, дослідник окреслив літературну спадкоємність та ідейну суголосність осмислення цього мотиву В. Стусом і українськими (І. Франко, В. Свідзинський) та зарубіжними (М. Цветаєва, Б. Пастернак, О. Мандельштам, Р. М. Рільке, Й. В. Гете) авторами. Обраний ракурс аналізу виявився доволі продуктивним, оскільки дав змогу промовисто і стисло висвітлити творчість митця у світовому літературному контексті.

Продовжив наукову бесіду доцент кафедри теорії та історії української і світової літератури Донецького національного університету імені В. Стуса (Вінниця) кандидат філологічних наук С. Цікавий – із доповіддю «Специфіка просторових рамок у прозі Василя Стуса». Обравши об'єктом студій маловивчену прозу В. Стуса, вчений проаналізував її крізь призму геопоетики, виокремивши основні прийоми текстуалізації художнього простору у творах «Подорож до Щастівська», «Дзвінок», «Хуга» й інших. Розглянувши такі локуси, як кімната, будинок, шахта, балка, лабіринт і специфіку їхнього функціонування в текстах, С. Цікавий підсумував, що простір у прозі В. Стуса є зазвичай тематизованим (репрезентує чітку відмінність буття буденного й буття граничного), фокалізованим і вміло деталізованим.

Висвітленню прозового доробку В. Стуса крізь призму порівняльного аналізу було присвячено й доповідь «Проза Василя Стуса та Франца Кафки:

компаративне прочитання», виголошену молодшим науковим співробітником відділу світової літератури Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України кандидатом філологічних наук Т. Михайловою. Аналізуючи повість «Подорож до Щастівська» та новелу «Дзвінок» В. Стуса й романи Ф. Кафки («Процес», «Замок»), молода дослідниця навела цікаві факти суголосності художніх світів митців. Вона, зокрема, звернула увагу на автобіографічність, екзистенціалістську загостреність і гуманістичну спрямованість їхньої прози.

Поетичну грань Стусового таланту в контексті презумпції багатомірності його творчості репрезентував аспірант кафедри славістики Кембриджського університету (Велика Британія) Б. Токарський – у доповіді «До проблеми ставання собою у «Палімпсестах» Василя Стуса». Обравши об'єктом аналізу вірш «У темінь сну занурюється шлях...», дослідник запропонував нову парадигму прочитання Стусової поезії в річищі концептуального аналізу, зосередивши увагу на постійному балансуванні у художній свідомості митця антитетичних образів прапервнів (як чогось сталого, незмінного, архаїчного) і шляху (як динаміки, руху, ставання), що, в підсумку, виявляє органічну співмірність В. Стуса із часом, в якому він жив.

Цілісність і багатогранність образу митця висвітлила доцент кафедри теорії та історії журналістики Київського міжнародного університету кандидат філологічних наук Г. Колодкевич. Обрана нею тема – «Конструювання образу Василя Стуса сучасним українським мистецтвом та масовою культурою» – актуалізувала широкий культурологічний контекст: літературу, ЗМІ, малярство, скульптуру, кінематографію, а також різні грані розуміння постаті поета – від несприйняття (в радянський час) до міфологізації (асоціювання з Тарасом Шевченком, Ісусом Христом у сучасності), від сакралізації (як на полотні В. Зарецького «Стус-орач») до гротескно-плакатної модернізації (як на рисунку Ю. Журавля «Стус» у календарі «Знай наших») тощо. Об'єктом аналізу дослідниці стали також вистави, присвячені В. Стусу («Палімпсест», «Іду за край», «Орфей у пеклі»), музично-літературний проект «Стусове коло» й фільм-трилогія «Просвітлої дороги свічка чорна». Підсумовуючи, доповідачка зауважила, що образ митця кожен бачить по-своєму, відповідно до власного внутрішнього світу. Водночас сам він – надскладний, впізнаваний і невпізнаний, одночасно близький та герметично закритий.

Осмисленню небуденної постаті В. Стуса в українському малярстві присвячувався виступ старшого наукового співробітника Національного музею літератури України художниці Н. Кучер, яка висвітлила цікаві сторінки товариських і творчих взаємин В. Стуса та В. Зарецького й А. Горської, зокрема проаналізувала історію і художню специфіку трьох портретів В. Стуса, створених В. Зарецьким. Доповідачка також наголосила на небуденному сприйнятті сучасниками постаті поета, який вражав їх рівнем інтелекту й силою особистості, що відображають художні полотна митців.

Завершила роботу круглого столу керівник Л. Тарнашинська. Вона наголосила, що В. Стус постійно перебував на межі між етикою й естетикою, тому рецепція його постаті надзвичайно різнопланова та багатоаспектна. Обравши шлях «свідомого самоспалення», митець став «персонажем всесвітньої драми духу» (за висловом філософа С. Кримського), що перемагає тлін і крах небуття. Водночас феномен долі породив феномен особистості. Це яскраво засвідчила конструктивна і багатоаспектна розмова під час круглого столу. Вона ж продемонструвала й актуальність і перспективність дослідження творчості В. Стуса, а також непересічну вагомість ідейно-ціннісного спадку шістдесятників для сучасності.

Наприкінці заходу відбулось ініційоване Л. Тарнашинською підписання колективного листа-звернення до київського міського голови В. Кличка з проханням встановити пам'ятник В. Стусу навпроти будівлі Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України на вул. М. Грушевського, 1 (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news1/Pages/View.aspx?MessageID=2924>)). – 2018. – 19.01).

19 грудня 2017 р. відбулася презентація аудіовидання «Антологія традиційної музики України» на 10 компакт-дисках від проекту «Моя Україна. Берви» – подія, на яку чекали не лише фольклористи, етномузикологи та етнографи, а й уся українська культурна спільнота.

Організаторами проекту стали мистецьке агентство «Арт Велес» і громадська організація «Арт Екзистенція», співорганізаторами – Міністерство культури України, Міжнародний благодійний фонд «Україна 3000», Українсько-британське спільне підприємство «Комора», Центр Народної культури «Музей Івана Гончара», Національна радіокомпанія України, ДП «Центр розвитку сучасного мистецтва». Участь у проекті брали й науковці Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М. Т. Рильського НАН України (ІМФЕ).

Робота над виданням ґрунтувалася на сучасних наукових принципах, а відбір фонограм здійснювався за критеріями належності до певного регіону, автентичності, представлення всього жанрового й мелодико-ритмічного переліку творів певного регіону, художнього рівня виконання та технічної якості.

До кожного диску додається кольоровий буклет на 24 сторінки з текстами та фотографіями предметів культури та автентичних виконавців.

Програма кожного диску, присвяченого певному історико-етнографічному регіону України, складається зі збережених експедиційних записів, оцифрованих фонограм, фотоархівів.

До антології увійшли 10 компакт-дисків. Автори розділів – найавторитетніші фахівці з відповідних напрямів, які здійснили відбір, сформулювали остаточний варіант програми розділів, описали особливості традиційної музики регіону в наукових статтях-анотаціях.

Перелік компакт-дисків антології традиційної музики.

1. «Берви» (автор – доктор мистецтвознавства Б. Сюта).
2. «Полісся» (завідувач проблемної науково-дослідної лабораторії етномузикології Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського (НМАУ) кандидат мистецтвознавства І. Клименко).
3. «Полтавщина» (професор кафедри історії української музики та музичної фольклористики НМАУ кандидат мистецтвознавства Є. Єфремов).
4. «Слобожанщина» (професор кафедри теорії музики та фортепіано Харківської державної академії культури кандидат мистецтвознавства В. Осадча).
5. «Наддніпрянина» (кандидат мистецтвознавства О. Мурзіна).
6. «Поділля» (провідний науковий співробітник відділу музикознавства та етномузикології ІМФЕ доктор мистецтвознавства Л. Єфремова).
7. «Прикарпаття» (науковий консультант проекту доктор мистецтвознавства С. Грица).
8. «Карпати» і 9. «Південь» (автор обох розділів – науковий керівник проекту, провідний науковий співробітник відділу музикознавства та етномузикології ІМФЕ доктор мистецтвознавства М. Хай).
10. «Етнічні землі» (історик О. Палій).

Окрім уже знаних науковців ІМФЕ над проектом працювали й представники молодшої генерації народознавців – провідні мистецтвознавці А. Філатова та О. Вовк і молодший науковий співробітник відділу «Український етнологічний центр» кандидат історичних наук В. Щибря, які надали зібрані ними в експедиціях аудіозразки традиційної музики.

Фахівці відзначають, що потреба в такій науково достовірній та якісно виданій збірці, яка слугувала б справжньою музичною енциклопедією української традиційної культури, назріла давно. Ця унікальна колекція дисків із давніми народними піснями та музикою – справжніми шедеврами народної творчості у сучасному поліграфічному оформленні та дизайні – стане окрасою української культури й ще раз відкриє українську пісню і для самих українців, і для світу (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news1/Pages/View.aspx?MessageID=2924>)). – 2018. – 23.01).

4 січня 2018 р. газета «Голос України» опублікувала статтю, присвячену 80-річному ювілеєві одного з найбільш знаних вітчизняних учених-математиків, фахівця в галузі звичайних диференціальних рівнянь і теорії нелінійних коливань, засновника всесвітньо відомої наукової школи з теорії багаточастотних коливань і теорії імпульсних систем, директора Інституту математики НАН України, академіка-секретаря Відділення математики НАН України, члена Президії НАН України академіка А. М. Самойленка.

Майже всі наукові досягнення А. М. Самойленка так чи інакше пов'язані з крайовими задачами нелінійної механіки і теорією імпульсних

систем. У цій царині дослідник не лише творчо розвинув ідеї свого видатного попередника й учителя, академіка Ю. О. Митропольського (1917–2008 рр.), а й опрацював інші напрями, представивши свої результати у відомій монографії про інваріантні тори. Крім того, вчений запропонував і обґрунтував новий ефективний метод відшукування періодичних розв'язків суттєво нелінійних рівнянь, який нині має назву чисельно-аналітичного методу А. М. Самойленка.

Досягнення академіка знайшли й практичне застосування: «...без основ нелінійної механіки і теорії дифрівнянь усі теперішні надскладні технічні пристрої (у тому числі й військові, активно, зокрема, застосовувані нашою армією на Донбасі) давно б уже – внаслідок усіляких сторонніх вібрацій чи якихось там “сепаратистських шумів” – перетворилися б, либонь, на безладний брут. Майже те саме можна сказати і щодо сучасної лазерної техніки: адже сам процес синхронізації індукованих коливань тісно пов'язаний із невмолимыми законами теорії збурень. Але це ще не все: крім інженерів та енергетиків, рівняння в частинних похідних мусять як зернятка лускати й фахівці з оптоволоконного зв'язку, та й взагалі всі професійні комп'ютерники. Бо якщо їхній улюблений жорсткий диск обертатиметься не за звичними “дифузними” правилами, а косо-криво-абияк, то може ген розлетітися на клапті задовго до закінчення гарантійного терміну!.. Жваво цікавляться цією галуззю й астрономи. Так, у тій космогонії головне для всіх землян питання щодо стійкості існуючих нині планетарних орбіт, у принципі, навряд чи вдасться вирішити без якісних досліджень динаміки «сильно нелінійних систем»», – ідеться в статті.

Більше читайте за адресою: <http://www.golos.com.ua/article/298094>.

Про життєвий шлях і науковий доробок академіка А. М. Самойленка дізнавайтеся також зі статті в журналі «Вісник НАН України» (№1, 2018 р.) (Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news1/Pages/View.aspx?MessageID=2924>). – 2018. – 23.01).

Сучасні дослідження та розробки академічної науки

24 січня 2018 р. Інтернет-журнал соціальної критики «Commons» («Спільне») опублікував статтю вченого секретаря Інституту досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки імені Г. М. Доброва НАН України кандидата історичних наук С. Жабіна, докторанта цього ж інституту кандидата економічних наук О. Казьміної та аспіранта цієї академічної наукової установи О. Василюка, присвячену питанням академічної мобільності й міграційним настроям серед наукової молоді Академії, які, відповідно до висунутої дослідниками гіпотези, тісно пов'язані з економічним чинником.

«В складній соціально-економічній ситуації Україна втрачає промисловість, інфраструктуру, працездатне населення та науковий потенціал. <...> Небезпека для наукового потенціалу нашої країни очевидна. Чим більше буде зростати академічна мобільність українських науковців та погіршуватись їхній соціально-економічний стан, тим швидше найталановитіші й висококваліфіковані кадри через систему міжнародних наукових організацій, двосторонніх грантів на спільні проекти (які виконують функцію відбору) будуть переміщуватися на більш вигідні соціально-економічні та професійні умови. Для окремого спеціаліста наукова (або загальна) еміграція замість жевріння в українській науці... є зрозумілою також і з погляду самореалізації та вирішення глобальних наукових задач. У розвинених країнах, де наука й освіта посідають чільні місця, існує саме академічна мобільність (а наукова еміграція відсутня), яка позитивно впливає на розвиток наукової спільноти. Для менш розвинених країн, щоби досягти подібної високої мети, потрібні прораховані та цілеспрямовані заходи – наукова політика. <...> Китай, який вже претендує на перше місце у світовому виробництві, вирішив проблему наукової еміграції економічним шляхом. Своїм співвітчизникам, які емігрували на Захід та досягли наукових успіхів, КНР пропонує повернутися на високу заробітну плату та посісти керівні наукові посади. Таким чином, китайські вчені проходять своєрідний відбір та стажування в західних наукових центрах. Вчених з інших країн також активно запрошуюють працювати. Але для України стратегія рееміграції є малоімовірною (поки фінансування науки не буде становити принаймні 1,7% від ВВП), й втрати інноваційно-наукового потенціалу з плином років стають все більш очевидними», – стверджують автори статті.

Аби дослідити міграційні наміри молодих наукових кадрів НАН України, у квітні – серпні 2017 р. вони провели анонімне електронного анкетування, яке охопило 287 осіб (середній вік – 30,5 років) із 14 відділень НАН України та 3 установ при Президії НАН України.

За результатами цього соціологічного дослідження, зокрема, з'ясувалося, що соціально-економічний стан молодих учених Академії суттєво впливає на їхні міграційні наміри. Так, серед основних причин, які змушують замислитися про можливу еміграцію (тимчасову чи на постійне місце проживання), автори виокремлюють низьку зарплатню й недостатнє фінансування наукової сфери, несприятливі умови праці, труднощі з професійною самореалізацією.

Тривожним автори вважають розподіл відповідей на запитання «Чи збираєтесь Ви найближчим часом виїхати за кордон з метою продовження наукових досліджень або навчання?»: «...п'ята частина (18,8%) має сформований намір виїхати за кордон, причому одна шоста частина (15,7%) – на постійне місце проживання. Позитивним із погляду міжнародної мобільності може вважатися показник щодо науковців, які планують побувати за кордоном із науково-освітньою метою та приїхати до України – 32,4%. Проте важливо бути впевненими, що вони дійсно повернуться».

Якими є міграційні наміри академічної наукової молоді на загальному тлі міграційних процесів в Україні? Що перешкоджає молодим науковцям НАН України повноцінно відбутися в своїй професії? Чи можливо відтік мізків перетворити на їхню циркуляцію та яких заходів для цього необхідно вжити? Докладніше про це й інше читайте в повному тексті публікації: <https://commons.com.ua/uk/migracijni-namiri-molodih-uchenih/> (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news1/Pages/View.aspx?MessageID=2924>). – 2018. – 29.01).

Наскільки загрозовими є тенденції перебігу міграційних процесів для нашої країни? Що спонукає українців шукати кращої долі за межами Батьківщини? Якою є кореляція між міграційними намірами та конкретними діями? На ці й низку інших запитань в інтерв'ю радіостанції «Голос Столиці» відповів старший науковий співробітник відділу теорії та історії соціології Інституту соціології НАН України доктор соціологічних наук О. Шульга.

Як зауважив учений, міграційні настрої певної частини українців залишалися досить стійкими впродовж усього періоду Незалежності й набули, по суті, хронічного характеру, проте останнім часом дещо посилюються – з огляду на загострення економічної кризи та бойові дії на сході країни.

До міграції українців спонукають незадовільне соціально-економічне становище (через рівень зарплатні, який переважно не є адекватним щодо темпів інфляції та зростання цін на споживчі товари), відчуття дискомфорту (або ж відчуття країни як не зручної для проживання), пошук бажаного місця роботи чи навчання. Кількість громадян України (в тому числі молоді) з вищою освітою, котрі виїхали за кордон як трудові емігранти, справді наштовхує на невтішні висновки. Проте слід брати до уваги й той факт, що, по-перше, на роботу за фахом влаштовується меншість із них, більшість же працює там, де висока кваліфікація не потрібна, а, по-друге, справжній рівень професійних знань і вмінь українців далеко не завжди відповідає вказаним в отриманих ними дипломах про вищу освіту. Крім того, влаштуватися на високооплачувану роботу, наприклад, у країнах Європейського Союзу не просто, оскільки там існує своєрідний трудовий протекціонізм, тобто перевагу при працевлаштуванні мають місцеві мешканці, громадяни. Приїжджі – лише в другу чергу.

Феномен українського заробітчанства, на думку науковця, є багатоаспектним, тому й аналізувати його слід відповідним чином. З одного боку, ідеться про те, що з виїздом громадян працездатного віку страждає національна економіка. «Так, усі поляки поїхали до Німеччини, інших розвинутих країн заходу, а ми поїхали до Польщі. Тому цей перерозподіл відбувається і всередині ЄС, і ми своїми трудовими мігрантами їм компенсуємо цей дисбаланс. Ми працюємо не на свою країну», – зазначає

О. Шульга. З іншого боку, чимало трудових емігрантів підтримують економіку України, переказуючи тим, хто залишився, значні кошти: за різними оцінками, ці кошти можуть сягати 8 млрд дол. і більше – і це лише ті, що фіксуються банківською системою.

Особлива група мігрантів – громадяни, які виїжджають за кордон для здобуття вищої освіти та наукового ступеня. Їхні наміри, звичайно, можуть із часом змінитися, проте некоректно стверджувати, що всі ці люди, без винятку, поїхали назавжди і втрачені для України. Те, що українці не тільки виїжджають, а й повертаються, засвідчують соціологічні опитування: «Якщо взяти наш моніторинг Інституту соціології [НАН України], ми протягом останніх десяти років питали – чи мали ви досвід тривалого, тобто від 6 місяців і довше, безперервного перебування за межами свого населеного пункту. То 12% говорили, що так. Тобто, у нас дійсно це мільйони-мільйони людей. Ми також питали, якщо перебували, то де. Так от, у Білорусі, Молдові, Росії – 29%. 13% – Польща, Румунія, Угорщина, Словаччина. 10% – інші країни. Тобто у нас так само за десять років мільйони наших громадян тривалий час перебували за межами населеного пункту. Як бачимо, ось ми ж їх опитали, вони повернулись і зараз відповідають на наші питання». До того ж, слід розмежовувати наміри й реальні кроки, до яких вдаються наші співгромадяни, щоб емігрувати. Не кожен, хто висловлює бажання емігрувати, емігрує насправді. Необхідно також враховувати, що значна частина тих, хто прагне змінити своє життя на краще, вдається до внутрішньої міграції.

З повним текстом інтерв'ю можна ознайомитися за посиланням: <https://gs.fm/texts/20180128/6746105.html> (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news1/Pages/View.aspx?MessageID=2924>). – 2018. – 31.01).

Наукові видання НАН України

Вийшло друком 6-те число (за листопад – грудень 2017 р.) науково-популярного журналу «Світогляд», який видають Національна академія наук України та Головна астрономічна обсерваторія НАН України.

На першій сторінці, у привітанні читачам, головний редактор журналу академік Я. Яцків розмірковує над важливими подіями з життя нашої країни.

Статтею «Пішли в Московію від мене письма...» академік НАН України доктор історичних наук В. Мельниченко продовжує цикл публікацій (початий у №5 за 2017 р.) про культурні стосунки між Києвом і Москвою у XVII–XVIII ст.

У рубриці «Наука й освіта. Культура. Видатні постаті» доктор фізико-математичних наук В. Шендеровський і виконавчий директор фонду О. Смакули В. Липовецький у статті «Вчений-ентомолог Олександр Грановський-Неприцький» (до 130-річчя від дня народження) відкривають для багатьох читачів ім'я видатного вченого, який був змушений виїхати з

України до Америки, але ніколи поривав зв'язків із Батьківщиною. До ряду біографій особистостей, котрі словом і ділом прославляли свою Вітчизну, належить і публікація академіка НААН України, доктора сільськогосподарських наук В. Вергунова «Агрономічні студії піонера вітчизняного літакобудування князя Олександра Кудашева». Автор цитує Р. Емерсона, який писав, що «історії як такої не існує, є тільки біографії». Це підтверджують статті двох членів Української нафтогазової академії кандидата технічних наук З. Осінчука і Б. Савківа «Українські імена у світовій нафтогазовій науці» та «Світлої пам'яті Ранюка Юрія Миколайовича» (спогади академіків НАН України О. Бакая, В. Бар'яхтара і Я. Яцківа про видатного фізика-ядерника та члена редколегії журналу «Світогляд»). До непересічних творчих біографій приєднується й публікація члена Національної спілки художників України М. Дьоміна «Таїна та одкровення високого мистецтва Анатолія Пономаренка» (до 95-річчя від дня народження).

У статті «Золоте ірраціональне число» доктор фізико-математичних наук М. Григорчук захопливо розповідає про прагнення людства зрозуміти навколишній світ, відшукати певні закономірності в природі й опанувати гармонію Світобудови.

«Про гармонізацію конструкцій металовиробів із природою з метою заощадження металу» пише кандидат технічних наук В. Дорошенко у розділі «Матеріалознавство».

Збереження в незадовільних умовах, боєприпасів, що старіють, на 184 складах становить значну загрозу для населення України – стверджує доктор фізико-математичних наук Л. Черногор у статті «Найбільша катастрофа на військовому арсеналі в Україні».

«Історія падіння метеориту «Кримка» та збору його зразків» постає в матеріалі доктора геолого-мінералогічних наук В. Симоненко та кандидата геологічних наук К. Шкурєнка.

Рубрика «Нам пишуть» представляє інформацію М. Олійник-Дьомочко про стартування проекту Global Ukraine Business Hub, який має на меті просування українських брендів за кордоном, повідомлення І. Тарабана щодо 8 нових фільмів про видатних науковців-медиків і лист Миколи та Магди Мушинків зі Словаччини (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news1/Pages/View.aspx?MessageID=2924>). – 2018. – 25.01).

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Згідно з Протоколом до Угоди про наукове співробітництво між Польською академією наук (ПАН) і Національною академією наук (НАН) України на 2018 – 2020 рр. у поточному році ПАН прийме у своїх науково-дослідних інститутах молодих вчених установ НАН України (до 35 років) для проходження стажування з усіх галузей наук.

Організаційні та фінансові умови зазначених візитів до Польщі викладено в Додатку 3 Протоколу до Угоди про наукове співробітництво між ПАН і НАН України на 2018 – 2020 рр.

Охочі взяти участь у конкурсі мають надати коротку наукову біографію (CV) англійською та українською мовами за формою, що додається.

CV разом із супровідним листом необхідно подати до Відділу міжнародних зв'язків НАН України не пізніше 25 лютого 2018 р. на адресу: 01601 МСП, Україна, Київ 30, вул. Володимирська, 54, Президія Національної академії наук України, Відділ міжнародних зв'язків НАН України. Наявність електронних версій обов'язкова (надсилати у форматі DOC на електронну адресу: petrushenko@nas.gov.ua).

Після прийняття польською стороною рішення щодо схвалених кандидатур для здійснення візитів до Польщі, відповідне оголошення буде розміщено на офіційному веб-сайті НАН України.

Довідки за телефоном: 234-37-28 (Петрушенко Г. Г.) (*Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news1/Pages/View.aspx?MessageID=2924>). – 2018. – 23.01*).

Питання фінансування НАН України

Останнім часом співробітниками деяких установ НАН України у засобах масової комунікації поширюється викривлена інформація щодо розподілу базового бюджетного фінансування Академії в 2018 р., висуваються огульні звинувачення на адресу Президії НАН України у нібито відсутності прозорості у цьому процесі.

У зв'язку з цим нагадуємо, що детальна інформація щодо бюджетного фінансування НАН України на 2018 р. була оприлюднена на сайті Академії 9.01.2018 р. (<http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=3687>) та надіслана до всіх установ.

Розподіл між установами базового фінансування та фінансування цільових програм відділень НАН України, яке сумарно становить 83,1% від загального обсягу фінансування за основною бюджетною програмою, відбувається за поданням відповідних відділень, яке, як правило, розглядається на засіданні Бюро відділення. При розподілі обсягів базового бюджетного фінансування між установами кожним відділенням береться до уваги не тільки кількісний та якісний склад або штатний розпис установи та особливості утримання приміщень і територій (комунальні платежі, оплата енергоносіїв тощо), а й «собівартість» наукових досліджень (наявність експериментальної бази, парку наукових приладів, необхідність використання витратних матеріалів та хімреактивів тощо).

Відповідно до поданих відділеннями НАН України пропозицій усім установам Академії було виділено їх обсяги фінансування на 2018 р. за бюджетною програмою «Фундаментальні дослідження, прикладні наукові і науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими

програмами і державним замовленням, підготовка наукових кадрів, фінансова підтримка розвитку наукової інфраструктури та наукових об'єктів, що становлять національне надбання, забезпечення діяльності наукових бібліотек» (КПКВК 6541030). Кошти за січень місяць кожній бюджетній установі НАН України було доведено 12.01.2018 р.

На жаль, виділених за зазначеною бюджетною програмою коштів не достатньо для забезпечення роботи наукових установ у режимі повної зайнятості, оскільки з 1 січня 2018 р. мінімальна заробітна плата встановлена у розмірі 3723 грн (+16,3 %) і I розряд ЄТС – 1762 грн (+10,125 %). Враховуючи зазначене, Президія НАН України спільно з ЦК профспілки працівників НАН України обґрунтовували збільшення видатків за КПКВК 6541030 на необхідний фонд оплати праці у режимі повної зайнятості на 270,972 млн грн перед другим читанням Держбюджету на 2018 р. Ця пропозиція була підтримана Комітетом Верховної Ради з питань науки і освіти. Проте вона не була врахована народними депутатами під час остаточного голосування.

Отже, за нинішнього обсягу фінансування за КПКВК 6541030 вийти на режим повної зайнятості по всіх установах Академії неможливо (виняток становлять лише ті установи, які у 2015–2017 рр. суттєво оптимізували свою структуру і штати працівників та за рахунок позабюджетних доходів можуть істотно покращити ситуацію з фінансуванням своєї діяльності).

Певною мірою ситуацію з фінансуванням установ може покращити започаткування бюджетної програми «Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень» (КПКВК 6541230), на яку передбачено 500 млн грн.

Відповідно до бюджетного запиту НАН України на 2018 р., узгодженого з Міністерством фінансів України, та постанови Президії НАН України від 13.12.2017 р. № 346 кошти за цією програмою спрямовуватимуться на: адресну підтримку пріоритетних досліджень; виконання на конкурсній основі найважливіших для держави наукових досліджень, а також науково-технічних розробок з високим ступенем готовності, у тому числі в інтересах національної безпеки та оборони; придбання новітнього та модернізацію існуючого унікального наукового обладнання; виявлення та утвердження в науковому середовищі молодих талановитих дослідників; подальшу інтеграцію вітчизняного наукового потенціалу у світовий науковий простір.

Розподіл обсягів фінансування за цією бюджетною програмою буде визначено окремим рішенням Президії НАН України після затвердження Кабінетом Міністрів України відповідного порядку використання бюджетних коштів та паспорту бюджетної програми. На сьогодні проект зазначеного порядку використання коштів Академією вже розроблено та листом від 15.01.2018 р. №9з/45-6 надіслано на розгляд Міністерству фінансів України.

Відповідно до лімітної довідки про бюджетні асигнування та кредитування, доведеної Міністерством фінансів України (лист від 20.12.2017 р. № 04130-17-9/35910), фінансування за новою бюджетною

програмою НАН України КПКВК 6541230 буде розпочато лише у липні 2018 р. Тому Академія звернулася до першого віце-прем'єр-міністра України С. І. Кубіва (лист від 22.12.2017 р. № 9з/2095-1) та Міністерства фінансів України (лист від 27.12.2017 р. № 9з/2117-6) з обґрунтованим клопотанням про наближення видатків за бюджетною програмою КПКВК 6541230 на початок II кварталу 2018 р.

Підготовка пропозицій щодо адресної підтримки у 2018 р. пріоритетних досліджень у наукових установах НАН України буде здійснюватися секціями і відділеннями Академії. При цьому буде враховано результати оцінювання ефективності діяльності наукових установ за новою методикою, затвердженою постановою Президії НАН України від 15.03.2017 р. № 75, та заходи, вжиті в процесі оптимізації мережі та внутрішньої структури установ відповідно до постанови Президії НАН України від 20.01.2016 р. № 11.

Слід звернути увагу на те, що протягом останніх років разом із скороченням загального фінансування Академії суттєво зменшувалися й видатки за бюджетною програмою, у межах якої фінансується діяльність Президії НАН України. Принагідно зазначимо, що з метою запобігання «конфлікту інтересів» фінансування центральних органів управління головних розпорядників бюджетних коштів, у тому числі Президії НАН України, здійснюється за окремою бюджетною програмою.

Так, у 2015 р. обсяги фінансування за цією програмою зазнали скорочення порівняно з 2014 р. на 17,2%, а видатки на заробітну плату з нарахуваннями зменшились на 19,5% (за бюджетною програмою, за якою фінансуються наукові установи Академії, зменшення було відповідно 5,7% та 10,0%). У 2017 р. вперше за останні три роки обсяг фінансування Президії НАН України збільшився на 24,5% відносно минулорічних показників, а наукових установ НАН України – на 30,8%.

Збільшення обсягів фінансування Президії НАН України у 2018 р. пов'язане, насамперед із прийнятим урядом рішенням про відзначення на державному рівні 100-річчя Національної академії наук України. При цьому відсоток збільшення фонду оплати праці працівників апарату Президії НАН України практично відповідає відсотку збільшення обсягу базового фінансування наукових установ за основною бюджетною програмою Академії (КПКВК 6541030).

Підкреслимо, що робота в напрямі збільшення фінансування Академії в 2018 р., безумовно, буде продовжуватись. Для цього Президія НАН України буде звертатися до Міністерства фінансів, Кабінету Міністрів, Верховної Ради України щодо збільшення обсягів фінансування Академії у 2018 р.

Закликаємо тих, хто знято критикує керівництво Академії, вдумливо розібратися у ситуації і не вдаватися до деструктивних дій, а тим більше спроб «силового» вирішення цього дуже складного і болючого питання.

Сподіваємося, що наявні труднощі мають тимчасовий характер і спільними зусиллями ми зможемо добитися значного покращення фінансового становища Академії (*Національна академія наук України*

(<http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news1/Pages/View.aspx?MessageID=2924>). – 2018. – 25.01).

30 січня 2018 р. на сайті платформи «Дім інновацій» було опубліковано інтерв'ю з віце-президентом Національної академії наук України, директором Інституту теоретичної фізики імені М. М. Боголюбова НАН України академіком А. Г. Загороднім.

Якими є цьогорічні обсяги бюджетного фінансування Академії, на що вони спрямовуватимуться і які перспективи та можливості відкривають перед науково-дослідними інститутами й окремими науковими колективами? В який спосіб і за якими критеріями здійснюється оцінювання ефективності діяльності наукових установ НАН України і на що впливають його результати? Як Академія підтримує та планує надалі підтримувати наукову молодь? Наскільки істотною є грантова підтримка, за яку українські науковці конкурують в межах програми ЄС «Горизонт 2020», і як підвищувати їхню конкурентоспроможність за цим напрямом? Як розвивається співпраця Академії з приватним сектором і з міжнародними партнерами? Відповіді на ці й низку інших запитань шукайте за посиланням: <https://innovationhouse.org.ua/statti/anatolyj-zagorodnyj-maksymalno-yntegryrovat-molodyh-uchenyh-v-evropu/> *(Національна академія наук України (<http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news1/Pages/View.aspx?MessageID=2924>). – 2018. – 31.01).*

Аерокосмічна наука

15 січня 2018 р. Інтернет-ресурс Dero.ua опублікував інтерв'ю з молодою вченою і популяризаторкою науки, науковим співробітником лабораторії супутникових досліджень ближнього космосу Інституту космічних досліджень НАН України та ДКА України Т. Ковальчук-Скороход.

Т. Ковальчук-Скороход вивчає динаміку термосфери Землі (верхній шар атмосфери) та є співавтором нової методики оброблення даних щодо нейтрального газу з іоносферних супутників. «За допомогою таких [іоносферних] досліджень ми сподіваємося, наприклад, визначити локалізовані збурення газів як провісників землетрусів (хоча землетруси за чим тільки вже не намагаються передбачати!). Навчитися визначати звідки починається стихійне лихо і куди йде. Якщо вийде, це буде доволі революційним результатом для світової науки. І це буде додатковою причиною для України запустити у цей шар власний супутник. ...створення нового супутника координує саме наша лабораторія. Проект називається “Іоносат-Мікро”, а сам супутник – “Мікросат-М”. Літати він буде на трохи більших висотах, ніж необхідно для такого роду досліджень (якщо він пропрацює понад півроку, то зможе бути мені корисним [для подальших

досліджень], бо його висота зменшуватиметься)», – пояснює вчена. Одна з важливих складових проекту – вже створена перспективна база даних PROMIS, яка міститиме всі параметри іоносфери, що надходитимуть від українських супутників, і якою зможуть користуватися зарубіжні науковці.

Т. Ковальчук-Скороход є також організаторкою й активною учасницею регулярних науково-популярних заходів (переважно безкоштовних) для широкого кола слухачів, у першу чергу – дітей. Наприклад, зі сміттєвих пакетів вона сконструювала пересувний планетарій, за допомогою якого пояснює розташування окремих зір і сузір'їв на небосхилі. Крім того, науковиця стала співзасновницею спеціального порталу education-project.space, покликаного полегшити комунікацію між організаціями й ініціативами, що популяризують космічні дослідження в Україні.

Проте через хронічне недофінансування науки самого ентузіазму для наукової діяльності й для популяризації її в суспільстві починає бракувати дедалі відчутніше, зауважує Т. Ковальчук-Скороход: «Я люблю Україну, але почала втрачати надію. Раніше казала: “Нізащо не поїду працювати за кордон. І у нас вистачає талановитих людей, хочеться з ними щось робити”. Але цього року бажання притупилося. Тож тепер допускаю можливість зайнятися закордонним проектом. У країні потенціал, безумовно, є, але людський фактор і беззаконня у владному комплексі (всі це бачать і про це говорять так чи інакше) не дасть цьому потенціалу пустити коріння. І якби навести лад у владних рядах (надії на це у мене лишилось може 6%), зробити так, аби фінансування мудро перерозподілялося, то за п'ять років Україна могла б потрапити у список світових лідерів космічної галузі. Адже у нас чудовий потенціал, і ця галузь могла б стати для країни одним із основних векторів розвитку».

Про досвід участі у варшавських «Наукових пікніках», дослідницькі плани й плани з написання науково-пізнавальної книги для дітей і вчителів, шлях із гандболу в астрономію та мандри українськими астрономічними локаціями з журналістом видання New York Times читайте в повному тексті інтерв'ю вченої. Публікація New_York_Times (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news1/Pages/View.aspx?MessageID=2924>). – 2018. – 26.01).

Питання екології та уникнення техногенних катастроф

Про причини цвітіння води в найбільшій водній артерії нашої країни – Дніпрі – та можливі шляхи вирішення цієї проблеми сайту «Тексти» розповіли вчені Інституту гідробіології НАН України – провідний науковий співробітник відділу загальної та санітарної гідробіології доктор біологічних наук, професор В. Щербак і науковий співробітник відділу іхтіології та гідробіології річкових систем О. Савицький.

Зелене забарвлення Дніпра в теплу пору року спричинене «цвітінням» ціанофітів, відомих також як синьозелені водорості. Останніми роками науковці дедалі частіше фіксують це явище, що супроводжується формуванням у водоймах надлишкової кількості фітомаси. Як пояснив В. Щербак, синьозелені водорості утворюють численні колонії, що можуть налічувати тисячі клітин, скупчення цих водоростей здатні досягати значної чисельності й біомаси.

Застоювання води у водосховищах Дніпра знижує здатність річки до природного самоочищення. Забудова берегів водоймищ Дніпра, яка нерідко відбувається із порушенням чинного законодавства, також призводить до погіршення екологічного стану дніпровського каскаду.

Вчені зазначають, що при створенні водосховищ було затоплено великі обсяги родючого ґрунту – чорнозему, поживні речовини з якого (в тому числі азотні і фосфатні сполуки) досі слугують ресурсом для розвитку синьозелених водоростей.

Проте головною серед причин регулярного позеленіння українських водойм учені-гідробіологи називають перевищення концентрації фосфатів в акваторіях. Ці речовини потрапляють до водойм переважно з різноманітними мийними засобами, які й досі широко використовуються в Україні.

При інтенсивному «цвітінні» кількість кисню у придонних горизонтах суттєво знижується, що негативно впливає на розвиток донних організмів, які є кормовою базою риб. Крім того, синьозелені водорості, які концентруються у поверхневих шарах води, затримують сонячне проміння при його проникненні в товщу води, через що планктонні водорості починають відмирати, виділяючи токсини, й осідати, утворюючи донні відкладення, котрі перешкоджають швидкому оздоровленню акваторії.

«Наші водоймища багаті на азот і фосфати. І якщо ці елементи перестають потрапляти ззовні, то азот і фосфати все одно продовжують вивільнятися з донних відкладів», – говорить В. Щербак.

Докладніше про це, а також про вітчизняний і зарубіжний досвід відновлення водних екосистем та реабілітації водойм і можливості його застосування читайте в повному тексті публікації – за посиланням: <http://texty.org.ua/d/static/wrack/> (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news1/Pages/View.aspx?MessageID=2924>). – 2018. – 26.01).

Наука і влада

16 січня 2018 р. відбулося перше засідання Національної ради України з питань розвитку науки і технологій на чолі з Прем'єр-міністром України В. Б. Гройсманом.

На засіданні були присутні члени Наукового й Адміністративного комітетів Національної ради, а також народні депутати України, урядовці, представники наукової спільноти та громадськості.

На порядок денний було винесено три питання: основні підходи до середньострокового планування фінансового забезпечення наукової сфери на 2018–2020 рр.; створення Національного фонду досліджень України; запровадження базового фінансування наукової діяльності закладів вищої освіти за результатами їхньої державної атестації за напрямками досліджень.

Відкриваючи засідання, голова Національної ради В. Б. Гройсман розпочав свій виступ словами: «Мені буде цікаво почути ваші думки». Ситуація, коли уряд хоче слухати представників науки, є новим та багатообіцяючим явищем в історії незалежної України – основний час засідання Національної ради зайняла відверта розмова між урядовцями й ученими про ситуацію, що склалась у вітчизняній науковій сфері.

Міністр освіти і науки України Л. М. Гриневич у своїй доповіді звернула увагу на те, що впродовж останнього часу діалог між науковою спільнотою, владою та бізнесом було втрачено. Ключовими для відродженні цього діалогу є, з одного боку, виконання рекомендацій міжнародного Європейського аудиту, який було проведено з ініціативи МОН України. В цих рекомендаціях ідеться, серед іншого, про необхідність реалізації амбітних реформ у національній науковій сфері, а також необхідність твердого наміру і готовності уряду гідно її фінансувати.

Голова Наукового комітету, завідувач відділу хімії твердого тіла Інституту загальної та неорганічної хімії імені В. І. Вернадського НАН України академік НАН України А. Г. Білоус розпочав свій виступ з того, що наша держава перебуває на перетині трьох викликів. Ідеться про наявність країни-агресора, низький рівень національного економічного й соціального розвитку та паралельне розгортання у світі нової промислової революції. Будь-які виклики потребують нових рішень, нової політики й узгоджених спільних зусиль усіх стейкхолдерів (зацікавлених сторін) – влади, науки, бізнесу. Вирішення цих проблем лежить у площині реалізації Рекомендацій Європейського аудиту, пріоритетів Європейського дослідницького простору та нової вітчизняної інноваційної політики. Академік А. Г. Білоус у своєму виступі не лише окреслив виклики, котрі стоять сьогодні перед українською наукою, а й наголосив на тому, що руйнування наукової сфери, зокрема скорочення її потенціалу мало не вп'ятеро, яке розпочалося з 1990-х років, торкнулося, у першу чергу, галузевої науки. Як зазначив голова Наукового комітету, нині можна говорити вже навіть про те, що реально перервано шлях від отримання наукових результатів до їхнього впровадження у виробництво. Це зумовлено різними чинниками об'єктивного й суб'єктивного характеру. Серед них – катастрофічне скорочення видатків на науку, фізична й моральна застарілість науково-технічної бази, падіння престижу науки в соціумі (зокрема серед молоді), масовий відтік високваліфікованих наукових кадрів за кордон, у цілому ж – режим несприяння розвитку наукових досліджень з боку уряду й необґрунтоване очікування швидких і прямих результатів від науки. Як наголосив А. Г. Білоус, нагальною потребою для країни є піднесення престижу науки та науковців, плекання наукового потенціалу і збереження його як золотого

фонду України, а також соціальна підтримка вчених. Важливим є й ухвалення законів, що полегшили б і забезпечили ефективну роботу науковців і наукових установ, зокрема вдосконалення митних правил ввезення до України наукових реагентів і наукового-технічного обладнання. Не останню роль відіграє питання забезпечення молодих науковців житлом і підвищення заробітної платні дослідників до рівня, передбаченого Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність».

Лейтмотивом виступів багатьох учасників засідання стало питання про зв'язок науки з бізнесом. Як афористично підсумував А. Г. Білоус, науково-технічний прогрес – це танець двох: науки і промисловості.

Реагуючи на виступ голови Наукового комітету, Прем'єр-міністр України запевнив у своїй підтримці української науки. Водночас він сказав, що готовий забезпечити всі необхідні потреби вітчизняної науки, якщо наукова спільнота представить модель прозорого й ефективного використання коштів, які держава виділяє на потреби цієї галузі. Чинну модель глава уряду назвав неефективною. Кабінет Міністрів України чекає від наукової спільноти й, у першу чергу, від Наукового комітету конкретних пропозицій щодо системних змін у науковій сфері та в моделі її взаємодії з урядом, наголосив В. Б. Гройсман.

Подібною була й основна тема виступу міністра фінансів України О. О. Данилюка, який закликав до кардинальних і системних змін в українській науці. На його думку, у сучасному глобалізованому світі вже не працює система, за якою наука орієнтується на закриту економіку. Модель, котра збереглася ще з радянських часів, слід змінити. Нагальною, за словами урядовця, є необхідність включення в глобальний науково-технічний процес і комерціалізація здобутих українською наукою результатів. Жодне додаткове фінансування не може змінити ситуацію в галузі, якщо суттєво не змінювати механізми його розподілу. На чинну систему завжди бракуватиме коштів. Уряд готовий фінансувати реальні реформи – таким є основний зміст звернення О. О. Данилюка.

Ключовим механізмом системних змін, як підкреслили представники Наукового комітету, має стати ефективна діяльність новоствореного Національного фонду досліджень України. Голова робочої групи Наукового комітету зі створення Національного фонду досліджень України, завідувач відділу клітинної біології та біотехнології Інституту харчової біотехнології та геноміки НАН України член-кореспондент НАН України А. І. Ємець відзначила, що згідно з Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» створення цього фонду як нового інструменту фінансування науки є одним з основних і найважливіших завдань Наукового комітету Національної ради. Науковий комітет відповідально поставився до її вирішення, провівши семінари й консультації з західними колегами, зокрема німецькими, австрійськими, польськими, чеськими. Враховуючи найкращі європейські практики та досвід передових країн світу щодо діяльності подібних наукових фондів, Науковий комітет розробив проект Положення

«Про Національний фонд досліджень України» і запропонував його для затвердження Кабінетом Міністрів України.

Саме створення Національного фонду досліджень України відкриває можливість на конкурсній основі, прозоро, чесно й об'єктивно відбирати та фінансувати фундаментальні дослідження, а також прикладні наукові розробки за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки. А. І. Ємець у своєму виступі наголосила, що основними векторами грантової підтримки фонду мають стати: розвиток матеріально-технічної бази наукових досліджень (тобто покращення дослідницької інфраструктури); розвиток науково-технічних розробок високого рівня (excellence research); розбудова міжнародної наукової співпраці (у тому числі програм наукової мобільності); розширення можливостей наукового стажування вчених (зокрема молодих) за кордоном; трансфер знань та їх поширення у суспільстві; підтримка проектів молодих учених як запорука подальшого розвитку науки й припинення відпливу наукових кадрів з України.

Реагуючи на головну тезу виступу Прем'єр-міністра України щодо необхідності створення нової моделі фінансування науки, член Наукового комітету, провідний науковий співробітник відділу математичної фізики Інституту математики НАН України доктор фізико-математичних наук Р. М. Черніга висловив думку про те, що якнайшвидше створення згаданого фонду і його наповнення фінансовими ресурсами з метою створення реального конкурентного середовища у вітчизняній науковій сфері могло б стати основою такої нової моделі. При цьому Р. М. Черніга наголосив, що держава не може вимагати віддачі від фонду вже за рік – потрібно щонайменше три роки послідовно нарощувати фінансування фонду (до 2022 р. він має оперувати щонайменше 20% коштів від усього фінансування на науку), а вже потім порушувати питання про його ефективність.

Член Наукового комітету, провідний науковий співробітник відділу фізико-металургійних проблем електрошлакових технологій Інституту електрозварювання імені Є. О. Патона НАН України доктор технічних наук, професор Г. П. Стівченко відзначила, що інвестувати в науку можуть і мають також вітчизняна промисловість та бізнес, і потрібно шукати ефективну модель такої співпраці.

Заступник голови Наукового комітету, професор Інституту високих технологій Київського національного університету імені Тараса Шевченка доктор фізико-математичних наук О. К. Колежук висловив упевненість, що попри всю складність задачі створення нової моделі функціонування науки Науковий комітет зможе в короткий термін запропонувати урядові низку «реанімаційних» заходів, спрямованих на запобігання відтоку мізків, підвищення престижу науки в суспільстві, створення стимулів для залучення інвестицій у науку й підвищення ефективності використання коштів, що виділяються на наукові дослідження.

Крім того, члени Наукового комітету наголосили на необхідності реформування системи присудження наукових ступенів, яка спричинила вал

дисертаційних робіт низької якості в галузях педагогічних, економічних, юридичних і медичних наук.

Зокрема, член Наукового комітету, директор комунальної лікувально-профілактичної установи «Східноукраїнський спеціалізований центр медичної генетики та пренатальної діагностики» член-кореспондент НАМН України С. Б. Арбузова привернула увагу до питання, котре, поряд зі станом фінансування, дуже турбує Науковий комітет. Ідеться про репутацію вітчизняної науки. С. Б. Арбузова відзначила, що молоді вчені їдуть із країни не лише через низькі зарплати: один з їхніх аргументів на користь від'їзду – це відсутність поваги до вченого, оскільки сьогодні існує проблема значної кількості «липових» дипломів у осіб, які не мають жодного стосунку до науки. Тільки з вересня 2016 р. по грудень 2017 р. видано близько 9 тис. дипломів докторів і кандидатів наук (і це ще без урахування «врожаю» дисертацій за останні 2 місяці минулого року). Таким чином, цінність наукових ступенів та звань нівельовано, і це – прямий результат недбалості системи атестації наукових кадрів з довготривалими наслідками. Країна, що взяла курс на відродження науки, має припинити потурання незаслуженому присудженню наукових ступенів і звань, підсумувала С. Б. Арбузова.

Член Наукового комітету, завідувач відділу сенсорної сигналізації Інституту фізіології імені О. О. Богомольця НАН України доктор біологічних наук, професор Н. В. Войтенко висловила думку, що створення нової моделі функціонування науки потребує, у першу чергу, повного аудиту чинних наукових інституцій. Причому кожна з трьох складових української науки – фундаментальна, прикладна й гуманітарна – потребує специфічного диверсифікованого підходу в оцінюванні.

Перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти О. В. Співаковський недвозначно висловив повну підтримку починань Наукового комітету та запропонував таку схему співпраці: Науковий комітет подає пропозиції щодо необхідних законодавчих змін до уряду, який їх офіційно вносить на розгляд парламенту, а профільний парламентський комітет забезпечує їхнє негайне ухвалення.

Під час засідання пролунала також пропозиція міністра освіти і науки України Л. М. Гриневич доручити виконання функцій заступника голови Національної ради України з питань розвитку науки і технологій профільному віце-прем'єр-міністрові. Проте, за словами першого заступника голови Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти О. В. Співаковського, це призвело б до невинновданого послаблення впливу Національної ради. Крім того, таке доручення потребує внесення відповідних законодавчих змін. На прохання представників Наукового комітету вирішення цього питання перенесено на наступне засідання Національної ради.

Закриваючи зібрання, Прем'єр-міністр України доручив найближчим часом організувати зустріч науковців і бізнесменів та підготувати пакет змін до законодавства (зокрема митного), які забезпечили б ефективне функціонування української науки й сприяли швидким системним змінам у

цій сфері (*Національна академія наук України* (<http://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news1/Pages/View.aspx?MessageID=292>)). – 2018. – 19.01).

До уваги держслужбовця

С. Блиндарук, мол. наук. співроб. НБУВ

Статистика в Україні. Довідкові видання у фондах НБУВ (1994–2017 рр.)

(Закінчення, початок у № 2)

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

1. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва = Activity of large, middle-size, small and micro-entrepreneurship entities : стат. зб. / Держ. служба статистики України ; за ред. М. С. Кузнецової. – Київ.

2013. – 2014. – 497 с.

2014. – 2015. – 479 с.

2015. – 2016. – 513 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ж74484

Шифр зберігання ВНБІ: У8(4УК)я2 Д50

2. Діяльність суб'єктів господарювання, 2009 = Activity of enterprises : стат. зб. / Держ. ком. статистики України ; [за ред. І. М. Жук]. – Київ, 2010. – 447 с. : табл.

Шифр зберігання НБУВ: СО30856

Шифр зберігання ВНБІ: У8(4УК)я2 Д50

Діяльність суб'єктів господарювання, 2010 = Activity of business entities, 2010 : стат. зб. / Держ. служба статистики України ; [за ред. І. М. Жук]. – Київ, 2011. – 453 с.

Шифр зберігання НБУВ: СО30777

2011. – 2012. – 467 с.

Шифр зберігання НБУВ: СО31592

2012. – 2013. – 839 с.

Шифр зберігання НБУВ: СО33052

2013 / [за ред. М. С. Кузнецової ; відп. за вип. О. М. Колпакова]. – Київ, 2014. – 474 с. : рис., табл.

Шифр зберігання НБУВ: СО33532

2014. – 2015. – 464 с. : рис., табл.
Шифр зберігання НБУВ: СО34033

2015. – 2016. – 483 с. : іл.
Шифр зберігання НБУВ: СО34906
Шифр зберігання ВНБІ: У8(4УК)я2 Д50

3. Економіка України за 1991–2009 роки / НАН України. Ін-т екон. та прогнозув. ; за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – Київ : Держкомстат України, 2010. – 112 с.

Шифр зберігання НБУВ: Со30163
Шифр зберігання ВНБІ: У8(4УК)я2 Е45

4. Економічна активність населення у [1995–2015 рр.] : стат. зб. – Київ, 1996–2016. – Виходить щорічно. – Отримується з 1996.

... у 1995 році / М-во стат. України ; відп. за вип. Н. В. Григорович. – 1996. – 162 с.

... у 1996 році : стат. зб. / Держ. ком. стат. Укр. ; відп. за вип. Н. В. Григорович. – 1998. – 185 с.

2003 рік. – 2004. – 214 с.

2004 рік. – 2005. – 256 с.

2005 рік. – 2006. – 238 с.

2006 рік. – 2007. – 228 с.

2007 рік. – 2008. – 224 с.

2008 рік. – 2009. – 234 с.

2009 рік / відп. за вип. І. В. Сенік. – 2010. – 207 с.

2010 рік / Держ. служба статистики України ; відп. за вип. І. В. Сенік. – 2011. – 207 с.

2011 рік. – 2012. – 207 с.

2012 рік. – 2013. – 208 с.

2013 рік. – 2014. – 199 с.

2014 рік. – 2015. – 207 с.

2015 рік. – 2016. – 201 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ж69831

Шифр зберігання ВНБІ: С6(4УК)я2 Е45

5. Житловий фонд України у ... році : стат. бюл. / Держ. ком. статистики України. – Київ, 2006–2014. – Отримується з 2004.

у 2005 році. – 2006. – 377 с.

Шифр зберігання НБУВ: Со27022

у 2006 році / Держ. ком. статистики України ; відп. за вип. І. В. Калачова. – 345 с.

у 2007 році. – 2008. – 350 с.

у 2008 році. – 2009. – 351 с.

у 2009 році. – 2010. – 351 с.

у 2010 році / Держ. служба статистики України ; відп. за вип. І. В. Калачова. – 2011. – 375 с.

у 2013 році. – 2014. – 99 с.

у 2014 році / відп. за вип. О. О. Кармазіна. – 2015. – 90 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ж73282

Шифр зберігання ВНБІ: У8(4УК)24я2 Ж74

6. Заробітна плата за професійними групами у 2012 році (за матеріалами вибіркового обстеження) : стат. зб. / Держ. служба статистики України ; відп. за вип. І. В. Сенник. – Київ, 2013. – 167 с.

Шифр зберігання НБУВ: СО32955

Шифр зберігання ВНБІ: С6(4УК)я2 3-35

7. Зовнішня торгівля України = Внешняя торговля Украины = Ukraine's foreign trade : стат. зб. / Держ. ком. статистики України. – Київ, 2004 – 2016. – Текст укр., рос., та англ. мовами.

за [2000–2003] роки авт. кол.: С. В. Чернишева [та ін.] ; ред. Ю. М. Остапчук. – 2004. – 93 с.

Шифр зберігання НБУВ: СО25950

за [2000–2004] роки / відп. за вип. С. В. Чернишева ; ред. Ю. М. Остапчук. – 2005. – 115 с.

Шифр зберігання НБУВ: СО26507

за [2000–2005] роки / ред. Ю. М. Остапчук. – 2006. – 122 с.

Шифр зберігання НБУВ: СО27019

за [2001–2006] роки / відп. за вип. А. О. Фризоренко. – 2007. – 121 с.

Шифр зберігання НБУВ: СО27568

за [2002–2007] роки. – 2008. – 108 с.

Шифр зберігання НБУВ: СО28287

за [2010–2014] роки / Держ. служба статистики України. – Київ : Консультант, 2015. – 101 с.

Шифр зберігання НБУВ: СО34151

за [2013–2015] роки / Держ. служба статистики України. – Київ : Держ. служба статистики України, 2016. – 101 с.

Шифр зберігання НБУВ: СО34995
Шифр зберігання ВНБІ: У8(4УК)я2 З-78

8. Зовнішня торгівля України товарами та послугами у ... році :
стат. зб. / Держ. ком. статистики України. – Київ, 2004.

у 2003 році: Т. 1 / С. В. Чернишева [та ін.] ; ред. Ю. М. Остапчук. – 2004. – 147 с.

у 2003 році: Т. 2. – 2004. – 265 с.

Шифр зберігання НБУВ: С10448/Т. 1–2

у 2006 році: Т. 1: [2001–2006 роки] / відп. за вип. А. О. Фризоренко. – 2007. – 172 с.

у 2006 році: Т. 2 [2006 рік]. – 2007. – 236 с.

Т. 3: [2006 рік]. – 2007. – 114 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ж72587

Шифр зберігання ВНБІ: У8(4УК)я2 З-78

Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності у ... кв. ... року : стат. зб.
/ Держ. ком. статистики України. – Київ, 2004 – 2012.

1995–2003 роки / підгот.: Т. Й. Свешнікова [та ін.]. – 2004. – 146 с.

Шифр зберігання НБУВ: СО25806

1995–2004 роки / відп. за вип. Н. Г. Луценко. – 2005. – 151 с.

Шифр зберігання НБУВ: Вс40563

1996, 2001–2008 роки / за ред. Л. М. Овденко ; відп. за вип. Н. Г. Луценко. – 2008. – 55 с.

Шифр зберігання НБУВ: Со28028

1996, 2002–2010 роки / за ред. Л. М. Овденко. – 2010. – 60 с.

1996, 2003–2011 роки. – 2011. – 66 с.

1996, 2004–2012 роки / Держ. служба України. – 2012. – 66 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ж72911

1996, 2004–2013 роки / [за ред. Овденко Л. М.]. – 2013. – 69 с. : рис.,
табл.

Шифр зберігання НБУВ: СО32173

Шифр зберігання ВНБІ: У8(4УК)8я2 І-58

9. Національні рахунки України за ... рік = Nacional Accounts of Ukraine for...: стат. зб. / Держ. ком. стат. України. – Київ.

за 1990–2000 роки. – 2002. – 392 с.
Шифр зберігання НБУВ: ВС36670

за 2007 рік / за ред. І. М. Нікітіної ; відп. за вип.: О. Ю. Беглова,
О. О. Москвін. – 2009. – 248 с.

за 2008 рік. – 2010. – 248 с.

за 2009 рік. – 2011. – 172 с.

за 2010 рік / Держ. служба статистики України ; за ред. І. М. Нікітіної ;
відп. за вип. О. О. Москвін. – 2012. – 158 с.

за 2011 рік. – 2013. – 172 с.

за 2012 рік / за ред. І. М. Нікітіної ; відп. за вип.: О. М. Трипутень
[та ін.] – 2014. – 151 с.

за 2013 рік. – 2015. – 163 с.

за 2014 рік. – 2016. – 179 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ж72357

Шифр зберігання ВНБІ: У8(4УК)я2 Н35

10. Паливно-енергетичні ресурси України [за 2013–2015 рр.] : стат.
зб. = Fuel and energy resource of Ukraine : стат. зб. / Держ. служба статистики.
– Київ. – Текст укр., англ.

за 2013–2014 роки / під керівництвом А. О. Фризоренко ; відп. за вип.
В. М. Божок. – 2015. – 324 с.

Шифр зберігання НБУВ: Со34150

за 2014–2015 роки. – 2016. – 156 с. : табл., схеми

Шифр зберігання НБУВ: Со34986

Шифр зберігання ВНБІ: У8(4УК)305/307я2 П14

11. Сільське господарство України = Agriculture of Ukraine : стат. зб.
/ Держ. ком. України. – Київ. – Текст парал. укр., англ. мовами.

за 1990–2004 роки / під заг. керівництвом Ю. М. Остапчука ; відп. за
вип. О. М. Прокопенко. – 2005. – 340 с.

за 1990–2005 роки. – 2006. – 366 с.

за 1990–2006 роки. – 2007. – 367 с.

за 1990–2013 роки / Держ. служба України ; відп. за вип.
О. М. Прокопенко. – 2014. – 399 с.

за 1990–2014 роки / Держ. служба України ; відп. за вип.
О. М. Прокопенко. – 2015. – 379 с.

за 1990–2015 роки. – 2016. – 360 с.

за 2000–2016 роки. – 2017. – 246 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ж72783

Шифр зберігання ВНБІ: У8(4УК)я2 С36

ДЕРЖАВА І ПРАВО УКРАЇНИ

12. Злочинність в Україні : стат. зб. / Держ. ком. статистики України ; відп. за вип. І. Калачова. – Київ, 2008. – 117 с.

Шифр зберігання НБУВ: Вc45558

Шифр зберігання ВНБІ: X89(4Ук)я2 3-68

КУЛЬТУРА. ОСВІТА. НАУКА

НАУКА

13. Наука України : стат. зб. [1991–1996]. – Київ, 1996–1997.

1991–1995 роки / М-во статистики України ; авт. кол.: В. П. Жукович [та ін.]. – 1996. – 112 с.

Шифр зберігання НБУВ: CO23816

1991–1996 роки / Держ. ком. статистики України ; авт. кол.: О. І. Ізотенко, Є. М. Жуйкова, О. М. Кузнецова, І. В. Коряк. – 1997. – 109 с.

Шифр зберігання НБУВ: BC32999

Шифр зберігання ВНБІ: C6(4Ук)я2 Н34

14. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : стат. зб. : [1998–2015 роки] / Держ. ком. статистики України. – Київ, 1999–2016.

1991, 1995–1998 роки / підгот.: О. М. Кузнецова [та ін.] ; відп. за вип. Н. Г. Луценко. – 1999. – 287 с.

Шифр зберігання НБУВ: BC33629

1991, 1995, 1997–1999 роки. – 2000. – 318 с.

Шифр зберігання НБУВ: CO24254

1991, 1995, 1998–2000 роки. – 2001. – 290 с.

Шифр зберігання НБУВ: CO24484

2003 рік / підгот.: О. І. Білоконь [та ін.] ; відп. за вип. І. В. Калачова. – 2004. – 360 с.

Шифр зберігання НБУВ: CO26008

2004 рік. – 2005. – 360 с.

Шифр зберігання НБУВ: CO26528

2005 рік / відп. за вип. І. В. Калачова. – 2006. – 362 с.

Шифр зберігання НБУВ: CO27108

2006 рік. – 2007. – 351 с.
Шифр зберігання НБУВ: СО29371

2007 рік. – 2008. – 361 с.
Шифр зберігання НБУВ: СО28346

2008 рік. – 2009. – 365 с.
Шифр зберігання НБУВ: СО29264

2009 рік. – 2010. – 347 с.
Шифр зберігання НБУВ: СО30005

2010 рік / Держ. служба статистики України ; відп. за вип. І. В. Калачова. – 2011. – 282 с.
Шифр зберігання НБУВ: СО30667

2012 рік. – 2013. – 287 с.
Шифр зберігання НБУВ: СО33109

2013 рік / відп. за вип. О. О. Кармазіна. – 2014. – 314 с.
Шифр зберігання НБУВ: СО33151

2014 рік. – 2015. – 255 с.
Шифр зберігання НБУВ: ВС59660

2015 рік. – 2016. – 257 с.
Шифр зберігання НБУВ: СО34648
Шифр зберігання ВНБІ: С6(4УК)я2 Н34

15. Національна академія наук України: статистичний і наукометричний аналіз ефективності наукового потенціалу : [довідник] / НАН України, Держ. установа «Ін-т дослідж. наук.-техн. потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва» ; голов. ред. В. Л. Богданов ; авт. кол.: Б. А. Маліцький [та ін.]. – Київ : Фенікс, 2016. – 226 с. : рис., табл.

Шифр зберігання НБУВ: ВА805574
Шифр зберігання ВНБІ: Ч 214(4УК)я2 Н-30

16. Україна: наука, 1994–1995 : стат. зб. / [М-во статистики України, Держ. інновац. фонд України]. – Київ : Либідь, 1996. – 71 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ао259515
Шифр зберігання ВНБІ: Ч214(4Ук)я2 У45

17. Загальноосвітні, позашкільні, дошкільні та професійно-технічні навчальні заклади (1996–2000 рр.) : стат. зб. / М-во освіти і науки України. – Київ : ВВП «Компас», 2001. – 133 с.

Шифр зберігання НБУВ: ВС36480

Шифр зберігання ВНБІ: Ч 42/45(4УК)я2 З-14

ВИДАВНИЧА СПРАВА

18. Видавничо-поліграфічна галузь України в цифрах, 2001–2007 роки : довідник / ДАК «Укрвидавполіграфія», ВАТ «УкрНДІСВД» ; уклад.: В. І. Воробйов [та ін.]. – Київ, 2010. – 175 с. : рис., табл.

Шифр зберігання НБУВ: ВА732654

Шифр зберігання ВНБІ: М8(4УК)я2 В-42

19. Друк України ... : стат. зб. / Книжк. палата України. – Київ, 1999–2016.

(1986–1990) / уклад.: Т. І. Броніцька, О. М. Журба. – 1999. – 43 с.

(1991–1996 рр.) / уклад.: А. Дуцник, Т. Броніцька. – 1998. – 47 с.

(1997) / уклад.: А. Дуцник, Т. Броніцька. – 1999. – 44 с.

(1998) / уклад.: Т. Броніцька, О. Журба. – 1999. – 44 с.

(1999). – 2000. – 44 с.

(2000) / уклад.: Л. Дем'янова, О. Мовчан. – 2001. – 47 с.

(2001) / уклад.: Л. Дем'янова, С. Буряк. – 2002. – 51 с.

(2002). – 2003. – 56 с.

(2003). – 2004. – 59 с.

(2004). – 2005. – 143 с.

(2005). – 2006. – 130 с.

(2006) / уклад. С. Буряк. – 2007. – 111 с.

(2007). – 2008. – 115 с.

(2008). – 2009. – 116 с.

(2009). – 2010. – 123 с.

(2010). – 2011. – 138 с.

(2011). – 2012. – 143 с.

(2012). – 2013. – 135 с.

(2013). – 2014. – 146 с.

(2014). – 2015. – 134 с.

(2015). – 2016. – 122 с.

Шифр зберігання НБУВ: Ж70234

Шифр зберігання ВНБІ: Ч610(4УК)я2 Д76

БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА

20. Бібліотечна Україна в цифрах : стат. зб. (2000–2001 рр.) / М-во культури і мистецтв України, Нац. парламент. б-ка України ; підгот.: О. Лахно, Л. Салко ; відп. за вип. І. Цуріна. – Київ, 2002. – 36 с.

Шифр зберігання НБУВ: Р 96006

Шифр зберігання ВНБІ: Ч734(4Ук)я2 Б59